

AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS HELYE A JOGRENDSZERBEN

Glavanits Judit – Wellmann Barna Bence

NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM,
BUDAPEST

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS HELYE A JOGRENDSZERBEN

Projekt szakmai vezető:

Prof. Dr. Kukorelli István

Projekt szakmai vezető helyettes:

Dr. Glavanits Judit

Szerzők:

Glavanits Judit

1., 2., 5. és 6. fejezet

Wellmann Barna Bence

3. és 4. fejezet

Szerkesztette:

Glavanits Judit

Lektorálta:

Barna Barbara

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. július 31.

Kiadó:

Nemzeti Köszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet

www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes

Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

A kiadvány a
KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében
működtetett „Az állam gazdasági szerepvállalásának hatásvizsgálata egyes ágazatokban” elnevezésű
Államtudományi Kutatóműhelyben, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült el és jelent
meg.

© Szerzők, 2020

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	6
1. BEVEZETŐ GONDOLATOK A KONFLIKTUSOKRÓL	8
1.1. A konfliktus fogalma, értelmezése	8
1.2. Egyes konfliktus-kezelési módokról röviden	10
1.2.1. Thomas-Kilmann modell	10
1.2.2. A „6 gondolkodó kalap” módszere	12
1.2.3. Benedek István hatékonyság-elmélete	13
2. AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS ALAPFOGALMAI	14
2.1. Az alternatív vitarendezés történeti gyökerei és jelene	15
2.2. Az alternatív vitarendezési módok	17
2.2.1. A választottbírói eljárás	18
2.2.2. A mediáció – közvetítői eljárás	21
2.2.3. A békéltetés	25
2.2.4. Határon átnyúló fogyasztói jogviták rendezése	28
2.2.5. Facilitáció	30
3. A RESZTORATÍV IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS A MEDIÁCIÓ HELYE A BÜNTETŐELJÁRÁS FOLYAMATÁBAN	31
3.1. A büntetési rendszer célja	31
3.2. A büntetőügyi közvetítői eljárás hazai története	34
3.3. A közvetítői eljárás európai fejlődése és jogforrásai büntetőügyekben	36
3.4. A büntetőügyekben alkalmazott közvetítői eljárás hatályos szabályai	40
4. A MUNKAÜGYI KAPCSOLATOK ÉS A MEDIÁCIÓ	44
4.1. A munkajogi szereplők	44
4.2. A munkajogi jogvita és munkajogi érdekvita elhatárolása	45
4.3. A munkaügyi jogviták rendezési módjai	49
4.3.1. Alternatív vitarendezési módok a munkajogban – általában	49
4.3.2. A konzultáció	51
4.3.3. A közvetítés (mediáció)	52
4.3.4. Egyeztetés	54
4.3.5. Döntőbíráskodás	56

5. CSALÁDI MEDIÁCIÓ	59
5.1. A családi mediációról általában	59
5.2. A családi mediáció hazai szabályozása	60
5.2.1. A kötelező mediáció bevezetése 2014-től	61
5.3. A gyermek helye a családi mediációban	62
6. AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS ÚJ IRÁNYAI	65
6.1. Az egészségügyi közvetítói eljárás	65
6.2. A hatósági és közigazgatási közvetítói eljárásról röviden	68
6.3. Az online vitarendezés	70
FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM	73

ELŐSZÓ

A Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karán működő és a Nemzeti Közzolgálati Egyetemmel közösen kialakított Államtudományi Kutatóműhely 2017-ben kezdte meg működését a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt keretében. Az alprogram 2017/5/SZE-ÁJK „**Az állam gazdasági szerepvállalásának hatásvizsgálata egyes ágazatokban**” címmel a gazdasági jogalkotásra fókuszálva vizsgálja elsősorban a jogtudomány területét.

A kutatóműhely már megalakulásakor abból a feltevésből indult ki, hogy a gazdasági folyamatok vizsgálata, legyen az akár a jog gazdasági elemzése vagy éppen a gazdaság jogi elemzése, a jogtudomány széles rétegeit érinti. Maga a kutatócsoport is igen színes összetételű: egyaránt tagja köz- és magánjogász, a témák pedig nemcsak a jogtudományt, hanem a szélesebb értelemben vett társadalomtudományokat érintik, köztük a szociológiát, a politikatudományt, és néhol merész kikacsintást is megengedünk magunknak az informatika, a robotika, az elektronikus rendszerek világába. A tudomány és annak művelése nem lehet önmagáért való, ezért kifejezett szándékunk olyan témaköröket feldolgozni, amelyek nemcsak az elmélet, hanem a gyakorlat számára is fontos eredményeket tartogathatnak. Megközelítésünk szándékoltnan interdiszciplináris jellegű, igyekezzünk közelebb hozni a jogi jelenségeket más tudományterületek számára, illetve törekedve magunk is a társtudományok eredményeinek beépítésére.

Jelen kötet a kutatóműhely két tagjának együttműködése során jött létre azzal a céllal, hogy a napjainkban egyre nagyobb érdeklődésre számot tartó alternatív vitarendezés (ADR – *alternative dispute resolution*) témakörét, illetve a megjelenéskor hatályos szabályozását összefoglalja, rendszerezze.

A kötet készítése során a szerzők egyszerre küzdöttek a meglévő nagy mennyiségű információ rövid, lényegre törő megfogalmazásának kihívásával és a folyamatosan változó joganyagból eredő nehézségekkel. A kézirat elkészítése előtt röviddel jelent meg az új választottbírói törvény, az új büntetőeljárás törvény, átalakult a munkaügyi vitarendezés szervezeti rendszere, illetve az új Ptk. hatálybalépését követően már az első statisztikai adatok is nyilvánosak a bírósági közvetítéssel kapcsolatban. Napi szinten alakul és fejlődik az online vitarendezés (ODR – *online dispute resolution*) hazai, uniós és nemzetközi szabályozása, az államok közötti jogviták békés rendezésének problematikája pedig már régen volt olyan akut kérdés, mint 2018-ban.

A vizsgálati módszer fókuszában a jogtudományi megközelítés áll, ugyanakkor egyes alternatív vitarendezési módok esetében (különösen a mediáció körében) nem tekinthetünk el a társtudományok eredményeinek ismertetésétől sem. A munka így célzottan interdiszciplináris jellegű, a jogtudományon kívül a szociológia, a pszichológia és a gazdaságtudományok területére is kitékint.

A kötet olvasói célcsoportja ugyanakkor nemcsak a tudományos közönség, hanem a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának igazságügyi igazgatási BSC szakán tanuló, mediáció szakirányos hallgatói is, akik számára – szándékunk szerint – e munka sorvezetőként szolgálhat a szakirányos államvizsgára való felkészüléshez.

A kötetet úgy készítettük el, hogy könnyen áttekinthető és (reményeink szerint) tanulható legyen, a fontosabb alapfogalmak kiemelt szövegdobozban vannak. A szövegben hivatkozásokat, lábjegyzeteket annyiban helyeztünk el, amennyiben azok feltétlenül szükségesek voltak, illetve a téma részletesebb, mélyebb feldolgozását segíthetik. Arra tekintettel, hogy karunkon a munka- és társadalombiztosítási igazgatási szakosok is tanulnak mediációt a kötelező curriculum részeként, a munkajogi aspektusokra fokozott figyelmet fordítottunk.

Reméljük, hogy a könyvet haszonnal forgatják majd a téma iránt érdeklődők.

Győr, 2018. augusztus

A szerzők

1. BEVEZETŐ GONDOLATOK A KONFLIKTUSOKRÓL

Az alábbiakban – más tudományágak eredményeire vonatkozó óvatos – betekintést adtunk a vitarendezéshez kapcsolódó konfliktusokról. A fejezet célja elsősorban az, hogy a jogszabályi és társadalmi környezet megismeréséhez bevezető információkat szolgáltatson, segítse a vitarendezési módok jobb megértését. A konfliktusokkal részletesen a pszichológia tudománya foglalkozik, amely diszciplínában való elmélyedés nagymértékben meghaladja jelen könyv célkitűzéseit és kereteit, így már most jelezzük, hogy a fejezet célja nem az új tudományos eredmények bemutatása vagy kritikai elemzése. Az alábbiakban leginkább a jogi-igazgatási képzési területen az egyetemi oktatás során előkerülő főbb elméleteket ismertetjük.

1.1. A konfliktus fogalma, értelmezése

A konfliktus fogalmát (a tágabb és a szűkebb értelmezésen keresztül) a tudósok és a filozófusok a saját tudományterületükhöz illeszkedő szakkifejezésekkel és a történeti korszakok eszmei áramlatának megfelelően igyekeztek meghatározni. Etimológiailag a konfliktus szó eredete a latin „confligere” szóhoz vezethető vissza, amely fegyveres harcot, fegyveres összeütközést jelent. Mára ennek a szónak a jelentése megváltozott, az egyén belső vívódásait és az egyén másokkal való ellentétét jelenti. Megfigyelhető, hogy a különböző tudományágak kutatói és a tudományágak szótárai, lexikonjai különféle módon viszonyulnak a konfliktus fogalmához (pedagógia, szociológia, pszichológia). A konfliktusra vonatkozóan általánosan elfogadott definíciónk tehát nincsen, fogalmát körülírni, magyarázni számtalan módon lehet.¹ A konfliktust meghatározhatjuk úgy, mint vélt vagy valós nézetkülönbségen, érdek-összeütközésen alapuló, az egyéni és a társadalmi léttel szükségszerűen együtt járó jelenséget, amely pozitív és negatív hatással is lehet a konfliktusban érintettekre.²

Edward de Bono kifejtette, hogy a konfliktusok a „konfliktusos gondolkodás” eredményei, amelyek vita/összecsapás formában jelennek meg, és bizonyosfajta kommunikációban fejeződnek ki. Szerinte az a gondolkodási rendszer, amely olyan ellentéteken alapul, mint a jó és a rossz, alkalmatlan és elavult a konfliktusok feloldására. A konfliktusban részt vevő felek egyike sem törekszik új elképzelések kidolgozására, mindkét fél tovább merevíti álláspontját, eközben végtelen mennyiségű energiát zárolnak végtelen hosszú időre.³

1 Lásd részletesebben: Csemáné Váradi Erika – Gilányi Eszter: Alternatív vitarendezés. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

2 Csemáné Váradi Erika – Gilányi Eszter: Alternatív vitarendezés. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

3 Edward de Bono: Nem minden fekete vagy fehér. A kreatív gondolkodás természetrajza. HVG Könyvek, Budapest, 2011.

A konfliktusok nagy halmazát a tudósok-kutatók legalább annyiféle csoportba osztják, mint ahány definíciót a kifejezéshez rendelnek. Az alábbiakban ismertetendő csoportosítást elsősorban aszerint választottuk ki, hogy az potenciálisan kapcsolódik-e a vitarendezéshez és az alternatív vitarendezéshez.

Morton Deutsch a konfliktusokat következményeik szerint konstruktív (építő, hasznos) és destruktív (romboló, káros) konfliktusnak nevezte el.⁴ Értelmezésében a konstruktív konfliktus esetén tisztességes versenyhelyzetet figyelhetünk meg egyenlő felek között, ahol a végkifejlet nem előre meghatározott. A konfliktus gazdagítja az egyén önismeretét, növeli a csoport kohézióját, az adott kapcsolatot megerősíti. Destruktív a konfliktus ezzel szemben akkor, ha tisztességtelen a versenyhelyzet egyenlőtlen felek között, és a végkifejlet előre meghatározott. Hatása negatív, az érintettek önbizalma megrendül, hatására a csoportkohézió csökken, megjelenik az erőszak.

A konstruktív konfliktusok megoldási feltételeit Deutsch tizenkét pontban foglalta össze, amelyek az alternatív vitarendezés szempontjából is hasznosak lehetnek:

- 1) A felek tudják meghatározni, hogy milyen típusú konfliktusban vesznek részt.
- 2) Legyenek tudatában az erőszak okainak és következményeinek, ismerjenek alternatívákat az erőszakra.
- 3) Ne kerüljék el, hanem vállalják a konfliktust.
- 4) Tiszteljék önmagukat és partnerüket, tiszteljék önmaguk és partnerük szükségleteit.
- 5) Tudjanak különbséget tenni az érdekek és az általuk képviselt álláspontok között.
- 6) Tanulmányozzák kölcsönösen egymás érdekeit, hogy azonosítani tudják a közös és összeegyeztethető érdekeket.
- 7) Úgy közelítsék meg egymás konfliktusban álló érdekeit, mint az együttműködés által megoldható problémát.
- 8) Figyeljenek egymás kommunikációjára, próbálják meg minél érthetőbben közölni az információkat.
- 9) Kontrollálják egymás szubjektivitását, sztereotípiáit, hamis ítéleteit, percepcióit, amelyek az akut konfliktusok gyakori tartozékai.
- 10) Fejlesszék önmaguk konfliktuskezelő képességeit.
- 11) Legyen reális önismeretük, ismerjék saját reakcióikat konfliktushelyzetekben.
- 12) A konfliktuskezelés folyamatában maradjanak mindvégig erkölcsös emberek.

Ha a konfliktusok kezelésekor a fent említett pontok maradéktalanul megvalósulnának, ráadásul a konfliktusban részes felek ezt önmaguktól alkalmaznák, akkor nem lenne szükség sem bíróságokra, sem közvetítőkre vagy békéltetőkre a konfliktusok megoldásához.

4 Morton Deutsch A konfliktus feloldása (1973) c. művében kifejti modern konfliktusfelfogását. Ismerteti: Németh Zsolt: A konfliktuspedagógia elméleti és gyakorlati háttere a testnevelőtanárok munkájában. Pécs, 2015. Elektronikusan elérhető: <http://tamop-sport.ttk.pte.hu/tananyagfejlesztes/a-konfliktuspedagogia-elmeleti-es-gyakorlati-hattere>

1.2. Egyes konfliktuskezelési módokról röviden

Akár a magyar, akár a nemzetközi szakirodalmat tekintjük át, számtalan megoldási módot találunk a konfliktusok megoldására. Az alábbiakban az egyetemi tananyagunkban szereplő fontosabb módszerekre térünk csak ki.

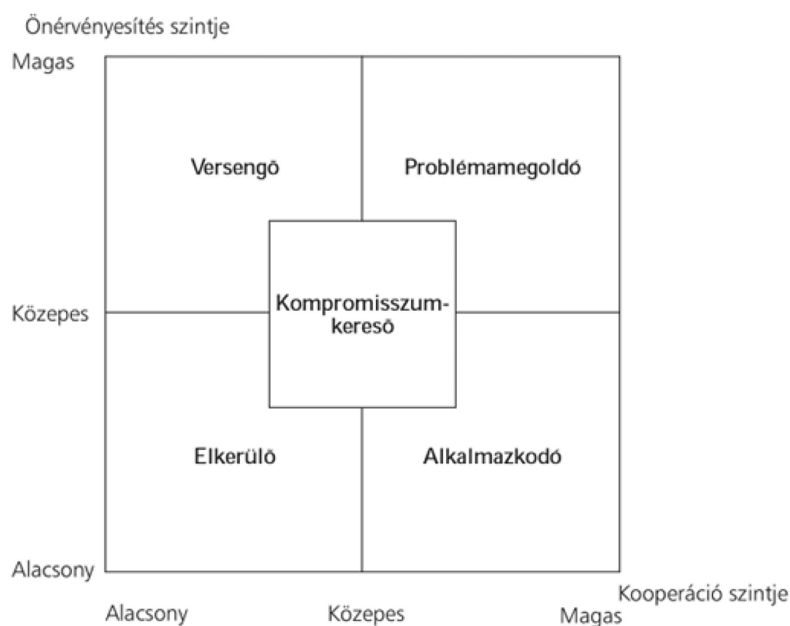
1.2.1. *Thomas–Kilmann-modell*

Thomas és Kilmann német pszichológusok a konfliktuskezelési technikákat 5 csoportra osztották.

- 1) **Versengő stratégia** (magas önérvényesítés – alacsony együttműködés). A versengő konfliktuskezelési mód az erőre épül, alkalmazója az erő segítségével kívánja pozícióját javítani. A cselekvés célja ilyen esetekben a saját érdekek érvényesítése, függetlenül attól, hogy mások milyen igényekkel élnek. Versengő szituációban „kiállunk az igazunkért”, „megvédjük helyes álláspontunkat”. A stratégia gyors cselekvést és döntés feltételez, és hasznos egy folyamat elindításakor, vagy ha egy szükséges döntés népszerűtlen. A folytonos versengő magatartás ugyanakkor azt a veszély rejti, hogy a környezet leszokik a döntés befolyásolásának kísérletéről is, megromolhatnak az emberi kapcsolatok.
- 2) **Problémamegoldó, együttműködő** (magas önérvényesítés – magas együttműködés) konfliktuskezelési mód során a mindkét fél számára kielégítő megoldás keresése a cél. A gyakorlatban ez a konfliktus okainak feltárását, megértését és ennek figyelembevételével kreatív megoldását jelenti. A módszer hasznos, ha a résztvevők elkötelezettek a megoldás mellett, hátránya, hogy triviális kérdések megoldása is hatalmas idő- és energiabefektetést jelenthet, ami elveszi az erőforrásokat a valóban fontos problémáktól.
- 3) **Kompromisszumkereső** (közepes önérvényesítés – közepes együttműködés) mód célja egy, a felek számára kölcsönösen elfogadható megoldás kialakítása. Ennek során mind a két fél lemond bizonyos igényeiről, a megoldás csak részben elégeti ki azokat. A kompromisszumkereső ember a problémamegoldás során többet ad fel érdekeiből, mint a versengő, és kevesebbet, mint az alkalmazkodó. Ehhez hasonlóan nyíltabban kifejezi érdekeit, mint az elkerülő, de jobban titkolja azokat, mint az együttműködő. A módszer hasznos, ha a szembenálló felek egyenlő erősek és érzelmileg elkötelezettek saját érdekeik mellett, ugyanakkor a folyamatos kompromisszumokban elveszik a egyén, a szervezet hosszú távú célja. A kompromisszumok mindig az adott pillanatnak szólnak, alapelveket, értékeket nem lehet érvényesíteni bennük.
- 4) **Elkerülő** (alacsony önérvényesítés – alacsony együttműködés). Elkerülő „konfliktuskezelés” során sem a saját, sem mások érdekei nem kerülnek terítékre. A cselekvés célja a konfliktus elkerülése. Ez számos formában történhet, többek között döntések elhalasztásában, konfliktusos szituációból való diplomatiszta kihátrálásban, vagy akár az ilyen jellegű helyzetek kerülésében. Ez a konfliktuskezelési módszer hasznos, ha például az adott konfliktus megoldásához nem adóttak a lehetőségek, vagy a kérdés csekély jelentőségű. Rendszeres alkalmazásával ugyanakkor csak elodázzuk a döntés, és potenciálisan megnőhetnek a kisebb problémák is.

- 5) Alkalmazkodó** (alacsony önérvényesítés – magas együttműködés) konfliktuskezelés a saját igények háttérbe szorításán, a másik érdekeinek feltétel nélküli elfogadásán alapszik. Egyaránt öltheti a nagylelkűség vagy az önfeláldozás formáját, megjelenhet mások véleményének átvételében, utasításai, kérései kritika nélküli elfogadásában. Az alkalmazkodó magatartás hasznos, ha egy kérdés sokkal fontosabb a másik félnek, vagy a további versengés károkat okozhat, esetleg nem akarunk energiát fektetni a döntés meghozatalába. A folyamatos alkalmazkodó magatartással ugyanakkor az ötletek, javaslatok nem kapnak figyelmet, sérül az önbecsülés és az önbizalom.

Az alábbi szemléltető ábra csalóka: a kompromisszumkereső modell nem jelent egyben mindenre jó megoldást. A fentiek alapján is egyértelmű, hogy az egyes módszerek közül nem létezik jobb vagy rosszabb megoldás, mindig az adott helyzet dönti el, hogy melyik módszer vezethet eredményre egy adott helyzet megoldásában. Az viszont egyértelműen a modell tanulsága, hogy a következetesen egyféle modellt alkalmazók típushelyzetekbe kerülhetnek a rugalmatlanságukkal.

1. ábra. Thomas-Kilmann-féle konfliktuskezelési módok
Forrás: UNIDO, 1990

1.2.2. A „6 gondolkodó kalap” módszere

A korábban már idézett Edward de Bono konfliktusmegoldási módszerét egyre többen alkalmazzák, elsősorban a szervezeti döntéshozatal megkönnyítése érdekében. A megoldás gyakorlatilag egy **kommunikációs módszer**, amelynek lényege az ún. párhuzamos vagy laterális gondolkodás, szemben a hagyományos ellentétes érveléssel vagy vitatkozással. Maga a módszer első ránézésre nehézkes, és talán mesterkéltnek is mondható, ugyanakkor az alapok elsajátítása után könnyen alkalmazható, és összességében igen hatékony.⁵

A módszer lényege, hogy a problémamegoldásban részes felek egy adott kérdést mindig csak egy szempontból vizsgálják. A megoldáskeresésben nem a megszokott, tények és vélemények egyidejű ütköztetése (vagy vita) zajlik, hanem egyfajta körkörös vizsgálat a probléma megvizsgálása, megoldási lehetőségei, előnyei és hátrányai kapcsán. A módszer könnyebb alkalmazhatósága érdekében a kalapok szimbolizálják a kommunikáció irányát az alábbiak szerint:

- 1) A **fehér kalap** a **tények** szimbóluma. Ha fehér kalap van rajtunk, akkor csak a tiszta tényeket gyűjtjük, foglaljuk össze. Vannak *elsődleges tények*, amelyeket bizonyítékok, adatok támasztanak alá (illetve maguk az adatok), és vannak *másodlagos tények* mint másodkézből szerzett információk. A fehér kalap alkalmazása esetén a tényekhez nem kapcsolódnak értékítéletek vagy megjegyzések.
- 2) A **piros kalap** az **érzések**é. Nemcsak a tényleges érzéseket, hanem mindazt jelenti, ami nem racionális: a benyomásokat, intuíciókat, sejtéseket. Piros kalapban elmondható, hogy „szerintem az ötlet úgy rémes, ahogy van”, vagy „ha ez nem válik be, akkor semmi”, nem kell, sőt *nem is szabad* indokolni az érzést az elmélet értelmében.
- 3) A **fekete kalap** az **ellenvetések** kalapja. Amikor a kommunikációban részes csoport tagjai „fölteszik” a fekete kalapot, akkor mindenki elmondhatja, hogy milyen aggályai vannak egy problémával, tervvel kapcsolatban a jövőre nézve: hogy a tervet miért látja rossznak, veszélyesnek, milyen rejtett buktatói lehetnek stb. A fekete egyben az óvatosság kalapja is.
- 4) A **sárga kalap** a **pozitív gondolatok, érvek** kalapja. Sárga kalapban az ötlet előnyeit gyűjtjük össze, azokat az érveket, hogy mitől fog működni, kinek kedvező, mely vonatkozásokban lesz nyereséges stb. A sárga az optimizmus kalapja, de a tapasztalatokkal megalapozott reményeké.
- 5) A **zöld kalap** a **kreativitás**é. Amíg sárga kalapban létező megoldások előnyeit keressük, zöld kalapban új utakat keresünk: mindenütt. Zöld kalapban bármilyen ötlet felvetése megengedhető, a legképtelenebb is. Ha aztán valamelyikkel elkezdünk foglalkozni, fehér kalapban összegyűjtjük a szükséges tényeket, sárgában felkutatjuk a reálisan várható előnyeit, feketében pedig a hátrányait.
- 6) A **kék kalap** biztosítja a kereteket, ez fogja össze az egész folyamatot, a szervezés, szabályozás kalapja. A kék kalap biztosítja, hogy maga a kommunikációs folyamat ne öncélú tevékenység legyen, hanem valóban haladjon valamilyen irányba. A kék a tudatosság színe, a szervezésé, a kontrollé, a döntésé.

⁵ Edward de Bono: A hat gondolkodó kalap. Manager Kiadó Kft, Budapest, 2007.

Bár a kalapoknak kötelező sorrendje nincsen, a szerző javaslatot tesz (kezdők számára) a következő sorrendre: kék kalapban a beszélgetés menetének rögzítése, majd fehér kalapban az eldöntendő vagy megbeszélendő kérdéssel összefüggő tények következnek. A zöld kalapban bárki bármely megoldásra javaslatot tehet, amelyek közül kék kalapban egy javaslat tárgyalása következik. A konkrét javaslatot először piros kalapban „érzékeljük”: kifejtjük spontán érzéseinket, majd sárga kalapban először az előnyös, majd fekete kalapban a hátrányos jellemzőket gyűjtjük össze. Ezután újra jöhet – a megbeszéltek eredményeként – a zöld kalap, a feltárt hiányosságok javítására, megoldására vonatkozó ötletelés. A zöld kalapok közötti körök végtelen számban ismételhetők, míg végül fehér kalapban a tények összegezése következik, kék kalapban pedig a döntéshozatal.

1.2.3. Benedek István hatékonyságelmélete

A magyar konfliktusszakirodalomban a konfliktuskezelési módszer fogalma Benedek István nevéhez köthető, aki a konfliktusok hatékonysága alapján a pedagógia/nevelési viszonyokban minimális, közepes és leghatékonyabb módszert különböztetett meg:⁶

- 1) **Minimális hatékonyságú** módszer: Ebben az esetben a konfliktust megpróbáljuk elkerülni, távolról szemléljük, és beletörődünk az eseményekbe. Az időhúzással az összeütközés halogatására törekszünk, amivel azt érzük el, hogy a szemben álló fél nem tud az eseményekbe beleszólni. Amennyiben mégis létrejön a találkozó, megpróbáljuk meggyőzni és a saját álláspontunkat érvényesíteni.
- 2) **Közepes hatékonyságú** módszerek: A konfliktus megoldásához ilyenkor a felettesünk, illetve más személy segítségét is igénybe vesszük. Az is előfordulhat, hogy a konfliktus megoldását teljesen a felettesünkre bízunk. Ezt a módszert általában akkor alkalmazzuk, mikor a konfliktusok kezelésében nem rendelkezünk kellő önbizalommal. Egy külső személy beavatkozása objektívebb, igazságosabb megoldáshoz vezethet, ami azonban nem minden esetben valósul meg.
- 3) **Leghatékonyabb** módszerek: Amikor a csoportokat megpróbáljuk úgy átszervezni, hogy a közösen kitűzött célt elérhessük. Előtte azonban önelemzést kell végezni, ahol felszínre kerülnek azok a hibák, amelyek a konfliktus kialakulásához vezettek. Ezek elemzésével majd korrigálásával olyan lépések iktathatók be, amelyek alkalmazásával lehetőség nyílik az összeütközések elkerülésére.⁷

A Benedek által leghatékonyabbnak tartott módszer sok hasonlóságot mutat Deutsch korábban ismertetett kreatív konfliktusmegoldási szabályaihoz, valamint a Thomas–Kilman-teszt egyes elemeihez is annyiban, hogy mindhárom elméletben közös elem az önmegismerés és a probléma tényszerű feltárásának szükségessége.

6 Benedek István: Pedagógiai vezetés, a vezetés pedagógiája. Okker Oktatási Iroda, Budapest, 1995.

7 Ismerteti: Csemáné Váradi Erika – Gilányi Eszter: Alternatív vitarendezés. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.

2. AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS ALAPFOGALMAI

Az alternatív vitarendezés mint szakkifejezés gyűjtőfogalom: több különféle konfliktuskezelési módszer és eszköz közös meghatározása. Az alternatív vitamegoldási rendszer „legáltalánosabban elfogadott meghatározása Magyarországon, miszerint ez olyan eljárások összessége, amelyek alternatívát jelentenek a bíróság előtti peres eljárás és a választott bíraskodás sokszor lassúnak, rugalmatlannak és költségesnek tartott döntéshozó természetű procedúráival szemben”.⁸

Az alternativitása ezen módszereknek tehát abban áll, hogy nem a hagyományosnak tekinthető bírósági úton rendezik a felek a fennálló vitájukat, hanem bíróságon kívüli keretek között. A választottbíróság mint intézmény elhelyezése a fogalmon belül vitatott: egyes szerzők a választottbíróságot a hagyományos vitarendezési módok közé sorolják, míg mások az alternatív vitarendezés egyik legelterjedtebb eszközeként tartják számon. Jelen munka szerzői az utóbbi álláspontot osztják.

Az alternatív vitarendezés a két vagy több fél között felmerült konfliktusok rendes bírósági úton kívüli rendezésének gyűjtőfogalma, amely alatt értjük elsősorban a választottbírósági eljárást, a mediációt, a békéltetést és a facilitációt mind nemzeti, mind nemzetközi értelemben.

Az alternatív vitarendezési módokat a bírósági rendszerben érzékelt vélt/valós hiányosságok hozták létre. A peres eljárás hátrányait, illetve problémás vetületeit az alábbiakban foglalhatjuk össze Ferenczi Andrea alapján (az összeállítás nem tartalmaz minden, általa ismertetett elemet):⁹

- Kritikaként szokás említeni, hogy a peres eljárás költséges, bonyolult, **lassú** és évekig elhúzódhat. Az eljárások hosszára a statisztikai adatok ezt részben alátámasztják, egy átlagos összetettségű ügy is 1,5-2 év után jut el odáig, hogy a tárgybán jogerős ítélet születik. A bíróságok honlapján már elérhető az ún. eljárásidőtartam-kalkulátor. 2018 júliusi lekérdezés alapján a Győri Járásbíróságon a válás első fokú eljárása (közös megegyezés nélkül) 159 napig tart, a másodfokon

⁸ Rácz Zoltán: Az alternatív vitarendezés (AVR) helyzete Magyarországon In: Kékesi Tamás (szerk.) 28th microCAD Nemzetközi Multidiszciplináris Tudományos Konferencia = 28th microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference. Miskolc, Miskolci Egyetem, 2014. 1.

⁹ Ferenczi Andrea: A konfliktus, ami összeköt. A mediáció, mint a bizalomépítés eszköze. PhD értekezés. Pécs, 2010.

házassági vagyoni jogi ügyben eljáró Győri Törvényszéken pedig 312 napot valószínűsít a kalkulátor.¹⁰

- A peres eljárás során a **konfliktus kizárólag jogi köntösbe öltöztethető**, peresíthető követeléssé transzformálható kérdésekre („ügyre”) egyszerűsödik. Az ügyben érintettek, beleértve a vita rendezésébe bevont harmadik „felet” is (jogi képviselők, bírók), aki a jogi szerepet „előadja”, mint önálló, elszigetelt egyének tűnnek fel, akik között az ügyön kívül létező társadalmi kapcsolatoknak nincs jelentősége.¹¹
- A bírósági rendszer nem képes a felek valamennyi valós igényét feltárni, sok esetben ezekre nem is tud tekintettel lenni. Az eljárás – jogi fókuszából fakadóan – nincs tekintettel a felek egymással való kapcsolatára, sem a konfliktus pszichológiai vagy érzelmi töltésű következményeire. Ezért a konfrontatív állapotból a feleket nem képes kimozdítani egy észszerűbb állapot felé, hogy egymással együttműködve eljuthassanak egy mindkettőjük számára elég jó megoldáshoz.
- A felek között az ítélet nem az ügy megoldását szolgálja, hanem az alperes és felperes közötti viszonyt tovább mélyíti, a kommunikációt ellehetetleníti. Az eljárás ellenséges természete miatt a felek mindent megtesznek az **ellenfélle vált másik személy** hitelének lerombolása, nyilatkozatainak megkérdőjelezése érdekében. Ez különösen igaz a házasság felbontására irányuló eljárások esetében, amelyek – a gyermekek érintettsége okán – a legnagyobb károkat tudják okozni a felek személyes kapcsolataiban.
- Az eljárásban döntő személyt (bíró) nem a felek választják.
- A peres eljárás egyfajta **zéróösszegű játszma**: ha a bíróság az egyik félnek igazat ad, a másik szükségszerűen téved. A valóság azonban ennél igen gyakran összetettebb.

2.1. Az alternatív vitarendezés történeti gyökerei és jelene

Számos nemzetközi munka foglalkozik az alternatív vitarendezés történeti előzményeivel, amelyek közös jellemzője, hogy a világon mindenhol megfigyelhető békés vitarendezési módokat katalogizálják. Általánosságban elmondható, hogy nincs a civilizált világnak olyan pontja, ahol a társadalmi szereplők ne dolgoztak volna ki valamilyen módszert a vitáik megoldására, amely nem a hivatalos, vagy bírói utat jelenti.¹² Már a korai társadalmaknál is találunk erre utaló forrásokat Föníciában, a görögöknél, a busmanok esetében a mai napig megfigyelhető (és alaposan dokumentált) a békés úton való konfliktuskezelés, sőt,

¹⁰ <https://e-ugyintezes.birosag.hu/eljaras-idotartam-kalkulator>

¹¹ Lásd erről még: Rúzs Molnár Krisztina: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira. Acta Juridica et Politica, Tomus LXVI. Fasc. 19. Szeged, SZTE ÁJK Tud. Biz., 2004.

¹² Lásd részletesebben: Gyengéné Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások. PhD értekezés. Szeged, 2009.

a bíróság mint intézmény hiánya.¹³ A legtöbb alternatív vitarendezési mód gyökere az ún. vének tanácsában figyelhető meg: a társadalom általánosságban hisz az idősebb generáció tapasztalatból eredő bölcsességében, ezért a kisebb viták eldöntését is rájuk bízák.¹⁴ Egyes országokban kifejezetten kerülik a bírósági úton történő vitarendezést, így például Japánban tradicionálisan szégyennek számít a pereskedés. Amikor a japán kormány kezdeményezte a jogi képzés átalakítását, a legtöbb intézmény szinte azonnal eleget tett a kormány ajánlásának, és az alternatív vitarendezést a képzési tartalom részévé tette.¹⁵ Ausztráliában szintén történelmi gyökerei vannak az alternatív vitarendezésnek. Az ausztrál jogalkotó számára kifejezetten a bíróságok munkájának enyhítése és a kapcsolódó költségmegtakarítás volt fontos érv a módszer támogatása során, de ennél is fontosabb, hogy a hagyományos vesztés-győztes megközelítés helyett kompromisszumos megoldás, a legkedvezőbb esetben győztes-győztes helyzet alakulhasson ki.¹⁶

A hazai kultúrában a külső segítség iránti igény sokak számára felnőttkorban is a gyengeség, az elvtelenség jele. Gondoljunk gyermekkorban az „árulkodás” differenciálatlan és szinte kivétel nélkül negatívnak minősített „intézményére”. Gyakran a közösség nem tesz különbséget a felelősségáthárítás, a társak/kollégák „bemártása” és a konfliktus rendezéséhez való segítségkérés között. Már kora gyermekkorban elvárás, hogy a gyerekek ne zargassák a felnőtteket vitás helyzeteikkel, hanem viseljék el azokat, vagy oldják meg maguk. Mindez legtöbbször az erősebb győzelmét jelenti a gyengébb felett, amely hosszú távon nem jelenti a felmerült konfliktus megoldását, rendezését. Nemzetközi szinten ugyanakkor azok az országok léptek előre a konfliktusrendezésben, ahol már korábban megtörtént a konfliktusok láthatóvá tételének intézményes segítése. Angliában, az Egyesült Államokban, Kanadában, Új-Zélandon és egyes ázsiai országokban a panasztétel intézményrendszere jól működik, és nem kínos, méltatlan vagy értelmetlen a panasztétel.¹⁷

Hazánkban a kétezres évek elejétől figyelhető meg az alternatív vitarendezési módok előtérbe kerülése: a 2002-es közvetítői törvény elfogadása, majd annak egyre szélesebb körű alkalmazása először a büntető-, majd a polgári-családi ügyek területén előremutató. A fogyasztói érdekérvényesítés körében a békéltető testületek növekvő ügyszáma és a Pénzügyi Békéltető Testület komoly jogokkal való felruházása mind az alternatív konfliktuskezelés egyre ismertebbé válását segíti elő.

A természetes személyeken kívül a jogi személyek alternatív módon történő vitarendezése is egyre gyakoribb. Bár a szabályozás hangsúlya az emberi konfliktusokon van, a fogyasztói jogvitákon, valamint a 2002-től elérhető piaci alapú közvetítői szolgáltatásokon keresztül a gazdasági társaságok egymás közötti vitáiban is igénybe vehető peres úton kívüli megoldás.¹⁸

13 Boulle, Laurence (2005): A History of Alternative Dispute Resolution. ADR Bulletin, Vol. 7, No. 7, Article 3.

14 Az indiai hagyományos rendszerekről lásd például: Shraddhakara Supakar: Law of Procedure and Justice in Ancient India. Deep & Deep Publication, New Delhi, 1986.

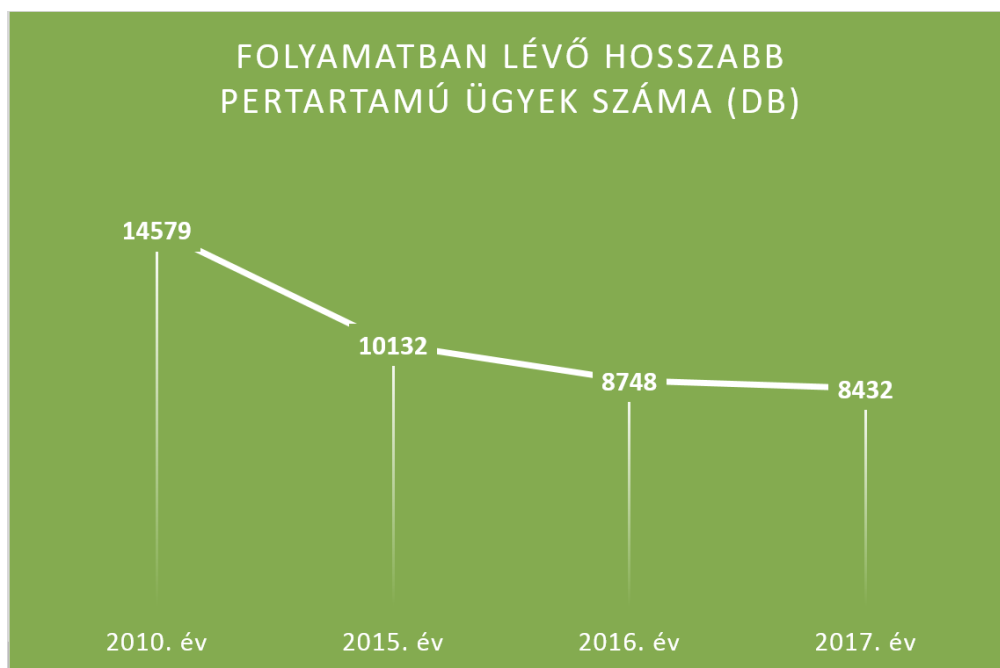
15 Kovács István Vilmos: Alternatív vitarendezés a nemzetközi gyakorlatban. In: Az alternatív vitarendezés társadalmi környezete - Kutatási zárótanulmány. Elérhető: <https://ofi.hu/sites/default/files/attachments/zarotanutmany.pdf>

16 Kovács István Vilmos i. m.

17 Kovács István Vilmos i. m.

18 Id. erről részletesebben: Kohlhoffer-Mizser Csilla: Mediáció a jogi személyek életében I. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VI. Óbudai Egyetem, Budapest, 2016. 197-210. o. Elérhető: http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/15_Mizser-Csilla.pdf

Az alternatív vitarendezési módok szélesebb körű elterjedése fontos lépcsője lehet a bíróságok leterheltsége csökkentésének, a rendkívül magas ügyszám mérséklésének is. Annak ellenére, hogy 2010 óta a két éven túl folyamatban lévő ügyek száma folyamatosan csökken Magyarországon, a szám még mindig igen magas.

3. ábra. A két éven túl folyamatban lévő ügyek számának alakulása¹⁹
Forrás: birosag.hu

2.2. Az alternatív vitarendezési módok

A szakirodalom megosztott abban a kérdésben, hogy pontosan milyen alternatív vitarendezési módokat különböztetünk meg. Az egyes álláspontokat nagyban befolyásolja a nemzeti szabályozás, amely vagy ismer és elismer bizonyos megoldási formákat, vagy nem. A fogalmak egységes használatához sokan az angol kifejezéseket használják. Az alábbiakban a Magyarországon ismert és alkalmazott alternatív vitarendezési módokat tárgyaljuk részletesebben arra tekintettel, hogy egy későbbi fejezetben a nemzetközi vonatkozásokra és az egyes nemzeti sajátosságokra részletesebben ki fogunk térni.

¹⁹ 2018. március 9-én közzétett adat. Elérhető itt: <https://birosag.hu/media/aktualis/toretlenül-csokken-hosszabb-pertartamu-ugyek-szama>

2.2.1. A választottbíróági eljárás

A választottbíróági kikötés szerződésen alapuló bíróválasztás: az érintett felek akaratuk kölcsönös és egybehangzó kifejezésével abban állapodnak meg, hogy jogvitájuk eldöntését a választottbíróásra bízzák, ezzel együtt a rendes bíróságok eljárását mellőzik. Az ilyen megállapodásban a felek szabadon dönthetnek arról, mely ügyleteikre, illetve az adott ügylet keretében mely kérdésekre kötik ki a választottbíróság eljárását és szabadon határozzák meg az eljáró választottbírósgot is (Kúria 3/2003 jogegységi határozata).

A választottbíráskodás kereteit Magyarországon a választottbíráskodásról szóló **1994. évi LXXI. törvény** (a továbbiakban: Vbt.) határozta meg 2017-ig, amely az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (a továbbiakban: UNCITRAL) által 1985-ben elfogadott modelltörvény mintáját követi.²⁰ Az elsőként elfogadott választottbíróági törvényünk megfelelő keretet biztosított a hazai választottbíráskodás fejlődésének, azonban annak érdekében, hogy a magyar vállalkozások a külföldi partnereikkel kötött szerződéseikben nagyobb arányban tudják elérni magyarországi állandó választottbíróság kikötését, új választottbíróági törvény megalkotása vált szükségessé 2017-ben.

A pártatlan, független és megfelelő szakértelemmel rendelkező bírák kiválasztását, valamint a választottbíróági eljárás gyors lefolytatását az UNCITRAL modelltörvény 2006-os módosítására is figyelemmel megalkotott, a többségében a Vbt.-hez hasonlóan diszpozitív szabályokat tartalmazó új választottbíróági törvény azáltal tudja hatékonyabban biztosítani, hogy egyrészt új alapokra helyezze a magyarországi állandó választottbíráskodás szervezeti kereteit, másrészt pótolja a Vbt. alkalmazása során felmerült szabályozási hiányokat – a törvényhez kapcsolódó általános indoklás szerint.²¹ Az új törvény, a választottbíráskodásról szóló **2017. évi LX. törvény** egyik legfontosabb rendelkezése, hogy a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) mellett működő Állandó Választottbíróság hatáskörébe utalja a Magyarországon állandó választottbíróság által intézendő valamennyi kereskedelmi ügyet. Továbbra is fennmarad a Sport Állandó Választottbíróság, valamint a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által működtetett választottbíróság. A törvény rendelkezéseit 2018. január 1-jén és az azt követően indult választottbíróági eljárásokban kell alkalmazni.

A törvény 3. § (1) bekezdése definiálja a választottbíráskodást:

A választottbíráskodás: kereskedelmi jogviszonyokban felmerült jogvitáknak állami bírósági peres eljárás helyett a felek által választott eljárásban történő eldöntése, akár eseti, akár állandó választottbíróági intézmény folytatja le az eljárást. [2017. évi LX. törvény 3. § (1) bek. alapján]

²⁰ Az UNCITRAL modelltörvénye elérhető itt:

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration.html

²¹ A törvényt indoklása elérhető itt: <http://www.parlament.hu/irom40/15361/15361.pdf>

A választottbíróóság eljárásának alapja a felek választása: az eljárásban való részvételre senki sem kötelezhető, kivéve, ha ezt maga vállalta szerződéses keretek között. A választottbíróóság eljárásának kikötéséhez a törvény – hasonlóan a Vbt.-hez – írásbeliséget követel meg, de annak érdekében, hogy a kötelező alakítás ne eredményezzen túlzott kötöttséget, a törvény is a lehető legtágabb értelemben határozza meg azt, hogy mi tekintendő a szerződő felek egybehangzó akarata írásbeli kifejezésének. A törvény a technológiai fejlődés léptékéhez igazodva a korábbi törvényhez képest részletesebben határozza meg, hogy elektronikus kommunikáció útján hogyan lehet a törvény hatálya alá tartozó érvényes megállapodást kötni.

A választottbíróági eljárásban a felek a választottbírák számában szabadon állapodhatnak meg, a választottbírák száma azonban csak páratlan lehet. Ha a felek a választottbírák számában nem állapodtak meg, a választottbírák száma három. Ha a felek eltérően nem állapodtak meg, állampolgárságára vagy annak hiányára tekintettel senki nem zárható ki abból, hogy választottbíróként eljárjon. A gyakorlatban azonban az a jellemző, hogy a választottbíróóság tagjai jogász végzettségű vagy a jogvita tárgya szerinti szakértelemmel rendelkező, magasan képzett, megbízható szakemberek. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara által 2018. február 1. – 2021. január 31. közötti időszakra vonatkozó ajánlási listáján szinte kizárólag ügyvédek és a jogtudomány képviselői kaptak helyet.²²

A választottbíróóság tagjaival szembeni egyik legfontosabb elvárás – a szakmai felkészültségen túl – a **pártatlanság**. Akit választottbírónak történő kijelölésével kapcsolatban megkeresnek, köteles feltárni azokat a körülményeket, amelyek jogos kétségeket ébreszthetnek pártatlansága vagy függetlensége tekintetében. A választottbíró a kijelölésétől kezdődően az eljárás során végig köteles haladéktalanul feltárni a felek előtt minden ilyen körülményt. Ha egy választottbíró pártatlansága az eljárásban nem biztosított, az eljárásból ki lehet zárni.

A választottbíróóság az eljárás során ún. **ideiglenes intézkedést** hozhat, amely értelmében utasíthatja valamelyik felet, hogy:

- a) a vita lezárásáig tartson fenn vagy állítson helyre valamely állapotot;
- b) tegyen meg intézkedéseket annak megelőzése érdekében, vagy tartózkodjon olyan intézkedésektől, amelyek valószínűsíthetően azzal az eredménnyel járnának, hogy kár, közvetlenül fenyegető kárveszély vagy a választottbíróági eljárás kimenetelének befolyásolása következne be;
- c) intézkedjen, hogy a választottbíróági ítélet kielégítési alapjául szolgáló eszközök rendelkezésre álljanak, vagy nyújtson azok értékének megfelelő fedezetet; vagy
- d) őrizze meg azt a bizonyítékot, amelynek a vita eldöntése során jelentősége lehet (2017. évi LX. törvény 18. §).

²² A lista elérhető itt:

<https://www.mkik.hu/hu/magyar-kereskedelmi-es-iparkamara/valasztottbiro-ajanlasi-lista-9793>

A választottbíróági eljárás alapelvei:

- 1) A feleket a választottbíróági eljárás során egyenlő elbánásban kell részesíteni (**egyenlő elbánás**).
- 2) Mindegyik félnek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy az ügyét előadhassa (audietur et altera pars – **hallgattassék meg mindkét fél**). Erről a lehetőségről a felek lemondhatnak, illetve egyik fél sem hátráltathatja az eljárás menetét azzal, hogy nem él a törvényben biztosított jogával.
- 3) A felek autonómiája a választottbíróági eljárás szabályainak a meghatározásánál is érvényesül, de a törvény kötelező szabályaitól nem térhetnek el. A felek a választottbíróóság által követendő eljárás szabályaiban – a törvény keretei között – szabadon állapodhatnak meg. Ilyen megállapodásnak kell tekinteni a felek által kikötött választottbíróági szabályzatot is. Megállapodás hiányában a választottbíróóság az eljárási szabályokat – a törvény keretei között – a belátása szerint határozza meg (**saját eljárási szabályok kialakítása**).
- 4) A választottbíróóság eljárása – a felek ellenkező megállapodása hiányában – nem nyilvános (**nyilvánosság kizárása**).

Ha a választottbíróági eljárásban jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a választottbíróóság nem rendelkezik, a felek eltérő megállapodása hiányában a választottbíróóság egy vagy több **szakértőt rendelhet ki**, hogy adjon véleményt a választottbíróóság által meghatározott kérdésekben; illetve bármelyik féltől megkívánhatja, hogy a szakértőnek felvilágosítást adjon, vagy mutasson be, illetve tegyen hozzáférhetővé bármely, a tárgyhoz tartozó okiratot vagy tárgyat, hogy azt a szakértő megsejmelhesse.

A felek eltérő megállapodásának hiányában a választottbíróági tanács **szótöbbséggel hozza meg határozatát**, többségi álláspont hiányában a választottbíróági tanács elnöke dönt. A választottbíróági ítéletet és az eljárást megszüntető végzést írásba kell foglalni, és azt a választottbíróági tanács tagjai aláírják.

A választottbíróági ítélet ellen **fellebbezésnek nincs helye**. A választottbíróági ítélet rendes bírói úton csak a választottbíróági ítélet érvénytelenítése iránt indított perben vizsgálható felül. A választottbíróági eljárás fontos eleme, hogy az egyfokú eljárás gyorsaságot, hatékonyságot biztosít a feleknek, de a jogszabály az ítélet megtámadhatóságát szigorú korlátok közé szorítja. A választottbíróóság ítélete csak az alábbi esetekben támadható meg [a 2017. évi LX. törvény 47. § (2) bekezdése alapján]:

A fél bizonyítja, hogy:

- a választottbíróági szerződést kötő felek egyikének nem volt jogképessége vagy cselekvőképessége; vagy a választottbíróági szerződés annak a jognak a szabályai szerint, amelynek alávetették, ilyen alávetés hiányában pedig a magyar jog szerint nem érvényes; vagy
- a fél a választottbíró kijelöléséről, illetve a választottbíróági tanács eljárásáról nem volt szabályosan értesítve, vagy egyébként nem volt képes az ügyét előterjeszteni; vagy

- a választottbíróági ítélet a választottbíráskodásnak való alávetésben figyelembe nem vett vagy azon kívül eső vitára terjed ki, illetve az ilyen alávetés terjedelmén túli döntést tartalmaz, azzal, hogy amennyiben az alá- és alá nem vetett ügyek egymástól elválaszthatók, a választottbíróági ítélet érvénytelenítése csak az alávetésen kívüli részben hozott döntés tekintetében kérhető; vagy
- a választottbíróági tanács összetétele vagy a választottbíróági eljárás nem felelt meg a felek megállapodásának – kivéve, ha a megállapodás ellentétes e törvény kötelezően alkalmazandó szabályával –, vagy ilyen megállapodás hiányában nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek; **vagy**

A bíróság úgy ítéli meg, hogy

- a vita tárgya a magyar jog szerint választottbíróági útra nem tartozhat, vagy
- a választottbíróági ítélet a magyar közrendbe ütközik.

A választottbíróság eljárás főbb **előnyeit** a következőkben foglalhatjuk össze:²³

- semlegesség: Különösen nemzetközi jogviták esetében jelent előnyt, hogy a felek a saját államaik hivatalos bírói fórumaitól különböző, semleges bíróság elé vihetik jogvitájukat;
- speciális szakértelem: A felek a választottbíró kijelölése során biztosítani tudják, hogy az adott típusú jogvitában (pl. nagyberuházások, vállalatfelvásárlás, energiaipar) járatos személy járjon el;
- gyorsaság és rugalmasság: A választottbíróság eljárása sokkal kevésbé kötött, mint a rendes bíróságé. Ez egyrészt lehetővé teszi, hogy felek maguk állapodjanak meg bizonyos eljárási kérdésekben, másrészt a felek megállapodása hiányában a választottbíróság jogosult az eljárás menetét meghatározni: mindez jelentős mértékben hozzájárul az eljárás gyorsaságához és a hatékonyságához;
- nyilvánosság kizárása: különösen az üzleti életben fontos az esetleges jogviták minél diszkrétebb kezelése.

2.2.2. A mediáció – közvetítői eljárás

A **közvetítés** – vagy más néven **mediáció** – olyan peres eljáráson kívüli konfliktuskezelő megoldás, amelynek az a célja, hogy a vitában érdekelt felek kölcsönös megállapodással zárják le a vitájukat. Ehhez a vitában nem érintett, semleges, pártatlan harmadik személy, közvetítő (mediátor) segítségét veszik igénybe.

A közvetítői vagy mediációs eljárás az alternatív vitarendezési módok között hazánkban aránylag kisebb múlttal rendelkező intézmény, ugyanakkor jelentősége folyamatosan növekszik. A közvetítői eljárás szabályait hazánkban **a közvetítői tevékenységről szóló**

²³ Boronkay Miklós – ifj. Wellmann György: A választottbíráskodás helyzete Magyarországon. MTA Law Working Papers, 2015/12.

2002. évi LV. törvény (Kvtv.) rögzíti. A jogszabály megfogalmazásában: a közvetítés olyan sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, egyeztető, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy (a közvetítő) bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása (Kvtv. 2. §).

A közvetítő feladata, hogy a közvetítés során pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint közreműködjön a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában. Fontos szabály ugyanakkor, hogy a közvetítő nem eldönti a vitát a felek helyett, nem tesz javaslatot annak megoldására, mindössze a felek közötti kommunikáció irányításával elősegíti a felek közötti megállapodás létrejöttét, a vitás helyzet megoldását.

A közvetítői tevékenység végzését a törvény a következő feltételek teljesüléséhez köti:

- felsőfokú végzettséggel és a végzettség megszerzésétől számított, annak megfelelő legalább ötéves igazolt szakmai gyakorlattal szükséges rendelkezni,
- a miniszter rendeletében meghatározott közvetítői szakmai képzés elvégzését igazolni kell,
- közvetítő csak az lehet, aki büntetlen előéletű, és nem áll a közvetítői tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt.

A fenti feltételeknek megfelelő személy kérheti felvételét a közvetítői névjegyzékbe.

Az előírások közül érdemes megvizsgálnunk közelebbről a **közvetítői szakmai képzést**, illetve az erre vonatkozó előírásokat. A képzésnek tematikájában egymásra épülő elméleti és gyakorlati részből kell állnia. A képzés legalább 60 órás (óránként 45 perces időtartamú) elméleti részének a következő ismereti és készségelemeket kell magában foglalnia a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről szóló 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelet 3. § értelmében:

- konfliktuselméleti alapismeretek és készségek,
- tárgyalási alapismeretek és készségek,
- közvetítői technikai, módszertani ismeretek és készségek,
- folyamatvezetési, dinamikai ismeretek és készségek,
- kérdezéstechnikai ismeretek és készségek,
- különféle konfliktusszintekhez illeszkedő közvetítői technikai ismeretek és készségek,
- problémás szereplők kezelésével kapcsolatos közvetítői technikai ismeretek és készségek,
- pszichológiai ismeretek és készségek, valamint
- a közvetítői tevékenységre vonatkozó jogszabályi ismeretek.

A közvetítői eljárás lefolytatására vonatkozóan a törvény rögzíti, hogy a felek közös megegyezés alapján az általuk választott természetes személy vagy jogi személy közvetítőként történő **felkérését** írásban kezdeményezhetik. Ha csak az egyik fél kezdeményezi az eljárás lefolytatását, a közvetítő közreműködhet abban, hogy a többi fél a kezdeményezéshez csatlakozzon [Kvtv. 23. § (1) bekezdés]. A felkérésben a feleknek nyilatkozniuk kell arról, hogy

közös megegyezésük alapján a közöttük fennálló vitás ügy megoldását közvetítői eljárás keretében kívánják rendezni [Kvtv. 23. § (4) bekezdés].

A felek – ha annak igénye felmerül – egyidejűleg több természetes személy vagy jogi személy felkérését is kezdeményezhetik. A fenti eset az ún. **többes mediáció**, vagy **négyfős mediáció**. Ebben az esetben közvetítőként az eljárásban többen járnak el, jellemzően egy férfi és egy nő közvetítő. A családi vagy kapcsolati konfliktusok esetén indokolt lehet, hogy a nemi elfogultságnak a látszatát vagy érzetét elkerülendő több mediátor vegyen részt az eljárásban. A négyfős mediációval egyfajta szimmetria keletkezik a mediátorok és a felek között, s a mediátor formálisan is elkerülheti azt a csapdahelyzetet, hogy mint harmadik személy irányítsa, megoldja a felek konfliktusát.²⁴ Minden közvetítő köteles a felekkel szemben mindenkor pártatlanul eljárni, és törekedni arra, hogy eljárását pártatlannak tekintsék, valamint köteles a közvetítési eljárás tekintetében egyformán valamennyi fél segítségére lenni.

A közvetítő, amennyiben a **függetlenségét** befolyásoló vagy összeférhetetlenséget okozó, vagy ilyen jellegűnek tekinthető körülmény áll fenn, köteles eljárása vagy annak folytatása előtt e körülményeket a felek tudomására hozni. Ilyen körülmények közé tartoznak például a következők:

- a felek bármelyikével fennálló bármiféle személyes vagy üzleti kapcsolat,
- a közvetítés eredményéhez kapcsolódó bármely – közvetlen vagy közvetett – pénzügyi vagy más érdekelttség,
- a közvetítő vagy cégének alkalmazottja a felek bármelyikének felkérésére a közvetítőétől eltérő bármilyen minőségben már eljár.

Ilyen esetben a közvetítő csak akkor fogadhatja el a közvetítői szerepet, illetve folytathatja a közvetítést, ha bizonyos abban, hogy a teljes pártatlanság szavatolása érdekében teljes körű függetlenséggel képes elvégezni a közvetítést, és ha a felek ehhez kifejezetten hozzájárulnak. A közzétételi kötelezettség az eljárás ideje alatt folyamatosan fennáll.²⁵

A közvetítőt – ha törvény másként nem rendelkezik – **titoktartási kötelezettség** terheli minden olyan tényről és adatokról, amelyekről a közvetítői tevékenységével összefüggésben szerzett tudomást.

24 Gyengéné Nagy Márta: Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások. PhD értekezés, Szeged, 2009. 36–37.

25 A Közvetítők Európai Magatartási Kódexe, 2.1. pontban foglaltak alapján

A közvetítői eljárásban a közvetítő a feleket részletesen meghallgatja, biztosítva, hogy a felek egyenlő elbánásban részesüljenek. Ennek során a felek kifejthetik érdekeik alapján kialakított álláspontjukat, és a rendelkezésükre álló iratokat is bemutatathatják.²⁶ Az első közvetítői megbeszélést követő egyes megbeszéléseken a feleknek – ha másként nem állapodnak meg – személyesen is jelen kell lenniük. A felek megállapodásától függően a közvetítő a közvetítői eljárást a felek együttes jelenlétében vagy külön-külön tartott megbeszélések formájában egyaránt lefolytathatja. Ez utóbbi esetet a szakirodalom ún. sétáló mediációként ismeri.

A közvetítés – vagy más néven **mediáció** – olyan peres eljáráson kívüli konfliktuskezelő megoldás, amelynek az a célja, hogy a vitában érdekelt felek kölcsönös megállapodással zárják le a vitájukat. Ehhez a vitában nem érintett, semleges, pártatlan harmadik személy, közvetítő (mediátor) segítségét veszik igénybe.

A közvetítői törvény 2012-es módosítása a bírósági szervezetrendszeren belül is lehetővé tette a mediációs/közvetítői eljárás lefolytatását. A **bírószági mediációt** az alábbi tárgykörökben lehet kezdeményezni:

- családjogi viták, például házasság felbontása, szülői felügyeleti jog gyakorlása tárgyában indult jogvita, vitás kapcsolattartás, vagyonmegosztás esetén,
- szerződéses (pl. devizahiteles perek!) és szerződésen kívüli jogviták, például kártérítés, szavatosság, birtokvita, szomszédjogokkal kapcsolatos perek,
- gazdálkodó szervezetek egymás közötti vitái,
- munkajogi viták, amelyben a munkáltató és a dolgozó között rendezhetők a munkabérrel, munkaviszonnyal, munkaszerződéssel kapcsolatos vitás kérdések,²⁷
- 2018. január 1. napjától közigazgatási jogvitákhoz kapcsolódóan, ha a jogszabályi rendelkezés nem zárja ki és a jogvita tárgya lehetővé teszi.

A bírósági mediáció azzal az előnnyel is jár, hogy a bírósági közvetítés illetékmentes (szemben a piaci alapon folytatott közvetítői eljárásokkal), a bírósági közvetítőnek nem kell díjat fizetni, továbbá sikeres megállapodás esetén a felek a perben 90%, 70% vagy 50% illetékkedvezményben részesülhetnek.

Arra tekintettel, hogy a későbbi fejezetekben részletesen foglalkozunk az egyes közvetítői eljárások sajátos vonásaival, jelen fejezetben csak a közvetítői, mediációs eljárás általános, közös szabályaira térünk ki.

²⁶ Lásd még: Szekeres Diána: Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben. PhD értekezés, Pécs, 2013.

²⁷ További információk: <https://birosag.hu/allampolgaroknak/mediacio/birosagi-kozvetitoi-eljaras>

2.2.3. A békéltetés

Általában elmondható, hogy a jogérvényesítés elsődleges formája a bírói út igénybevétele, tehát a felek a közöttük felmerült konfliktusok feloldását rendszerint peres eljárás keretében, a bíróság döntésére bízzák. Azonban ez sokszor nem eredményes, a meghozott döntés lehet, hogy egyik félre nézve sem kedvező, a hosszadalmas peres eljárások rendkívül költségesek lehetnek, valamint a döntésben foglaltak végrehajtása, illetve végrehajthatósága is kétséges. Ezenfelül az is tényként kezelhető, hogy ez a fajta eljárás – az abban rejlő feszültség, az anyagi kockázat, valamint a rendkívül sok idő, amit felemészt – gyakran oly mértékben elmérgesíti a felek közötti viszonyt, hogy az hosszú távon ellehetetlenítheti esetleges együttműködésüket, illetve közreműködésüket a vita megoldásában. Így a bíróságok tehermentesítése mellett a gyors, gazdaságos és igazságos vitarendezés igénye hívta életre az alternatív vitarendezési módokat, melyek lehetővé teszik a viták hatékony, költségkímélő, szakszerű megoldását.²⁸ Az intézmény egyik legfőbb hatása az, hogy a felek sokszor lényegesebben hatékonyabban (és nem mellékesen más „vérmérséklettel”) tudják átbeszélni a vitás helyzetet, amennyiben egy külső, független személy a bírósági eljáráshoz képest kevésbé formalizált eljárás keretein belül közvetít a felek között.

Michael Palmer és Simon Roberts, az alternatív vitarendezés modern kori formáinak úttörői²⁹ szerint a vita feloldására három fő lehetősége van a feleknek: az első esetről akkor beszélünk, amikor a felek egyike az ún. elkerülés (*avoidance*) eszközével él. Ekkor az egyén lényegében ignorálja a problémát, így mintegy elismeri a másik fél igazát, illetve bizonyos megfontolásból (legfőképpen pergazdaságossági szempontból) inkább érvényesülni hagyja a másik fél álláspontját. Ugyanígy egyoldalúan „oldható meg” a konfliktus az önbíráskodás (*self-help*) útján, amelynek során az egyik fél – jellemzően valamilyen erőszakos magatartással – ráerőlteti álláspontját és akaratát az ellenérdekű félre, akár racionális érvek felhozatal nélkül is. Ugyanakkor e megoldás a fejlett, demokratikus államokban szankcionálható, hiszen az igazságszolgáltatás monopóliumával mint a modern jogállam egyik legfőbb elvével nem összeegyeztethető eljárásról van szó. Végül az utolsó konfliktust feloldó eszközt a megbeszélés (*talk*) módszerében találják meg a szerzők. Álláspontjuk szerint ez az eljárás egyértelműen a legsikeresebb konfliktuskezelő módszer lehet, hiszen ekkor a szembenálló felek vitájuk ellenére békésen, kölcsönösen együttműködve próbálják megismerni a másik fél álláspontját, és arra törekednek, hogy egy mindkettőjük számára elfogadható megoldást találjanak a helyzet megoldására.³⁰

A magyar jogrendszerben elsőként 1999-ben, a pénzügyi szereplők között, illetve a fogyasztóvédelem területén jelent meg az államilag is elismert békéltetés intézménye a Pénzügyi Békéltető Testület formájában. Manapság a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény szabályozza a testület működését. E törvény 18. § (1) bekezdése kimondja, hogy „a békéltető testület hatáskörébe tartozik a fogyasztói jogvita bírósági eljáráson kívüli

28 Dézsi Andrea: A fogyasztói vitarendezés alternatív megoldásai az Európai Unióban. In: Debreceni Jogi Műhely, 2009/1. 63.

29 Roberts, Simon – Palmer, Michael: Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision-Making. Cambridge University Press, Cambridge

30 Gajdos Martina – Prekup Dorina: Az alternatív vitarendezésben rejlő lehetőségek – különös tekintettel a Pénzügyi Békéltető Testület tevékenységére I. rész. Jogászvilág, 2017.

rendezése. A békéltető testület feladata, hogy megkísérelje a fogyasztói jogvita rendezése céljából egyezség létrehozását a felek között, ennek eredménytelensége esetén az ügyben döntést hoz a fogyasztói jogok egyszerű, gyors, hatékony és költségkímélő érvényesítésének biztosítása érdekében. A békéltető testület a fogyasztó vagy a vállalkozás kérésére tanácsot ad a fogyasztót megillető jogokkal és a fogyasztót terhelő kötelezettségekkel kapcsolatban.”

A békéltető testület a megyei (fővárosi) kereskedelmi és iparkamarák mellett működő független testület. A békéltető testület hatáskörébe tartozik a fogyasztói jogvita bírósági eljáráson kívüli rendezése. A békéltető testület feladata, hogy megkísérelje a fogyasztói jogvita rendezése céljából egyezség létrehozását a felek között.

A szabályból jól megfigyelhető, hogy a fogyasztóvédelem területén működő békéltetésnek elsődleges célja tehát az, hogy a felek a peres utat elkerülve tudják feloldani a közöttük felmerült jogvitát. Ezt mutatja egyébként például a Pest Megyei Békéltető Testület tájékoztatója is a szervezet működéséről: „a békéltető testület hatáskörébe tartozik a *fogyasztói jogvita* bírósági eljáráson kívüli rendezése – akkor lehet eljárást kezdeményezni, ha termékkel vagy szolgáltatással kapcsolatban jogvita keletkezik a kereskedővel, szolgáltatóval, és a bírósági eljárás helyett vagy előtt egy olcsóbb, egyszerűbb és ingyenes vitarendezési fórum szeretnénk választani.”³¹

A békéltetés intézményének alapvető funkciója tehát abban áll, hogy a felek az önkéntesség elve alapján felkérnek egy külső, független – rendszerint a felmerült vitás kérdésekben jártas – személyt annak érdekében, hogy elősegítse a békés és eredményes kommunikációt, valamint ennek következményeként lehetőleg a megegyezés megkötését is. Ennek keretében a békéltető az alábbi tevékenységeket látja el:

- „segít a tárgyhoz nem tartozó, különösen személyes és egyéb kérdéseket leválasztani a konkrét vitáról,
- segíti a probléma értelmezését, a megvitatandó kérdések pontos megfogalmazását,
- segítséget nyújt a felek érveinek, ellenérveinek megfogalmazásához, a prioritások megtalálásához,
- igyekszik eloszlatni az esetleges félreértéseket, kommunikációs zavarokat.”³²

Békéltető testületi tag az lehet, aki felsőfokú iskolai végzettséggel és az annak megfelelő szakterületen legalább 2 éves igazolt szakmai gyakorlattal rendelkezik. [1997. évi CLV. törvény 22. § (1) bek. alapján]. A tagokat a kereskedelmi- és iparkamara, a megyei agrárkamara és a fogyasztói érdekek képviseletét ellátó egyesületek egyenlő arányban jelölik ki. A békéltető testületi tagoknak függetlennek és pártatlannak kell lenniük, nem lehetnek képviselői a feleknek, eljárásuk során utasítást nem fogadhatnak el. Teljes titoktartásra

31 <http://www.panaszrendezes.hu/homepage/index.php/eljaras-menete> (Letöltve: 2018. május 25.)

32 Kártyás Gábor – Krémer András: Út a sikeres kollektív munkaügyi vitamegoldáshoz. Az egyeztetés, közvetítés, békéltetés és döntőbíráskodás lehetősége a Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat keretében. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Magyar Iparszövetség, OKISZ, 2017. 28.

kötelezettek a békéltető testület működése során tudomásukra jutott tények és adatok tekintetében, az eljárás megszűnése után is. Minderről kijelölésük elfogadásakor írásbeli nyilatkozatot kötelesek tenni.

A testület főszabály szerint **3 tagú tanácsban** jár el. Az eljáró tanács egyik tagját az eljárást megindító fogyasztó, egy másik tagját pedig az eljárással érintett vállalkozás jelöli ki a testületi tagok listájáról. Az eljáró tanács legalább egy tagja jogi végzettséggel kell hogy rendelkezzen. Ha a testület elnöke szerint a fogyasztói jogvita egyszerű megítélésű, az eljárás lefolytatására egyedül eljáró testületi tagot jelöl ki. Ha azonban mindkét fél – az általa jelölhető testületi tag megjelölésével – azt kéri, a békéltető testület ebben az esetben is háromtagú tanácsban jár el.

A **békéltető testület hatáskörébe** az alábbi fogyasztói jogviták tartoznak:

- 1) az áruk és szolgáltatások minőségével, biztonságosságával kapcsolatos jogviták;
- 2) a termékfelelősségi szabályok alkalmazásával kapcsolatos ügyek;
- 3) a szerződések megkötésével és teljesítésével kapcsolatos fogyasztói jogviták.

Ez azt jelenti, hogy amennyiben akár adás-vételi, akár vállalkozói szerződés alapján nyújtott szolgáltatás nem felel meg a jogszabályokban, illetve a szerződésben foglaltaknak, a vevő, illetve a megrendelő a Békéltető Testülethez fordulhat. Fontos tehát, hogy **a békéltetést csak a fogyasztó mint magánszemély kezdeményezheti** azt követően, hogy a vitát már megkísérelte közvetlenül a gazdasági társasággal rendezni.

A békéltető testületi eljárásnak többféle kimenetele is lehet. Ha a bepanaszolt gazdálkodó szervezet az eljárás során arról nyilatkozik, hogy a tanács döntését kötelezőképpen fogadja el, a törvény szóhasználatával élve **aláveti magát**, akkor a tanács minden esetben kötelező határozatot hoz, amely érvényét tekintve azonos egy bírósági határozatával, és nem teljesítés esetén végrehajtási záradékkal lehet ellátni.

Ha az eljárás célja maradéktalanul teljesül, és **egyezség** születik a felek között, akkor azt egyezség formájában egy kötelező érvényű határozatba foglalják, melyhez fűződő joghatások megegyeznek az alávetés során említettekkel.

A tanács kötelező határozatának, illetve a határozattal jóváhagyott egyezségnek a végrehajtását – abban az esetben, ha a gazdálkodó szervezet nem tesz eleget a határozatban foglaltaknak – a bíróságtól kérheti a fogyasztó.

Ha a panasszal érintett gazdálkodó szervezet az eljárás kezdetekor úgy nyilatkozott, hogy a tanács döntését **kötelezőként nem fogadja el**, vagy az eljárásban nem vesz részt, úgy az eljáró tanács a rendelkezésre álló dokumentumok és bizonyítékok mérlegelése alapján **ajánlást tartalmazó határozatot hozhat**. Ajánlás jellegű határozat esetében a gazdálkodó szervezet nem köteles eleget tenni a határozatban foglaltaknak.

Ilyen esetekben a fogyasztónak írásban értesíteni kell a testületet, ha a határozatban foglaltakat a gazdálkodó szervezet nem hajtja végre. Abban az esetben, ha a gazdálkodó szervezet a tanács ajánlásának nem tesz eleget, a testület továbbítja az értesítést a testületet működtető kamarának, illetve a területileg illetékes fogyasztóvédelmi felügyelőségnek. Ezek a szervek – a fogyasztó nevének megjelölése nélkül – jogosultak, illetve ha az ajánlásban foglaltak a békéltető testület határozata szerint a fogyasztók széles körét érintik – a panasszal érintett vállalkozás nevének feltüntetésével – és az eljárás eredményét nyilvánosságra hozni (ún. **feketelista**).

Egy lehetséges kimenetel az is, ha az ügy megítélése érdemben nem lehetséges, vagy a panaszos igénye megalapozatlan, ekkor az eljáró tanács megszünteti az eljárást.

Fontos garanciális szabály, hogy a fogyasztóvédelmi törvény rendelkezései értelmében az illetékes törvényszék előtt csak abban az esetben van lehetőség a határozat megtámadására, ha az eljáró tanács eljárási szabályt sértett, a megtámadás csak a határozat megsemmisítésére irányulhat. Fontos kiemelni, hogy **a tanács határozata nem érinti a fogyasztónak azt a jogát, hogy igényét bírósági eljárás keretében érvényesítse**. Tehát a bírói út igénybevételére a békéltető testületi eljárás lefolytatását követően is van lehetőség.

A fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló **45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet** 11. § (1) bekezdésének v) pontja előírja a vállalkozás számára, hogy a jogszabályi előírás vagy a vállalkozás döntése alapján a vállalkozásra nézve kötelező peren kívüli panaszkezelési mód és vitarendezési mechanizmus igénybevételének lehetőségéről, valamint az ehhez való hozzáférés módjáról tájékoztassa a fogyasztót. E körben fontos utalni az Fgytv. 29. § (11) bekezdésére, amely alapján a vállalkozást a békéltető testületi eljárásban együttműködési kötelezettség terheli, ennek keretében köteles a törvényben rögzített tartalommal és határidőn belül válaszirátát megküldeni a békéltető testület számára. Az 524/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti online vitarendezési platform alkalmazásának kivételével a vállalkozás a meghallgatáson egyezség létrehozatalára feljogosított személy részvételét biztosítani köteles. Amennyiben a vállalkozás székhelye vagy telephelye nem a területileg illetékes békéltető testületet működtető kamara szerinti megyébe van bejegyezve, a vállalkozás együttműködési kötelezettsége a fogyasztó igényének megfelelő írásbeli egyezségkötés lehetőségének felajánlására terjed ki.

Figyelemmel tehát az Fgytv. alapján a vállalkozásokat békéltető testületi eljárásban terhelő **együttműködési kötelezettségre**, a Korm. rendelet 11. § (1) bekezdésének v) pontja tekintetében elmondható, hogy létezik a vállalkozás részére kötelező alternatív vitarendezést előíró jogszabályi rendelkezés.

A Korm. rendelet 11. § (1) bekezdésének w) pontja írja elő a vállalkozás számára az arra vonatkozó tájékoztatási kötelezettséget, hogy a békéltető testülethez fordulás lehetőségéről, továbbá a vállalkozás székhelye szerint illetékes békéltető testület nevről és székhelyének postai címéről informálja a fogyasztókat.

2.2.4. Határon átnyúló fogyasztói jogviták rendezése

A megnövekedett nemzetközi áru- és személyforgalom okán a közelmúltban számos olyan intézmény jött létre, amely nemzetközi szinten segíti a fogyasztókat a vitáik rendezésében. Ezek jelentős része az Európai Unió égisze alatt létrejött intézmény.

Az Európai Unió valamennyi tagállamában – így Magyarországon is –, valamint Izlandon és Norvégiában működnek a nemzeti **Európai Fogyasztói Központok** (European Consumer Centre, rövidítve: ECC), amelyek együtt alkotják az Európai Fogyasztói Központok Hálózatát (ECC-NET). A Magyarországon 2006 óta létező Európai Fogyasztói Központ 2017. január 1-től a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium, majd az Innovációs és Technológiai Minisztérium szervezetében végzi tevékenységét. A Fogyasztói Központok feladata, hogy felvilágosítást nyújtson a fogyasztók részére az alternatív vitarendezési (békéltető testületi) eljárásokról és az egyedi fogyasztói jogviták rendezésének bírósági eljáráson kívüli egyéb lehetőségeiről. A Központ tanácsokat ad a különböző, határon átnyúló ügyletek, kereskedelmi gyakorlatok

tartalmáról, jellegéről, továbbá azok előnyeiről és kockázatairól is, valamint tájékoztatást ad a fogyasztók részére a nemzeti és az európai uniós jogszabályok tartalmáról, az uniós intézmények elérhetőségéről.

Határon átnyúló fogyasztói jogvita az adásvételi vagy szolgáltatási szerződés kapcsán felmerülő olyan jogvita, amely esetében az érintett fogyasztó lakóhelye vagy tartózkodási helye Magyarországon található, és a vállalkozás székhelye, telephelye, letelepedési helye ettől eltérő európai uniós tagállamban van, vagy az érintett fogyasztó lakóhelye vagy tartózkodási helye más európai uniós tagállamban található, és a vállalkozás székhelye Magyarországon van.

A határon átnyúló jogviták egy különleges csoportját jelentik a pénzügyi jellegű jogviták. A **határon átnyúló pénzügyi fogyasztói jogvita** két csoportba sorolható, attól függően, hogy hol található a fogyasztó lakóhelye a pénzügyi szolgáltatás igénybevételéhez képest. Az első csoportba azok tartoznak, akiknek lakóhelye vagy tartózkodási helye Magyarországon található, a szolgáltatást nyújtó szervezet székhelye, telephelye, letelepedési helye viszont az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban (a továbbiakban: EGT-állam) van. Például, ha valaki életvitelszerűen Magyarországon él, de átmenetileg más EGT-államban dolgozik, tanul, és abban az országban felmerül egy bankszámlavezetéssel, bankkártyahasználattal stb. kapcsolatos jogvita. A másik csoportot azok alkotják, akiknek lakóhelye vagy tartózkodási helye más EGT-államban található, a pénzügyi szolgáltatójuk viszont magyarországi székhellyel rendelkezik, például egy német nyaralótulajdonosnak jogvitája támad egy magyar biztosítóval a nyaralóját ért kár miatt.³³

A **FIN-Net** az Európai Gazdasági Térség (amelyhez az Európai Unió tagállamai, valamint Izland, Liechtenstein és Norvégia tartozik) területén működő rendszer, amely a fogyasztók és a pénzügyi szolgáltatók között kialakult, határon átnyúló pénzügyi jogviták alternatív vitarendezésére létrejött hálózata. Elnevezését angol nevének rövidítéséből (financial dispute resolution network: FIN-Net) kapta. A FIN-Net hálózata 2001-ben jött létre az Európai Bizottság döntése alapján.³⁴

A FIN-Net kialakulását annak belátása indokolta, hogy egyre több fogyasztó vesz igénybe pénzügyi szolgáltatást lakóhelyén kívüli országban, így a pénzügyi szolgáltatások bővülése a fogyasztói jogviták növekedésével is jár. A FIN-Net abban segít a fogyasztónak, hogy ha egy más tagállamban működő pénzügyi szolgáltatóval – például bankkal, biztosítóval, befektetési vállalkozással stb. – jogvitája támad, akkor az adott ország alternatív vitarendezési fórumának segítségével megoldhassa vitáját. Magyarországon 2011. július elsejétől a Pénzügyi Békéltető Testület látja el a FIN-Net alapító okiratában megállapított feladatokat. Ennek érdekében a Magyar Nemzeti Bank biztosítja a FIN-Net-ben való részvétellel összefüggő békéltető testületi feladatok ellátásához szükséges pénzügyi fedezetet.

33 Lásd részletesebben: <https://www.mnb.hu/bekeltetes>

34 Lásd bővebben: <https://www.mnb.hu/bekeltetes/hataron-atnyulo-penzugyi-fogyasztói-jogvita-fin-net>

2.2.5. *Facilitáció*

Az alternatív vitarendezési módok között a facilitáció elhelyezése a szakirodalomban vitatott. A jogi irodalomban a facilitáció azért jelenik meg igen ritkán, mert erre vonatkozóan jogszabályi előírást, rendelkezést nem találunk: a tevékenység kívül esik a jog látókörén. A meghatározáshoz így a társtudományok segítségét kell hívnunk.

A facilitáció esetében egy külső, a konfliktusban résztvevők számára elfogadott, objektív ítéletű facilitátor segíti a konfliktus folyamatának megoldását. A facilitátor – a mediátorhoz hasonlóan – egyfajta döntés-előkészítő funkciót lát el, munkájával elősegíti a felek közös céljainak meghatározását és a konfliktus feloldásához szükséges lépések és intézkedések meghozatalát. A facilitátor olyan személy, „aki elősegíti az egyének és szervezetek hatékonyabb működését, az együttműködést és a szinergia kialakítását. Maga semleges marad, nem foglal állást, nem nyilvánít vagy hangoztat véleményt a megbeszélés során, ezáltal elősegítheti a tisztességes, nyílt és a résztvevők bevonását biztosító folyamatokat, a csoportmunka sikeres elvégzése érdekében.”³⁵

A facilitáció és a mediáció közötti különbséget a kommunikáció fokában is láthatjuk: mediáció esetében már a konfliktusban részt vevő felek kommunikációja is akadályozott, általában annyira elmélyült a konfliktus, hogy nem képesek kommunikálni sem egymással, nemhogy megoldásra jutni. Ebben az esetben az elsődleges cél a felek közötti kommunikáció megteremtése egy mediátor segítségével, aki a facilitátorhoz hasonlóan egy külső, kompetens, objektív személy, akit mindkét fél elfogad. A mediáció folyamatában a mediátor a konfliktushelyzet feloldásának érdekében külön-külön is meghallgatja a részt vevő feleket, és közvetít a két csoport között, de választhatja a közös munkát is mindkét féllel egyszerre.

A facilitáció a mediációnál tágabb körben, a feszültség alacsonyabb szintjén alkalmazható. Szekeres Diána szerint a facilitáció problémafeltáró és megoldó- beszélgetések lebonyolításához segíti hozzá az adott közösséget a csoportos döntéshozatali eljárás folyamatának hatékonyabbá tétele érdekében.³⁶

35 Idézi: Dobos Ágota: Facilitáció a felnőttképzésben. Felnőttképzési Szemle, 2009. november. 74.

36 Szekeres Diána: Az alternatív konfliktuskezelés művészete: a mediáció történetének bemutatása, alkalmazása a büntetőjog vetületén. In: Büntetőjogi Tanulmányok XII. Veszprém, 2011. 269.

3. A RESZTORATÍV IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS ÉS A MEDIÁCIÓ HELYE A BÜNTETŐELJÁRÁS FOLYAMATÁBAN

3.1. A büntetési rendszer célja

„A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.”³⁷

A fentiekkel összhangban a büntetésnek mint szankciónak alapvetően két fő funkcióját szokás manapság megkülönböztetni: egyfelől a generálprevenció (általános megelőző) hatást, amelynek célja, hogy minden állampolgárban tudatosítsa a cselekmény büntetendő voltát, ezzel és az elkövetőkre kiszabott szankciók példájával – és persze kellő mértékű médiavisszhangjával – a további potenciális elkövetőket kívánja visszatartani a jogsértés elkövetésétől.³⁸ A generálprevenció hatáson túl másfelől beszélhetünk speciálprevenció (egyedi megelőző) hatásról is, amellyel arra törekszik a büntetőjog, hogy a büntetés szankciós jellegénél fogva alkalmas arra, hogy az elkövetőt visszatartsa újabb büntetendő cselekmények elkövetésétől.

Azonban a büntető igazságszolgáltatásnak a fenti célok elérésén túl manapság számos komoly kihívással kell megküzdenie. Ide sorolhatók a kisebb súlyú bűncselekmények kezelése, valamint ezzel összefüggésben az időtényező is, hiszen az egyes, gyakran évekig is elhúzódó büntetőeljárások miatt sokszor a büntetésnek – különösen kisebb súlyú bűncselekmények esetében – már sem generál-, sem speciálprevenció hatása nincsen.³⁹

³⁷ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 79. §.

³⁸ Bisztriczki László – Kántás Péter: A szabálysértési törvény magyarázata. A szabálysértési törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017.

³⁹ Gulyás Géza: A mediáció mint a kisebb súlyú bűncselekmények kezelésének egyik lehetősége. Ügyvédek Lapja, 2/2005, 22.

A klasszikus értelemben vett büntető igazságszolgáltatás kritikájaként fogalmazható meg továbbá az is, hogy a hazánkban (illetve általánosságban véve a fejlett nyugati világban is) leggyakrabban kiszabott büntetés, a szabadságvesztés-büntetés konzekvens, és már-már automatikus alkalmazásával a büntetés-végrehajtási intézményeink rendkívül túlszűfoltak.

Végül nem lehet figyelmen kívül hagyni a negatív környezet, a befolyásoló közeg tényezőjét sem: több vizsgálat is alátámasztotta már, hogy a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetői (főleg az első büntényes fiatalok) profi bűnözők közé kerülve átveszik azok módszereit, és így nagyobb eséllyel követnek el újra bűncselekményt.⁴⁰

A fenti kritikákat közvetítő hangok erősödésén túl az alternatív szankciós eszközök és megoldások térnyerését elősegítette az is, hogy az 1920-as évektől egyre elfogadottabbá vált a bűncselekmények magánjogi érdeket is sértő voltát hangsúlyozó szemléletmód. Azaz ennek alapján a jogtudomány felismerte annak jelentőségét, hogy az egyes bűncselekmények nemcsak a társadalom egészében okoznak kárt, hanem adott esetben konkrét, vagyoni és nem vagyoni értelemben vett magánjogi sértettjei is vannak. A második világháborút követően még hangsúlyosabbá vált a sértettnek nyújtandó jóvátétel kérdése, manapság pedig nemzetközi jogi egyezmények és megállapodások is deklarálták a mediációnak a nemzeti jogrendszerekbe történő beépítését.⁴¹ A mediáció fő funkciói így a büntetőeljárásban az áldozatok érdekeinek védelme és előtérbe helyezése, a bíróságok tehermentesítése, továbbá a bűnmegelőzés elősegítése, valamint a rövid tartamú szabadságvesztés káros hatásainak elkerülése.⁴²

A büntetőjog területén belül, a büntetőeljárásban a XX. század kezdetétől három fő koncepció alakult ki az igazságszolgáltatás szellemiségével kapcsolatban: a retributív (**megtorló**), a preventív (**megelőző**) és a resztoratív (**helyreállító**) igazságszolgáltatás.⁴³ E szemléletmódok fő elhatárolási szempontja a bűncselekmény elkövetésére adott válaszban található meg.

A legkorábbi, a ma már a fejlett világban jelentősen meghaladott felfogás, a retributív igazságszolgáltatási rendszer szerint a bűnből egyenesen következnie kell a büntetésnek, vagyis a jogsértésre adott automatikus válasznak kell lennie a szankciónak. Ezt azzal magyarázták, hogy a bűncselekmény elkövetése a szabad akarat tárgya, vagyis kizárólag az egyéntől függ, hogy milyen magatartást tanúsít. A bűnösség megállapítása után ezért a tett súlyával arányos megtorlási céllal kiszabott büntetés az indokolt és igazságos.⁴⁴ Azonban elfogadott vélemény a retributív igazságszolgáltatással kapcsolatban, hogy amíg a fenti célt igyekszik megvalósítani, addig az eljárás során minden érintettet elszemélytelenít, elmulaszt párbeszédet folytatni az elkövetővel és mindenekelőtt az áldozattal, azok nem képezik

40 Iványi Klára (szerk): A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2008. 29.

41 Bérces Viktor: A resztoratív igazságszolgáltatási koncepció érvényesülésének lehetőségei büntetőügyekben – különös tekintettel a mediációra és annak haza szabályozására. *Iustum, Aequum, Salutare*, 2009/3. 137.

42 Póka Rita: A mediáció bevezetésével kapcsolatos javaslatok. Észrevételek az ÜL 3/2005. sz.-ban megjelent kerekasztal-beszélgetéshez, avagy újabb gondolatok a mediációról. *Ügyészek Lapja*, 2005/4. 31.

43 Herke Csongor: Mediáció, helyreállító igazságszolgáltatás és büntetőpolitika. *Belügyi Szemle*, 2003/11-21. 54–55.

44 Iványi i. m. 28.

aktív szereplőit az eljárásnak, nem veszi figyelembe az egyes szereplők érdekeit. A kár és a sérelem jóvátételére, helyreállítására az esetek túlnyomó többségében nem kerül sor.⁴⁵

Ezzel szemben a manapság még mindig a legelterjedtebb – és a magyar büntetőjogban is uralkodó – preventív, vagyis megelőző irányzat a bűnelkövetésnek, illetve a bűnismétlésnek kíván elébe menni, és a büntetést egyfajta eszköznek tekinti arra, hogy visszatartsa a bűnözéstől mind a társadalom tagjait általában, mind pedig az egyes embert különösen is, ezáltal is csökkentve a bűnözést össztársadalmi méretekben.⁴⁶ A bűncselekmény sértettjei viszont még e rendszerben is az eljáráson kívül maradnak. Azonban az elmúlt évek, évtizedek tanulsága és tapasztalata azt mutatja, hogy a prevenciós hatásai a büntetőjognak nem olyan jelentősek, mint azt kezdetben gondolták. (Gondoljunk csak a halálbüntetés körüli vitákra, amelyben szintén az egyik legfontosabb ellenérv a büntetési nem alkalmazásával szemben az, hogy nincsen kellő elrettentő ereje.)

A resztoratív igazságszolgáltatási koncepció a bűncselekmény áldozatát helyezi a büntető igazságszolgáltatás középpontjába. Ez az álláspont abból a tényből fakad, hogy az áldozat vagy sértett szenved el a vagyoni kárt vagy egyéb sérelmeket, ezért az igazságszolgáltatás fő feladata az áldozat kártalanítása, a bűncselekmény előtti állapot visszaállítása, de legalább az arra való törekvés.

A retributív, valamint a preventív rendszerek nem voltak alkalmasak arra, hogy a hozzájuk fűzött várakozásoknak eleget tegyenek, ez pedig a helyreállító igazságszolgáltatási szemléletmód előtérbe kerüléséhez vezetett. E nézet képviselői felismerték, hogy a bűncselekmény során az áldozat szenved el a vagyoni kárt,⁴⁷ illetve az egyéb pszichés, érzelmi megrázkódtatást, így oldalán a vagyoni és nem vagyoni, azonban a büntetőjog ad-digi értékelési körétől mindenképpen távol álló sérelem nem hagyható figyelmen kívül. Így a resztoratív igazságszolgáltatás elsődleges feladatává és céljává az áldozat kártalanítása, illetve az eredeti állapot helyreállítása (illetve legalább az arra való törekvés) lépett elő. Az elkövető nevelése és büntetése csak ezek után kerülhet sorra, azonban így is kiemelhető, hogy az áldozat kártérítése, a sérelem jóvátétele mellett a helyreállító igazságszolgáltatásban nagy szerepe van az elkövető rehabilitálásának és a közösség bevonásának is.⁴⁸

45 Iványi: uo.

46 Nagypál Szabolcs: A büntetőjogi közvetítés (mediáció) jogelmélete. In: *Iustum Aequum Salutare* VII. 2011/1. 15–36.

47 Lásd még: Vigh József: A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében. Jogelméleti Szemle. Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/vigh14.html>

48 Iványi i. m.

3.2. A büntetőügyi közvetítői eljárás hazai története

Bár szűk értelemben véve Magyarországon a közvetítői eljárás alig egy évtizedes múltra tekint vissza, gyökerei hazánkkal közel egyidősek. Jogtörténészek egybehangzó álláspontja, hogy békéltető közreműködésével Nagy Lajos és Zsigmond király törvényei már egyértelműen lehetővé tették a felek közti kiegyezést, sőt már Szent István és Szent László idejében sem volt ismeretlen a kompozíció relatíve széles körű alkalmazása és alkalmazhatósága. E fejlődési folyamatot igazolta Werbőczy 1514-ben elkészített Hármaskönyve is, amelynek kodifikált rendelkezései szintén tág lehetőséget nyújtottak a konfliktusok békés, a felek megegyezésével történő rendezésére.⁴⁹

A fenti történelmi előzmények tükrében meglepő lehet, hogy a 1878. évi V. törvénycikk, azaz a Csemegi-kódex, amely hazánk első hatályba lépett büntető törvénykönyve volt, a retributív, azaz a megtorló igazságszolgáltatási szemléletmódot követte, bár ismerte a kárjótétel intézményét is (292. § és 311. §). A kódex a retributív szemléletnek megfelelően büntetés kiszabásánál viszonylagos egyszerűséggel kizárólag a tettarányos megtorlást tekintette irányadónak. A jóvátétel büntetőjogi lehetősége így a kodifikációs forradalom kezdetével, az 1800-as évek végére teljesen eltűnt a magyar igazságszolgáltatásból.⁵⁰

Bár bizonyos nézetek arra az álláspontra helyezkednek, hogy a szocializmusban gyakorlati társadalmi bíráskodás is bizonyos szempontból a közvetítés előzményének tekinthető, mivel e körben az állami szankció alkalmazása helyett a „társadalmi megvetés” és a megaláztatás volt a jogsértés szankciója, valójában a rendszerváltást megelőzően nem beszélhetünk a közvetítői eljárás érdemi fejlődéséről.

Hazánkban a rendszerváltozást követően nemcsak az életviszonyok változtak meg, hanem egyúttal a bűnözés jellege is, valamint növekedett a bűnözéstől való félelem, mind-ezek pedig a büntetőjogi reakciókészletnek, a szankciórendszer egészének átgondolását tették szükségessé. Elsődleges mintaként a kettős nyomtávú büntetőpolitika és a helyreállító igazságszolgáltatás koncepciói álltak rendelkezésre, amelyek alapján az új, alternatív szankciók végrehajtásáért felelős intézményrendszer kialakítására az átfogó büntetőpolitikai reform keretében, 2003-ban is sor került. Ennek során többek között létrehozták az országos illetékességgel rendelkező Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői Szolgálat Országos Hivatalát (2014. október 1-től jogutódja az Igazságügyi Hivatal, 2017. január 1-től az Igazságügyi Minisztérium, Igazságügyi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság), amelynek egyik legfőbb feladataként határozták meg a Pártfogó Felügyelői, Jogi Segítségnyújtó, valamint az Áldozatvédelmi Szolgálat létrehozását és működtetését. E folyamat jelentősége abban áll, hogy a pártfogó felügyelői szolgálat adja a szakmai és intézményi háttérrel a közvetítői eljáráshoz.⁵¹

A büntetőpolitika egyik hangsúlyos törekvésévé vált, hogy a kisebb súlyú, tehát a társadalomra gyakorlatilag egyáltalán nem, vagy csupán csekély mértékben veszélyes bűncselekmények esetében lehetséges legyen a bírói úttól elterelő eljárások minél szélesebb

49 Barabás A. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004. 42–45.

50 Barabás A. Tünde i. m. 52–53.

51 Aradi Csilla: Mediáció vagy meditáció. 14. Elérhető: <http://dfk-online.sze.hu/images/optimi%20nostri/2012/aradi.pdf> (Letöltve: 2018. június 18.)

körü alkalmazása, a szabadságvesztéssel járó büntetések kiszabásának jelentős mértékű visszaszorításával. A szabadságvesztés alternatívái körébe tágabb értelemben nemcsak a szabadságvesztéssel nem járó szankciók kerültek, hanem magának a büntetőeljárásnak az alternatívájaként megjelentek a diverzió, a kompenzáció, a kárjótétel különböző formái is.⁵²

A büntetőjogi szankciórendszer ekképpen történő megváltoztatása a csekély súlyú bűncselekmények kapcsán végbemenő hangsúlyeltolódást képviseli: immár nem minden esetben a jogrend helyreállítása és a jogrend megsértéséből származó társadalmi károk szankcionálása képezi a büntetőeljárás célját, hanem magának a sértettnek az érdekeit helyezi előtérbe. E cél megvalósítása érdekében az állam önként, a jelentősebb érdeket szem előtt tartva lemond büntetőmonopóliumának érvényesítéséről, és adott esetben a büntetőeljárás gyakorlatilag teljes mellőzésével is lehetővé teszi a konfliktus felek közötti feloldását. Az igazságszolgáltatás funkciója ezekben az esetekben nem érdemi, feladatköre pusztán a közvetítői eljárás feltételeinek megteremtésére, valamint a felek között létrejött megállapodás kötelező erőre emelésére terjed ki.

Mindezek alapján tehát elindult a szankciórendszer bővítése, módosítása az alternatív szankciók és a diverziós, illetve helyreállító igazságszolgáltatási eszközök alkalmazása irányába, amelynek első példái már az 1990-es években megjelentek. A rendszerváltozás utáni első években a *Federal Mediation and Conciliation Service* elnevezésű amerikai kormányügynökség hozta létre a Partners Hungary Alapítvány néven az első magyar mediációs szervezetet. A büntetőjogi mediáció 2007. január 01-i bevezetését megelőzően a pártfogó felügyelők a Partners Hungary Alapítvány által szervezett mediátorképzésen vettek részt, amelynek során elsajátíthatták a mediációhoz szükséges speciális szakmai ismereteket. A Partners Hungary Alapítvány kezdeményezte az Országos Mediációs Egyesület létrehozását, amelyet 2000. október 27-én hoztak létre. Az egyesület alapszabályban megfogalmazott célja, hogy nyilvántartott tagjai segítségével a mediációt mint konfliktuskezelő módszert elterjessze és alkalmazza Magyarországon, összehangolja a mediáció oktatásával és gyakorlásával foglalkozó szakemberek munkáját.⁵³ 2007. január 1-jétől a büntetőeljárásokban alkalmazható a közvetítői eljárás is.⁵⁴

52 Hatvani Erzsébet: Szimbolikus helyreállítás – közösségi büntetések a Pártfogó Felügyelői Szolgálat gyakorlatában Magyarországon <http://mereps.foresee.hu/segedoldalak/hirek/269/8ece82fd58/214/>

53 Kuji Eszter: A mediáció büntetőjogi szabályainak kialakítása hazánkban. *Ügyészek Lapja*, 2006/2. 28.

54 Hatvani Erzsébet i.m.

3.3. A közvetítői eljárás európai fejlődése és jogforrásai büntetőügyekben

Az alternatív konfliktuskezelés térnyerésével az 1990-es évektől kezdve a belső jogtudományi törekvéseken túl nemzetközi és regionális (európai) nyomás is helyezkedett Magyarországra a mediáció büntetőjogi intézményrendszerének kialakítása, valamint a közvetítői eljárás alkalmazhatósága érdekében. E körben az Európai Unió, de még hangsúlyosabban az Európa Tanács intézkedései bírnak jelentőséggel. (E két regionális szervezet mellett meg kell említeni az ENSZ mint globális nemzetközi szervezet munkáját is, amelynek számos határozata hangsúlyozza a resztoratív igazságszolgáltatás elterjedésének kívánalmát, valamint a jóvátételi szemléletű büntetőjogi elvek mind szélesebb körben történő érvényesülésének szükségességét.⁵⁵⁾

Az Európa Tanács már 1981 óta fogalmazza meg mediációval kapcsolatos ajánlásait a tagállamok felé. E javaslatok rendkívül alaposan kidolgozottak, széles körű szakmai előkészítő és kodifikációs munka előzi meg kiadásukat. Az ajánlások jelentősége abban áll, hogy bár kötelező erővel nem bírnak, a tagállamok alapvetően mégis irányadónak tekintik azokat büntetőjogi szabályaik kialakítása során. Az Európa Tanács 1985-ben alkotta meg az áldozatok büntetőjogi és büntetőeljárás-jogi helyzetéről szóló R (85) 11. számú Ajánlását, amelynek legjelentősebb újdonságai a következők voltak: az Ajánlás 5. cikke kimondta, hogy az ügyész nem dönthet a vádemelésről anélkül, hogy meg ne vizsgálná a sértettnek okozott kár megtérítésének lehetőségét, valamint e kérdés vizsgálata során különös hangsúlyt kell fektetnie a terhelt erre irányuló törekvéseire is. A 10. cikk javaslata szerint a büntetőbíróságokat fel kell ruházni a sértett javára szóló kártérítés megállapítására vonatkozó jogkörrel; míg a 11. cikk konkrét javaslatot fogalmaz meg a jogalkotó irányába. Ennek értelmében kimondja, hogy „a törvény rendelkezék arról, hogy a kártérítés a büntető szankció vagy a büntető szankció helyettesítője lehet, illetve megítélhető a büntető szankció mellett is”.

A következő, kifejezetten a vizsgált témakörhöz kapcsolódó dokumentum az Európa Tanács részéről az R (87) 18. sz. Ajánlása a büntetőeljárás egyszerűsítéséről. Az ajánláshoz fűzött indokolás 7. pontjában az Európa Tanács kifejti, hogy mennyiségileg csökkenthető a büntető igazságszolgáltatás elé kerülő ügyek száma, amennyiben bizonyos magatartási csoportokat teljesen kivesznek az elbírálása alól, illetve több, csekély súlyúnak minősített bűncselekmény büntetőjogi elbírálására kevésbé formális módon is sor kerülhetne, még hozzá anélkül, hogy az az igazságszolgáltatás működését veszélyeztetné. A javasolt megoldások⁵⁶⁾ között jelöli meg a bíróságon kívül hozott megegyezés formáját is, amelyre vonatkozó ajánlásait egyébként a sommás eljárások körében rögzíti a dokumentum. Ennek értelmében a tagállamoknak – alkotmányos szabályaik tükrében – felül kell vizsgálniuk törvénykezésüket, hogy a büntetőügyekben eljáró hatóságok és egyéb közreműködő hatóságok biztosítani

55 Fellegi Borbála: Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009. 150.

56 Az úgynevezett sommás eljárás; a büntetőeljárás lehetséges alternatívájaként a büntetőügyekben illetékes hatóságok és más eljáró hatóságok által létrehozott bíróságon kívüli megegyezés (kiegyezés); az úgynevezett egyszerűsített eljárások; a hagyományos bírósági eljárás egyszerűsítése.

tudják a megegyezés lehetőségét különösen csekély súlyú bűncselekmények esetén. A specialitása az Ajánlásban szereplő megegyezésnek az, hogy itt nem a sértett és a terhelt köt egymással megállapodást, hanem a sértett érdekében, illetve nevében az eljárásra feljogosított hatóság egyezik ki az elkövetővel a jogkövetkezményekről. Ehhez kapcsolódóan az egyik legfőbb alapelvként fogalmazza meg az Ajánlás, hogy a belső jog által kell szabályozni a sértett részére nyújtandó megfelelő kártérítést, amely akár a megegyezés előtt teljesíthető, akár pedig a megegyezés része is lehet. Vagyis a megegyezésnek az egyik feltétele, illetve kelléke lehet a sértettet kompenzálása, akár önkéntesen, akár a megegyezésben rögzített feltételek szerint.

Fontos körülmény azonban a R (87) 18. sz. Ajánlással kapcsolatosan az is, hogy a gyanúsított szabadon dönthet a felajánlott megegyezési lehetőség elfogadásáról vagy a visszautasításról. Azonban kitétel az is, hogy a megegyezés elfogadása egyben véglegesen kizárja a büntetőeljárás lefolytatásának lehetőségét, feltéve természetesen, hogy a gyanúsított az ajánlott feltételeket teljesíti.

A megegyezéssel összefüggésben az Ajánláshoz fűzött megjegyzések az alábbiakat is rögzíti: „A megegyezés rendszerint az ügyész, vagy más illetékes hatóság és az elkövető közötti megállapodás formáját ölti, amelyben a hatóság kötelezettséget vállal a büntetőeljárás beszüntetésére, amennyiben bizonyos feltételek teljesülnek, így például megfizetik a pénzbírságot, vagyontárgyakat elkoboznak, vagy kártalanítják az áldozatot. Ezen eljárásban rendszerint eredendően vagy az ügy körülményei folytán csekély súlyú bűncselekményekről van szó. A büntetés alkalmazásánál a hatóság értékeli a bűncselekmény vagy az elkövető körülményeit, ami magában foglalja a szankció bizonyos fokú egyéniesítését. A hatóságnak az elkövetőnek megegyezés felajánlására vonatkozó döntése általában azon alapszik, hogy a bűnvádi hatóság szerint az ügy körülményei olyanok, hogy nem követeli meg sem köz-, sem a magánérdek az ügy nyilvános bírósági tárgyaláson történő eldöntését, míg a következmények hasonlóak lehetnek a bíróság által kiszabott ítéletekhez.”⁵⁷

Szintén érinti a büntetőeljárásban megjelenő mediáció kérdését az áldozatoknak nyújtandó segítségről és az áldozattá válás megelőzéséről szóló R (87) 21. számú Ajánlás is, amely, bár alapvetően viktimológiai kérdésekkel, egészen pontosan a potenciális áldozatoknak nyújtandó prevenció intézkedésekről szól, 17. pontjában a következőket fogalmazza meg: a tagállamokkal szemben elvárás, hogy „ösztönözzék az elkövető és áldozata közötti közvetítés kísérleteit (országos vagy helyi szinten), és értékeljék az eredményeket, különös tekintettel arra, hogy milyen mértékben szolgálta a közvetítés az áldozat érdekeit”.

A büntetéskiszabás egyöntetűségére törekvő R (92) 17. számú Ajánlás „Büntetéskiszabási megfontolások” elnevezésű részének 6. pontjában kimondja, hogy „a büntetéskiszabás vezérlő elveinek összhangban kell lenniük a korszerű és humánus büntetőpolitikával, különösen a szabadságvesztés alkalmazásának csökkentését, a közösségre alapozott szankciók és intézkedések gyakoribb alkalmazását, a dekriminalizáció folytatását és az olyan elterelési módszerek bevezetését illetően, mint a mediáció, valamint az áldozatok kártalanításának biztosítása”. Ezzel összefüggésben az Ajánlás azt is hangsúlyozza, hogy a szabadságelvonással járó büntetést végső eszköznek kell tekinteni, s ezért csak olyan esetekben szabad alkalmazni, amelyekben a tett súlyossága folytán semmilyen más büntetés nyilvánvalóan

57 R (87) 18. sz. Ajánlás, Indokolás B-rész, II./b. 1. pont.

nem felel meg, továbbá a szabadságvesztéssel szembeni alternatívák alkalmazásának előmozdítása érdekében, különösen új törvények alkotásánál a törvényhozó vegye fontolóra, hogy bizonyos bűncselekményekre börtönbüntetés helyett büntetési tételként szabadságelvonással nem járó büntetést írjon elő.

A mediáció alapelveit a büntetőügyekben alkalmazott mediációról szóló R (99) 19. számú, Magyarország által egyébként nem ratifikált, így csak angol nyelven elérhető Ajánlás határozza meg. E dokumentum, valamint annak magyarázata a büntetőeljárásokban megvalósuló mediációt a bűncselekményekkel okozott következmények, problémák megoldásának konszenzusos, tehát megegyezésen alapuló modelljeként és egy olyan eljárásaként definiálja, amelyben a terhelt és a sértett önkéntesen meghozott döntésük alapján a bűncselekmény következményeinek megoldásában aktívan közreműködnek, egy független és pártatlan harmadik fél, a közvetítő (mediátor) segítségével.⁵⁸

Az Ajánlás hangsúlyozta, hogy a felek közötti önkéntes, tehát szabad akaratból eredő megállapodás, illetve az így megvalósuló jóvátétel súlyát megfelelően kell rendezni a nemzeti jogrendszerekben, illetve megfelelően el kell ismerni a büntetőeljárásokban is, valamint az eljárás minden szakaszában lehetőséget kell biztosítani a felek megegyezésére.⁵⁹ Szintén kiemeli az Ajánlás, hogy garantálni kell azt, hogy a felek az eljárás során bármikor visszavonhassák a közvetítéshez adott hozzájárulásukat, illetve különösen fontos az, hogy a mediáció alatt tett nyilatkozatok a későbbiek során ne legyenek terhelő bizonyítékként felhasználhatók, kivéve, ha az érintettek ettől eltérően rendelkeznek. Mindezen felül a büntető igazságszolgáltatás keretében eljáró hatóságoknak teljeskörűen tájékoztatni kell a feleket a mediációs eljárással kapcsolatos jogaikról és kötelezettségeikről is.⁶⁰

A fentiekben ismertetett Ajánlások – mint ahogyan azt az elnevezésük is mutatja – kizárólag jogalkotási javaslatokat fogalmaznak meg a tagállami törvényhozó szerv irányába. E természetüknél fogva nem kapcsolódik hozzájuk jogalkotási kötelezettség, a tagállam diszkrecionális jogkörébe tartozik, hogy eldöntse: ratifikálja-e az adott dokumentumot, illetve az abban foglalt rendelkezések közül melyeket ismeri el magára nézve kötelezőnek, azaz mely szabályokat ülteti át a belső jogba. Ezzel szemben az Európai Uniónak van olyan jogforrása, amely jogalkotási kötelezettséget rótt hazánkra a büntetőeljárásokban megvalósuló közvetítői eljárásokkal kapcsolatban. E jogforrás először a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról szóló, 2001. március 15-én kelt 2001/220/IB kerethatározat volt, melynek 10. cikke az alábbiakat írta elő:

„(1) Minden tagállam gondoskodik róla, hogy a büntetőügyekben való közvetítést elősegítse olyan bűncselekmények esetében, amelyeknél ezt megfelelőnek tartja.

(2) Minden tagállam biztosítja, hogy a sértett és az elkövető között az ilyen közvetítés útján elért megállapodást a büntetőeljárásban figyelembe lehessen venni.”

58 Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós: Kriminológia – szakkriminológia. CompLex, Budapest, 2012.

59 Ez a hazai gyakorlatba nem került átültetésre, hiszen közvetítői eljárás igénybevételére csak az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőzően van lehetőség. Ehhez hasonlóan a fiatalkori bűnözés kezelésének új módszereiről szóló R (2003) 20. számú Ajánlás 8. pontja szerint ahol ez lehetséges, alkalmazni kell a mediációt a fiatalkorú elkövető és a sértett között is, az R (2008) 11. számú Ajánlás pedig szintén arra tesz javaslatot, hogy a nemzeti jogalkotó a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás bármely szakaszában tegye lehetővé a közvetítői eljárás megindítását.

60 Lajtár István: Mediáció a büntetőeljárásban. Ügyészek Lapja, 2007. 05. szám, 5.

Majd 2012-ben megalkotásra került az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, mely nevéhez hűen modernizálta és aktualizálta a közvetítői eljárásokra irányadó alapvető szabályokat és elveket. A módosításokat a 2015. évi CLI. törvény⁶¹ ültette át a magyar jogrendszerbe. Az irányelv bevezetésének (46) bekezdésében a következő indokolást fogalmazza meg: „A helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások – köztük például az áldozat és az elkövető közötti közvetítés, a családi csoportkonferenciák és az ítélkező körök – jelentős előnnyel járhatnak az áldozatok számára, viszont a másodlagos és ismételt áldozattá válás, a megfélemlítés, valamint a megtorlás megelőzése érdekében biztosítékokra van szükség. Ezért az ilyen szolgáltatásoknál az áldozat érdekeit és igényeit kell elsődlegesen szem előtt tartani, orvosolva az áldozatnak okozott kárt, és elkerülve a további károkozást. Amennyiben az ügyben helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokat vesznek igénybe, és amikor helyreállító igazságszolgáltatási eljárást folytatnak, figyelembe kell venni azon tényezőket – így a bűncselekmény természetét és súlyát, az okozott trauma mértékét, az áldozat fizikai, szexuális vagy pszichológiai sérthetetlensége megsértésének ismétlődő jellegét, az erőviszonyokban fennálló különbségeket, valamint az áldozat életkorát, érettségét vagy intellektuális képességét –, amelyek korlátozhatják vagy csökkenthetik az áldozat képességét arra, hogy megalapozott döntést hozzon, vagy megakadályozhatják az ügynek az áldozat számára kedvező kimenetelét. A helyreállító igazságszolgáltatási eljárásnak fő szabály szerint bizalmasnak kell lennie, kivéve, ha a felek ettől eltérően állapodnak meg, vagy ha jelentős közérdek miatt a nemzeti jog így rendelkezik. Az olyan tényezők, mint az eljárás során tett fenyegetések vagy elkövetett bármilyen jellegű erőszak olyannak tekinthetők, mint amelyek szükségessé teszik a közérdekből történő nyilvánosságra hozatalt.”

Az irányelv 2. cikk (1) bek. d) pontja értelmében helyreállító igazságszolgáltatás bármely olyan eljárás, amelynek keretében az áldozat és az elkövető – önkéntes beleegyezésük esetén – pártatlan harmadik fél segítségével aktívan részt vehet a bűncselekmény kapcsán felmerülő kérdések rendezésében. A 12. cikk a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatban pedig – a fenti, elvi jellegű indokolással összhangban – az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

„(1) A tagállamok bármely helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatás nyújtásakor az áldozatoknak a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szembeni védelmét biztosító intézkedéseket hoznak. Az említett intézkedéseknek biztosítaniuk kell, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási eljárásban való részvétel mellett döntő áldozat biztonságos és hozzáértő helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokat vehessen igénybe legalább az alábbi feltételekkel:

- a) helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások kizárólag az áldozat érdekében, a biztonsági szempontokra is figyelemmel, és az áldozat szabad és tájékoztatáson alapuló beleegyezése alapján alkalmazzák, amely bármikor visszavonható;

61 A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló, 2012. október 25-i 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv átültetése érdekében szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi CLI. törvény.

- b) a helyreállító igazságszolgáltatási eljárásban való részvételhez történő hozzájárulását megelőzően teljes körű és pártatlan tájékoztatást adnak az áldozatnak az eljárásról és annak lehetséges eredményeiről, valamint tájékoztatják az esetleges megállapodás végrehajtásának felügyeletére vonatkozó eljárásokról;
- c) az elkövető elismerte az alapvető tényállást;
- d) megállapodást csak önkéntesen lehet elérni, és az figyelembe vehető bármely további büntetőeljárás során;
- e) a helyreállító igazságszolgáltatási eljárások során folytatott nem nyilvános megbeszélések titkosak, és azokat utólag sem hozzák nyilvánosságra, kivéve, ha a felek abban állapodnak meg, vagy ha jelentős közérdek miatt a nemzeti jog így rendelkezik.

(2) *A tagállamok megfelelően elősegítik ezen ügyeknek a helyreállító igazságszolgáltatási szolgálatok elé utalását, többek között úgy, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási szolgálatok elé utalás feltételeire vonatkozóan eljárásokat vagy iránymutatásokat dolgoznak ki.*

3.4. A büntetőügyekben alkalmazott közvetítői eljárás hatályos szabályai

Hazánk hatályos jogrendszerének 2007. január 1. napjától részét képezi a büntetőeljárásban közvetítői eljárás elnevezéssel a helyreállító igazságszolgáltatás. A közvetítői eljárás részletes szabályait a büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény tartalmazza. A törvény 2. § (1) bekezdése határozza meg a büntetőeljárásban alkalmazandó közvetítői eljárás fogalmát és célját, amelynek értelmében „A közvetítői eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás, amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató nyomozó hatóságtól, illetve ügyésztől független közvetítő bevonásával – a sértett és a gyanúsított közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő – írásbeli megállapodás jöjjön létre.” E rendelkezést a (2) bekezdés kiegészíti még azzal is, hogy „a közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy a sértett és a terhelt között megállapodás jöjjön létre”. Új büntetőeljárási törvényünk, a 2017. évi XC. törvény 412. § (1) bekezdése szerint pedig:

Büntetőügyekben a közvetítői eljárás a gyanúsított és a sértett megegyezését, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő, a gyanúsított, illetve a sértett indítványára, vagy önkéntes hozzájárulásukkal alkalmazható eljárás.

A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló törvény 2. § (2) bekezdésében foglalt előírásnak a jelentősége abban áll, hogy deklarálja: a közvetítésnek a büntetőeljárásban sem szükségszerű velejárója a megállapodás megkötése, ez az intézmény kizárólag azt a célt szolgálja, hogy a felek szabályozott és békés keretek között, az igazságszolgáltatás kötelező erejű döntésétől eltérő tartalmú, a terhelt és a sértett érdekeit is szem előtt tartó (ti. a sértettnek megfelelő kompenzációt biztosító, a terheltre nézve pedig

preventív hatású) megállapodással zárják le a büntetőeljárást. Ez azonban csak lehetőség, a feleknek nem kötelessége sem a közvetítői eljárásban részt venniük, sem pedig annak során megállapodniuk.

A közvetítői tevékenységet szabályozó törvény fogalommeghatározása az alábbi legfőbb elemekre bontható:

- *A bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás:* e megfogalmazással a jogalkotó maga is hangsúlyozni kívánja a közvetítő eljárás funkcióját, amelynek lényege, hogy a felek közötti konfliktus a jog által szabályozott módon feloldásra kerüljön.
- *A büntetőeljárást lefolytató nyomozó hatóságtól illetve ügyésztől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával:* ezzel a garanciális szabállyal a jogalkotó biztosítani kívánja, hogy a feleket (elsősorban a terheltet) ne befolyásolja a közvetítő eljárás során az igazságszolgáltatás fenyegető jelenléte, hanem bizonyos mértékben a lehetséges szankcióktól elvonatkoztatva tudjon közreműködni az egyeztetésben.
- *A sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldása:* a jogalkotó hangsúlyozza, hogy közvetítői eljárás eredményeként meghozott megállapodás – a bűncselekmény csekély súlyára tekintettel – nem a jogrend helyreállítására irányuló szankcióval zárul, azaz nem a társadalomra veszélyességre adott válaszreakció, hanem kizárólag a felek között kívánja tartani és rendezni a jogsértést és annak szankcionálását.
- *A bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő írásbeli megállapodás:* az előző ponttal összefüggő rendelkezés, amely tehát alapvetően a büntetés büntetőjogi célja (speciális és generális prevenció) helyett a felek viszonyrendszerében kívánja rendezni a konfliktust. A közvetítői eljárás ugyanis, a büntetőeljárásban benne rejlő súlyosabb szankció lehetőségével, valamint az okozott sérelem megtérítésének kötelezettségével feltehetőleg kellő erővel bír arra, hogy az elkövetőt a bűnisméltól visszatartsa.

A magyar jogrendszerben megvalósított szabályozási gyakorlatról összességében elmondható, hogy megfelelt az Európai Unió által megalkotott 2001/220/IB kerethatározatban foglaltaknak, valamint a magyar jogalkotó végrehajtotta a 2012/29/EU irányelv által megfogalmazott változtatásokat is.

A közvetítői eljárás eljárási feltételeit a Be. 412. §-a tartalmazza. Az anyagi és az eljárási feltételek lényege a következőkben foglalhatók össze. A Btk. 29. §-a alapján az eljárás megszüntetésének vagy a büntetés korlátlan enyhítésének lehet helye;

- ha a terhelt és a sértett egyaránt hozzájárul a közvetítői eljárás lefolytatásához,
- ha a bűncselekmény jellege, az elkövetés módja, valamint a terhelt személye mellőzhetővé teszi a büntetés vagy intézkedés alkalmazását, illetve megalapozza a tevékeny megbánásra tekintettel a büntetés korlátlan enyhítését.

A feltételek konjunktívak, az első kettő mérlegelést nem is igényel. A harmadik feltétel fennállásának megállapítását azonban vádemelés előtt az ügyész, vádemelés után a bíróság mérlegelésére bízta a törvény.

Ezen túl feltétele a közvetítői eljárásra utalásnak az is, hogy a Btk. 29. § (3) bekezdésének a)–e) pontjában felsorolt kizáró körülmények egyike se álljon fenn. E rendelkezések szerint ugyanis a tevékeny megbánás nem teremt büntethetőséget kizáró, illetve a korlátlan enyhítést megalapozó okot, ha az elkövető

- többszörös vagy különös visszaeső,
- a bűncselekményt bünszervezetben követte el,
- a bűncselekmény halált okozott,
- a szándékos bűncselekményt korábbi szabadságvesztése felfüggesztésének próbaideje alatt, illetve szándékos bűncselekmény miatti végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a büntetés végrehajtásának befejezése előtt, továbbá próbára bocsátás, valamint vádemelés elhalasztásának tartama alatt követte el,
- korábban szándékos bűncselekménye miatt közvetítői eljárásban vett részt, és ennek eredményeként vele szemben alkalmazták a Btk. 36. § (1) vagy (2) bekezdését, feltéve, hogy az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől az újabb szándékos bűncselekmény elkövetéséig két év még nem telt el.”⁶²

A magyar büntetőeljárás jogban lehetővé tett mediációnak azonban volt egy olyan sajátos vonása, mely nem szerepelt egyik vonatkozó regionális dokumentumban sem. A korábbi, tehát a 2018. július 1-ig hatályos büntetőeljárás törvényünk közvetítői eljárást szabályozó 221/A. §-ának (1) bekezdése ugyanis meghatározta azon bűncselekmények körét, amelyekben lehetséges volt a mediáció igénybevétele. Ennek értelmében közvetítői eljárásnak kizárólag az élet, testi épség és az egészség elleni; az emberi szabadság elleni; az emberi méltóság és az egyes alapvető jogok elleni; a közlekedési; a vagyon elleni; illetve a szellemi tulajdonjog elleni, ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás tartama alatt lehetett helye valamelyik fél indítványára vagy önkéntes hozzájárulására. Ez a megoldás pedig indokolatlanul kirekeszt olyan eseteket a közvetítői eljárás lehetősége alól, amelyekben a mediáció igenis valós alternatíva lehetne a büntetőeljárás lefolytatásával szemben.

Az új büntetőeljárás törvény 2018. július 1-jei hatálybalépésével azonban ez a korlátozás a továbbiakban már nem áll fenn. A Be. 412. § (2) bekezdése ugyanis az alábbiak szerint határozza meg a közvetítői eljárással szemben támasztott követelményeket:

62 Belegi József (szerk.): Büntetőeljárás jog I–III. Kommentár a gyakorlat számára. Utolsó frissítés: 2017. május 31. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017. (Elektronikus változat, HVG-ORAC Jogkódex.)

„Az ügyészség közvetítői eljárás lefolytatása céljából felfüggeszti az eljárást, ha

- a) a gyanúsított, illetve a sértett a közvetítői eljárás lefolytatását indítványozza, vagy ehhez hozzájárul,
- b) a gyanúsított a vádemelésig beismerő vallomást tett, és
- c) a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel
 - ca) a bűncselekmény következményeinek jóvátétele várható és
 - cb) a büntetőeljárás lefolytatása mellőzhető, vagy a közvetítői eljárás a büntetés kiszabásának elveivel nem ellentétes.”

Tehát, amint azt a fenti rendelkezéshez fűzött törvényi indokolás is kiemeli, „a közvetítői eljárásnak a büntetőeljáráson is túlmutató kívánatos hozadéka van, ezért a törvény a korábbinál jelentősen tágabb körben teszi alkalmazhatóvá”. Külön hangsúlyozza a jogalkotó, hogy már nem kizárólag a tevékeny megbánáshoz kapcsolódó, illetve más kedvezményt engedő okkal összefüggésben kerülhet rá sor, hanem a korábbiaktól eltérően mindaddig, amíg a közvetítői eljáráshoz fűzött elvárások és célok elérhetők, illetve elérhetőnek tűnnek. A fenti törvényi rendelkezéseket kiegészíti még az a szabály is, hogy a közvetítői eljárás céljai nem szűnnek meg abban az esetben sem, amennyiben a terhelt a sértett felé már korábban, a közvetítői eljárástól függetlenül teljesített jóvátételt. A törvényi indokolás szerint az ilyen jóvátételt teljesítő gyanúsítottak kizárása ugyanis indokolatlan hátrányos megkülönböztetést eredményezne.

4. A MUNKAÜGYI KAPCSOLATOK ÉS A MEDIÁCIÓ

4.1. A munkajogi szereplők

Természetesen ahhoz, hogy ismertetni lehessen a munkajogi alternatív vitarendezés intézményét, tisztában kell lennünk azzal az alapvető tényezővel, hogy a munkajogi jogviszonyoknak nem csak két szereplője lehet. Általános vélekedés, hogy a munkaviszony kizárólag két fél, a munkavállaló és a munkáltató között állhat fenn. Ez azonban tévedés, a munkaviszony bizonyos esetekben többoldalú, illetve több alanyú jogviszony. E körben három atipikus (azaz a tipikus munkaviszonytól, tehát az egy munkavállaló és egy munkáltató között létrejött, határozatlan idejű munkaviszony keretében, teljes munkaidőben, a munkáltatónak alárendelten, a munkáltató által meghatározott helyen és a munkáltató eszközeivel történő munkavégzéstől eltérő) munkaviszonyt határoz meg a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.): a munkakör megosztását; a több munkáltató által létesített munkaviszonyt és a munkaerő-kölcsönzést. Ezekben az esetekben több alany áll valamelyik fél oldalán, így például munkakör megosztása esetén a munkáltató és több munkavállaló a munkaszerződésben egy munkakörbe tartozó feladatok közös ellátásában állapodhatnak meg [Mt. 194. § (1) bek.], míg több munkáltató által létesített munkaviszony esetén – ahogyan azt az intézmény elnevezése is mutatja - több munkáltató és egy (vagy több) munkavállaló a munkaszerződésben egy munkakörbe tartozó feladatok ellátásában állapodhatnak meg [Mt. 195. § (1) bek.]. A fentiekől eltérő megközelítést alkalmaz a munkaerő-megosztás intézménye, e manapság rendkívül népszerű foglalkoztatási formában ugyanis nem két-, hanem háromoldalú munkaviszonyról beszélünk: a munkaszerződést szintén csak két fél (a munkaerő-kölcsönző és a munkavállaló) köti meg, azonban a kikölcsönzés következtében egy harmadik alany, a kölcsönvevő is megjelenik a jogviszonyban. Munkaerő-kölcsönzés következtében pedig a kölcsönadó és a kölcsönvevő a közöttük létrejött megállapodásban foglaltak szerint megosztva gyakorolják a munkavállaló felett a munkáltatói jogokat.

Fontos azonban kiemelnünk, hogy a munkajogi jogviszonyok alanyai és a munkaviszony alanyai nem minősülnek szinonim kategóriának. A munkajogi jogviszonyok alanyainak körét az Mt. rögtön a törvény elején, annak 2. § (1) bekezdésében meghatározott, a törvény személyi hatályára vonatkozó rendelkezése adja meg. Ennek értelmében a munkajogi jogviszony alanya lehet: a munkavállaló, a munkáltató, a munkáltatói érdekképviselői szervezet, az üzemi tanács és a szakszervezet. E körön belül megkülönböztetjük az individuális munkaviszony szereplőit, vagyis a munkavállalót és a munkáltatót. Azonban ezen felül elhatárolhatjuk a kollektív munkaügyi kapcsolatok szereplőit is, melyben a jogviszony egyik oldalán a munkáltató, illetve a munkáltatói érdekképviselői szervezet, míg a másikon a szakszervezet vagy az üzemi tanács áll. A munkajogon belüli alternatív vitarendezés alapvetően ez utóbbi alanyi kör vonatkozásában bír relevanciával.

4.2. A munkajogi jogvita és munkajogi érdekvita elhatárolása

Általános vélekedés az, hogy a köznap értelemben vett „munkaügy vita” bíróságok előtt zajlik a munkáltató és a munkavállaló között, azonban ez a megközelítés egyáltalán nem fedí a valóságot. A munkaügyi vita egy rendkívül tág, sok elemre bontható kategóriának minősül, hiszen az Mt. szabályait kiegészítve⁶³ megkülönböztethetünk:

- a munkaügyi vitán belül munkaügyi érdekvitát és jogvitát,
- e felosztást pedig tovább bontva megkülönböztetünk
- egyéni és kollektív munkaügyi vitát, illetve
- egyéni és kollektív munkaügyi jogvitát.

E felosztást szemlélteti az alábbi rendszerábra:

3. ábra. A munkaügyi viták típusai

Forrás: Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog c. kötet alapján saját szerkesztés

Amint az a fentiekből is kitűnik, a munkajogon belül tehát elhatároljuk egymástól a jogvitákat és az érdekvitákat. E két intézmény elhatárolásában segítséget nyújt az elnevezésbeli különbség. A munkaügyi jogviták tárgya értelemszerűen olyan konfliktus, amely a

⁶³ Az Mt. negyedik része rendezi a munkaügyi vitákra irányadó alapvető szabályokat Ezen belül „A munkajogi igény érvényesítése” elnevezésű XXIII. fejezet szabályozza az individuális munkaügyi jogvita általános szabályait, illetve érinti a kollektív munkaügyi jogvitát is (amelyre vonatkozóan több kiegészítő rendelkezéssel találkozhatunk a törvény munkaügyi kapcsolatokról szóló harmadik részében is). Az Mt. XXIV. fejezete pedig a kollektív munkaügyi vita (érdekvita) legalapvetőbb szabályait rögzíti.

munkaviszonyból származó jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatosak, így lényegében bármely olyan jog vagy kötelezettség lehet annak a tárgya, amely a munkaszerződésből vagy munkaviszonyra vonatkozó szabályok⁶⁴ megszegéséből következik be, és annak elbírálására kizárólag a Közigazgatási és Munkaügyi Bíróságok rendelkeznek hatáskörrel. Jogvita esetében tehát elmondható – és ez alapvetően a leglényegesebb elhatárolási ismerv –, hogy ezekben az esetekben már egy létező, korábban megalkotott szabály, előírás vagy megállapodás megszegése, illetve nem teljesítése a konfliktus forrása. Ilyen jogvita lehet például, ha a munkáltató jogszerű indok nélkül nem fizeti meg a munkaszerződés alapján járó bért a munkavállalónak, vagy amennyiben a szabadság kiadása során nem tartja be az Mt. előírásait stb.

Hétköznapi vonatkozásban talán könnyebb megérteni a munkaügyi jogviták jellegét, ha a munkaügyi konfliktusokat emberi oldalról vizsgáljuk. Az alábbi ábra ebben nyújt segítséget:

4. ábra. A munkahelyi konfliktusok szervezeti és személyi okai

Forrás: N. Kollár–Szabó 2004, 399.⁶⁵

A jogvitákkal szemben a munkaügyi érdekviták alapvetően ellenkező irányúak: ebben az esetben még nem áll rendelkezésére a feleknek iránymutatás magatartásukra, azaz lényegében nem másról van szó az érdekvitákban, mint hogy a felek jogviszonyát a jövőben meghatározó döntéseket megalapozzák. Tehát itt nem egy konkrét előírás megsértése az ellentét indikálója, hanem a szabály maga, azaz munkaviszonnyal összefüggő, de jogvitának nem minősülő vita⁶⁶ áll fenn a felek között. A felek az érdekvita során ütköztetik álláspontjukat, rájuk nézve minél kedvezőbb megállapodás meghozatalára törekednek, vagyis lényegében saját érdekeiket kívánják érvényesíteni. Azaz lényegében érdekviták esetén nem másról van

64 Az Mt. 13. §-ának értelmében munkaviszonyra vonatkozó szabály a jogszabály (pl. Mt., Ptk., Munkavédelmi törvény stb.), a kollektív szerződés és az üzemi megállapodás, valamint az egyeztető bizottság kötelező határozata.

65 N. Kollár Katalin – Szabó Éva: Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 399.

66 Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog. Elte Eötvös Kiadó, Budapest, 2013. 525. o.

szó, mint hogy a fennálló helyzetet valamelyik fél meg kívánja változtatni, így egy jövőbeni megállapodás, döntés megalapozása történik. Ilyen érdekvitának minősül például, ha a munkavállaló fizetésemelést szeretne kapni, és a munkáltatóval egyezkedik, de ugyanígy érdekvitának minősül az is, ha például a szakszervezet el kívánja érni a munkáltatótól, hogy a munkavállalók plusz tíz perc munkaközi szünetet kaphassanak.

A munkaügyi viták két típusát tovább bonthatjuk az abban részt vevő felek szerint, amely alapján tehát beszélhetünk egyéni és kollektív munkaügyi jogvitáról, illetve egyéni és kollektív munkaügyi érdekvitáról is. Egyéni munkaügyi vitában minden esetben csak és kizárólag a munkavállaló és a munkáltató állhat szemben egymással. Ezzel szemben a kollektív munkaügyi vita mindkét formájában felmerülhet

- a munkáltató és a szakszervezet,
- a munkáltató és az üzemi tanács,
- a munkáltatói érdekképviselői szervezet és a szakszervezet, illetve
- a munkáltatói érdekképviselői szervezet és a szakszervezet

között is.⁶⁷

E különbségtételnek alapvetően az az oka, hogy az általános vélekedéssel ellentétben a szakszervezet és az üzemi tanács sem szinonim fogalmak, illetve nem is azonos hatáskörű és jellegű intézmények.

A szakszervezet a munkáltató szervezetrendszerétől teljes mértékben elkülönült, önálló jogi személyiséggel rendelkező, hangsúlyozottan konfrontatív szerv, míg az **üzemi tanács** a munkáltató részeként működő, önálló jogalanyisággal nem rendelkező szervezeti egység, melynek fő funkciója a munkavállalói érdekek képviselete a munkáltatói döntések meghozatala során.

Ez az érdemi különbség a legfőbb jogosítványaik körében is megjelenik, hiszen – bár mindkettőnek jogában áll a munkavállalókra általánosan kötelező, normatív szabályzatot, kollektív szerződést vagy üzemi megállapodást kötni – a szakszervezettel ellentétben az üzemi tanács nem rendezhet az üzemi megállapodásban munkabérrel kapcsolatos kérdéseket. Ezen felül szintén különbség, hogy az üzemi tanács (funkciójánál fogva) a munkavállalói érdekérvényesítés legradikálisabb eszköze, a sztrájk vonatkozásában tartózkodásra köteles, azt nem kezdeményezheti és nem is támogathatja.

67 A kollektív munkaügyi vitákról részletesen lásd: Trenyisán Máté: A kollektív munkaügyi viták és a vitarendezés mechanizmusai. In Ferencz Jácint (szerk.): A munkaügyi kapcsolatok joga Magyarországon. Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 99–108. o.

A kollektív munkaügyi kapcsolatok szereplőit érintő jogviták hazánkban nem jellemzők, a magyar munkajogi jogirodalom és a gyakorlat a **következő kérdésekkel kapcsolatos kollektív munkaügyi jogvitákat** ismeri:

- sztrájk jogszerűségének, jogellenességének megállapítása iránti (Szt. 5. §),
- a sztrájk során a még elégséges szolgáltatás megállapítása iránti [Szt. § (3) bek.],
- a sztrájjal, egyéb munkaharccal vagy a szervezkedési szabadsággal kapcsolatos jogellenes magatartással (például a sztrájktöréssel) kapcsolatos [Pp. 349 § (2) bek. c) pont],
- a tájékoztatásra vagy a konzultációra vonatkozó szabály⁶⁸ megszegésének megállapítása iránti [Mt. 289. § (1) bek.],
- kollektív szerződéskötési jogosultság megállapítása iránti,
- kollektív szerződés érvényességének megállapítása iránti [Pp. 349 § (2) bek. b) pont],
- üzemi tanácsi választással kapcsolatos (Mt. 249. §),
- az európai részvénytársaságban, valamint az európai szövetkezetben a munkavállalók döntéshozatalba történő bevonására vonatkozó szabályok megsértésére alapított jogvita [Pp. 349 § (2) bek. d) pont].⁶⁹

A kollektív munkaügyi jogvitákkal kapcsolatban kijelenthetők, hogy azokat – célszerűségi okokból – a bíróságok gyorsított eljárásban, nemperes eljárás keretein belül bírálják el. Az igényekhez kapcsolódó igen rövid határidőket (5 és 15 nap) az indokolja, hogy ezek az igények a munkavállalói érdekek előmozdítására szolgáló intézményekhez kapcsolódnak, így a bíróság mentesülhet a részrehajlás gyanúja alól azzal, hogy az eljárás elhúzódásával a munkáltató javát kívánná szolgálni.

Végül elérkeztünk a kollektív munkaügyi érdekvitákhoz, amely az alternatív vitarendezés szempontjából a legkiemelkedőbb elemnek minősül. Mindenekelőtt fontos hangsúlyozni, hogy a munkavállalók nagyobb csoportját érintő munkáltatói döntések, így valójában rendszerint a kollektív munkaügyi jogviták előtt is köteles a munkáltató egyeztetni, konzultálni az üzemi tanáccsal, illetve adott esetben a szakszervezettel. Így például a munkáltató, ha csoportos létszámcsökkentés végrehajtását tervezi, az üzemi tanáccsal tárgyalni köteles [Mt. 72. § (1) bek.]. Az Mt. 233. § (1) bekezdés *b*) pontja értelmében a konzultáció nem más, mint a munkáltató és az üzemi tanács vagy a szakszervezet közötti véleménycsere, párbeszéd. Mindebből látható, hogy a munkáltatón belül, tehát harmadik személy bevonása nélkül is lehetséges természetesen a munkaügyi viták megelőzése és feloldása is. Ez pedig azt jelenti, hogy a konzultáció az alternatív munkaügyi vitarendezés első és egyébként legkézenfekvőbb eszköze.

68 A konzultációval és tájékoztatással összefüggésben lásd: Wellmann Barna Bence: A munkaügyi kapcsolatok hazai szabályozása. In Ferencz Jácint (szerk.): *A munkaügyi kapcsolatok joga Magyarországon*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 34–36.

69 Gyulavári (szerk.) i. m. 515.

4.3. A munkaügyi jogviták rendezési módjai

4.3.1. Alternatív vitarendezési módok a munkajogban – általában

Az alternatív vitarendezésnek a korábbiakban megismert két legfőbb ismérve az, hogy önkéntes és személyes részvételen (vagy a konfliktusban személyesen részt vevő felek, vagy azok meghatalmazott/törvényes képviselői) alapul. Természetesen azonban a fentiekén túl is vannak az intézmény természetéből fakadó tulajdonságai, így lényeges körülmény az is, hogy minden esetben a felek között közvetlenül, azonban a vita feloldásában közreműködő harmadik személy vagy testület közreműködésével zajlik e folyamat, valamint az egész eljárásnak a célja, hogy együttműködő és érdekalapú tárgyalás eredményeként egy valamennyi fél részére elfogadható (és lehetőség szerint előnyös) konszenzus szülessen.

A korábban megismert vitarendezési formátumok között az alapvető és különbség az, hogy a részt vevő harmadik fél (példának okáért a **Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat** [a továbbiakban: MTVSZ] képviselője) milyen mértékű beavatkozási joggal rendelkezik a szembenálló felek vitájában, illetve milyen kihatással van a jövőben remélhetőleg megszülető döntésre. Emiatt a vitában álló felek együttműködési képessége már itt kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen azon felül, hogy közösen kell megállapodniuk már egyáltalán abban is, hogy igénybe veszik bármely külső segítséget, még további tárgyalásokat is kell folytatniuk annak érdekében, hogy megegyezzenek, mely vitarendezési módot válasszák az elérhető lehetőségek közül. Az adott helyzetben legideálisabb eljárás kiválasztására ugyanis csak úgy van lehetősége a feleknek, ha mérlegelik azt, vajon képesek lesznek-e egymás között megoldani a vitát megegyezés útján, vagy a kérdés eldöntéséhez (tehát konkrétan a döntésben való segítségnyújtás érdekében) vesznek-e igénybe harmadik felet.⁷⁰

Az MTVSZ-nek a szolgálat működési rendjét szabályozó kódexe⁷¹ hangsúlyozza azonban, hogy abban az – egyébként nem ritka – esetben, ha a felek a fenti kérdésekben sem tudnak megegyezni, akár az egyik fél is kezdeményezheti az eljárást. Amennyiben a felek között az eljárás megindulása előtt már hatályba lépett megállapodás rendezi valamely vitarendezési eljárás szabályait, úgy a kódex szabályait azzal összhangban kell alkalmazni.⁷² A felek tehát a közöttük létrejött megállapodással felülírhatják a MTVSZ kódexében rögzített szabályokat.⁷³ Azonban abban az esetben, amennyiben csak az egyik fél kezdeményezi az eljárás lefolytatását, a szolgálat szervezeti koordinátora eljár annak érdekében, hogy a másik fél a kezdeményezéshez csatlakozzon. A vitában álló felek nem kötelesek igénybe venni a szolgálat által felkínált eljárást, és bármelyik fél jogosult a folyamatban lévő eljárásból kilépni.⁷⁴

70 Kártyás Gábor – Krémer András: Út a sikeres kollektív munkaügyi vitamegoldáshoz. Az egyeztetés, közvetítés, békéltetés és döntőbíráskodás lehetősége a Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat keretében. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Magyar Iparszövetség, OKISZ, 2017. 23.

71 A Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat Szervezeti, Eljárási és Magatartási Kódexe, elérhető: https://nfsz.munka.hu/Lapok/nfsz_munkaugyitanacsado/content/kodex.pdf (Letöltve: 2018. június 12.)

72 MTVSZ-kódex I. rész 2. (2) bek.

73 Gyulavári Tamás: *A Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat működése*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., ÁFEOSZ-COOP Szövetség, 2017. 24.

74 MTVSZ Kódex I. rész 3. (2)–(3) bek.

Tehát azt lehet mondani, hogy bár az alternatív vitarendezési módok egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb elve az önkéntesség, amelyből következik, hogy semelyik vitában álló felet nem lehet kényszeríteni arra, hogy a vitarendezés bármelyik formájában részt vegyen, ám retorikai és egyéb kommunikációs eszközökkel meg lehet győzni annak előnyeiről. A fentebb kifejtettekkel összhangban azonban fontos kiemelni, hogy az önkéntesség elve nemcsak az eljárásba történő becsatlakozáskor, hanem az egész eljárásban való részvétel során irányadó, így ezekből bármelyik fél bármikor szabadon kiszállhat. Ez alól a döntőbíráskodás jelent egyfajta kivételt, hiszen ott két esetben kötelező a döntőbíró igénybevétele (lásd később).

A vitában szemben álló feleknek arra is lehetősége van, hogy – bár valamely konkrét eljárás mellett tették le voksukat – döntésüket az eljárás előrehaladására, az álláspontok közeledésére, illetve az időtényezőre tekintettel áttérjenek egy másik vitarendezési formára. Ez általában és logikusan abban az esetben merülhet fel, ha az eljárás során a felek úgy ítélik meg, hogy maguk között nem fogják tudni rendezni a jogvitát csupán békéltető igénybevételeivel (vagy éppenséggel annyira meg vannak elégedve a békéltető felkészültségével, hogy rábízzák a végső döntés kialakítását is), így áttérnek egy olyan formára, melyben a külső szereplő „mondja ki a végső szót”. Persze éppúgy elképzelhető az is, hogy a folyamat közben a felek viszonyában – például a közreműködő személyek által kialakított kedvező légkör, illetve kommunikációs stílus – olyan kedvező változás állt be, amely lehetővé teszi, hogy a vitát akár külső segítség nélkül is feloldják egymás között.

Az alternatív vitarendezés előnyeit munkaügyi jogvitákban a bírói út igénybevételehez képest tehát az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

- jelentősen alacsonyabb az anyagi vonzata (az MTVSZ igénybevétele a szolgálat működési alapelveinek minősülő ingyenesség alapján pedig a feleket gyakorlatilag közvetlen költség sem terheli az eljárással összefüggésben);
- sokkal rövidebb időt veszik igénybe;
- mivel az eljárás az önkéntesség elvére épül, a felek továbbra is teljes rendelkezési joggal bírnak az ügy felett;
- a bírói út formalizáltsága és jogszabályi kötöttségével szemben lehetséges a megszokottól eltérő megoldásokat is választani;
- az eljárás alapvető célja, hogy mindkét fél részére kedvező, kompromisszumos megállapodás szülessen („win-win” szituáció), amely bírói úton gyakorlatilag kivitelezhetetlen;
- a döntés elfogadásának és az abban foglaltak jövőbeni betartásának (jogkövetés) esélye jelentősen magasabb, mivel a megoldás mindkét fél érdekeit figyelembe vette.⁷⁵

⁷⁵ Kovács Szabolcs: *Az alternatív vitarendezés a kkv szektorban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Magyar Iparszövetség, OKISZ, 2017. 30.

4.3.2. A konzultáció

A konzultáció intézménye vonatkozásában azt lehet mondani tehát, hogy az „két vagy több, független és autonóm szereplő közötti önkéntes együttműködés, amelynek célja egymás véleményének, álláspontjának kölcsönös megismerése, befolyásolása, adott esetben közös vélemény kialakítása (gyakran annak érdekében, hogy harmadik – további - felekre befolyást gyakoroljanak)”.⁷⁶ Ez utóbbi megjegyzésnek kifejezetten nagy relevanciája van a munkajogban, hiszen – a fentiekben kifejtettekkel összhangban – a kollektív munkaügyi érdekviták fő funkciója abban áll, hogy a munkavállalók érdekeit képviselő szervek (szakszervezet, üzemi tanács) a munkafeltételek bizonyos fokú kedvezőbbé tétele érdekében milyen áldozatokat hoznak meg (értsd: az egyes engedményekért cserébe a munkáltatók más területen korlátozást, megszorítást, illetve bizonyos jogokról való lemondást követelhet). Azonban a munkaügyi érdekvita – közvetlenül vagy közvetve – mindig a munkavállalók helyzetére, azaz az érdekvitában szembenálló feleken túli harmadik félre kíván hatást gyakorolni.

Az Mt. 233. § az alábbiak szerint határozza meg a kollektív munkaügyi szereplők közötti érdekvita legalapvetőbb szabályait:

„A konzultációt a megállapodás érdekében, a kezdeményezésben megjelölt célnak megfelelően oly módon kell lefolytatni, hogy biztosított legyen

- a) a felek megfelelő képviselete,
- b) a közvetlen, személyes véleménycsere,
- c) az érdemi tárgyalás.

A folyamatban lévő konzultáció tartama alatt, de – hosszabb határidőt tartalmazó eltérő megállapodás hiányában – legfeljebb a kezdeményezés időpontjától számított hét napig a munkáltató a tervezett intézkedését nem hajthatja végre. Megállapodás hiányában a munkáltató a határidő lejártakor a konzultációt befejezi.”⁷⁷

A fenti szabályokból egyértelműen megállapítható, hogy a jogalkotó általánosan követeli meg a felektől, hogy a konszenzus elérhető legyen, azaz mindkét fél nyitott legyen a vita békés úton történő rendezésére. Ez egyébként a magyar munkajog nevesített alapelveiként is hivatkozott, az általános magatartási követelmények között meghatározott együttműködési kötelezettség⁷⁸ egyik legszemléletesebb megjelenése. E kötelezettségekhez hangsúlyosan kapcsolódik továbbá a tájékoztatási kötelezettség is [Mt. 6. § (4) bek.].

A konzultáció a gyakorlatban általában úgy valósul meg, hogy a munkáltató és a szembenálló érdekképviselői szerv (szakszervezet vagy üzemi tanács) kifejezetten erre a célra kijelölt képviselői érdekeket és ellenérdekeket ütköztetnek. Ideális esetben a tárgyalás(ok) során az álláspontok közelednek egymáshoz, mely folyamat végén mindkét fél számára

76 Ladó Mária – Tóth Ferenc: *A konzultáció és intézményei az Európai Unióban, tagállamaiban és Magyarországon*. „Közösen a jövő munkahelyeiért” alapítvány, Budapest, 2001. A mű bevezetője elérhető: <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=20383&objectParentFolderId=20434> (Letöltve: 2018. május 22.)

77 Mt. 233. § (2) –(3) bek.

78 Mt. 6. § (2) bek.: A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően kell eljárni, továbbá kölcsönösen együtt kell működni, és nem lehet olyan magatartást tanúsítani, amely a másik fél jogát, jogos érdekét sérti. A jóhiszeműség és tisztesség követelményét sérti az is, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott.

elfogadható, konszenzusos megállapodás jön létre. Ebben általában mindkét fél enged eredeti követeléseiből, illetve engedményeiért cserébe „ellenszolgáltatást” vár. Így például, ha az érdekképviselői szerv azért küzd, hogy a munkavállalókat a törvény biztosította szabadságokon (alap- és pótszabadságok) felül évente öt további nap szabadság illesse meg, a munkáltató joggal igényelheti, hogy az emiatt kieső munkavégzésért cserébe – természetesen az Mt.-ben meghatározott kötelező legkisebb mértéket tiszteletben tartva – a munkavállalókat minden nap tíz perccel kevesebb munkaközi szünet illesse meg az addig megállapodotthoz képest.

Amennyiben tehát a felek mindkét fél számára kedvező, közös álláspontra jutnak, a megállapodást megkötik, és az adott rendelkezéseket üzemi megállapodásba vagy kollektív szerződésbe foglalják. Mivel ezek normatív szabályokat tartalmaznak, a bennük foglaltakat mindkét fél köteles megtartani, továbbá akár bíróság előtt is követelheti azoknak teljesítését. Így például a munkavállaló, amennyiben a kollektív szerződés alapján a munkáltatóval fennálló munkaviszonyának tartalmára, tekintet nélkül az Mt.-ben meghatározottakon (Mt. 77. §) felül további kéthavi távolléti díjának megfelelő végkielégítésre jogosult munkaviszonyának munkáltatói felmondással történő megszüntetésekor, akkor e kötelezettség nem teljesítése esetén jogosult igényének érvényesítése érdekében bírósághoz fordulni.

Mindez azonban csak az ideális eset, amikor a felek ténylegesen az érdekvitát megoldást tartják szem előtt, amiért cserébe bizonyos előnyökről és igényekről hajlandók akár le is mondani. Azonban a gyakorlat a legtöbb esetben sajnos nem ilyen. Általános jelenség, hogy a munkáltatók nem is hajlandók tárgyalni az érdekképviselői szervekkel, erősebb pozíciójukra hivatkozással elzárkóznak bármiféle tárgyalástól, illetve amennyiben a konzultációra sor is kerülne, nem hajlandók semmiféle engedményre. Persze az egyeztetések eredménytelenségében alkalmanként a szakszervezet, illetve az üzemi tanács is felelős lehet, például ha olyan irreális követelésekkel állnak elő, amelyeknek következtében a munkáltató nem veszi őket komolyan, vagy éppen nem engednek követeléseikből, ellehetetlenítve a megegyezést még akár egy erre egyébként nyitott munkáltatóval is. Azokban az esetekben tehát, amikor az érdekvitában a felek között feloldhatatlan(nak tűnő) ellentétek vannak, előtérbe kerülnek az alternatív munkajogi vitarendezés egyéb eszközei: a békéltető, a közvetítés, az egyeztetés, illetve a döntőbíró igénybevételének lehetősége.

4.3.3. A közvetítés (mediáció)

A mediáció alapgondolata azonos a békéltetőével: a felek a közöttük felmerült vitát nem tudják feloldani maguk között, így egy független, külső harmadik személy segítségét kérve próbálják meg a felmerült konfliktust rendezni. Ennek a jelentősége abban áll, hogy a külső szemlélő objektíve, az esetleges indulatoktól és egyéni érdekektől függetlenül látja át a kialakult helyzetet. Általánosan elfogadott tény, hogy a társadalmi fejlődés kezdeti szakaszaiban a különféle törzsi és más etnikai vagy kulturális csoportok között mindig a család vagy a közösség idős és tapasztalt tagjai jelentek meg békítő szerepben a konfliktushelyzetekben. A mediációt egyébként a Távol-Keletről eredeztetik, hiszen ezekben a társadalmakban korábban nem léteztek a mai értelemben vett bíróságok, az esetlegesen felmerülő

jogvitákat semleges, a vitában nem érdekelt közvetítők útján igyekeztek feloldani úgy, hogy a meghozott döntés lehetőleg mindkét félnek kedvezzen.⁷⁹

A modern értelemben vett nyugati világban a XIX. században jelentek meg nemzetközi téren is a mediációs eszközök mint alternatív konfliktuskezelő módszerek, ezeknek nyomait a mai nemzetközi diplomáciai tevékenységek zöme is magukon viseli. A modern korban, a XX. század során pedig az Egyesült Államokban indult meg a reneszánsza a mediációnak. Kezdetben a II. világháború után, a több százezer embert foglalkoztató ipari ágazatokban megjelent kollektív munkaügyi viták megoldására kezdték alkalmazni a közvetítést, majd a kedvező eredmények láttán fejlődésnek indult a polgári jogi és családjogi kapcsolatok egészében, továbbá mára már a csekély súlyú bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban is rendelkezésre áll a mediáció alkalmazásának lehetősége. A módszer sikerét mi sem támasztja alá jobban, mint hogy az amerikai statisztikák szerint a megkezdett mediációs eljárások mintegy 80-85%-a mindkét fél számára kedvező döntést tartalmazó megállapodással zárul.⁸⁰

A közvetítés intézménye alapvetően megegyezik a békéltetőével, hiszen a hangsúly jelen eljárási típus esetében is azon van, hogy a közreműködő személy elősegítse a felek kommunikációját, valamint a munkaügyi vita békés, bírói út igénybe vétele nélküli rendezését. Egyetlen lényeges különbség van a két említett alternatív vitarendezési mód között, azonban ez alapjaiban változtatja meg az eljárások jellegét is: eljárása során a közvetítő nemcsak a felek kommunikációját vezeti, hanem abba aktívan bele is avatkozik. Mindez abban nyilvánul meg, hogy míg a békéltető a döntés vonatkozásában passzivitásra, tehát magánvélemény hozzáfűzésén túl bármilyen beavatkozásra nem jogosult, addig a közvetítő maga is megfogalmazhat javaslatot a vita feloldására. Azaz a harmadik fél saját tapasztalataiból és az ügy részleteire, valamint az előzményi tárgyaláson elhangzottakra tekintettel elkészít a felek részére egy megállapodástervezetet. Tehát lényegében nemcsak támogatja, hanem érdemi ráhatásával elő is segíti a döntést.

Ugyanakkor az a körülmény, hogy a közvetítő javaslatot tesz le a felek elé, nem befolyásolja a felek ügy feletti rendelkezési jogát, vagyis változatlanul a vitában érintett felek maradnak az ügy urai. A közvetítői eljárás igénybevétele ugyanis nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a két oldal maga is döntéstervezet(ek)et terjesszen elő. A közvetítő ezeket érdemben nem értékelheti, azokról az ügyet befolyásoló véleményt nem mondhat, valamint nem is rangsorolhatja azokat. Ezenfelül saját javaslatát is kizárólag akkor és csak azokban a kérdésekben fogalmazhatja meg, amikor és amiben a felek ezt kérik.⁸¹

„A munkaviszonnyal összefüggő kérdések elintézése során a munkaviszonyra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.”⁸² A munkaviszonyra vonatkozó szabály fogalmát az Mt. 13. §-a adja meg, amelynek értelmében munkaviszonyra vonatkozó szabály a jogszabály, a kollektív szerződés és az üzemi megállapodás, valamint az egyeztető bizottságnak az Mt. 293. §-ában foglaltak szerint kötelező határozata. E szabályból kitűnik, hogy a közvetítő által megfogalmazott döntés nem képezi a munkaviszonyra vonatkozó szabályok részét. Ez

79 Dézsi i. m. 63–64.

80 Dézsi: uo.

81 Kártyás–Krémer i. m. 31.

82 Cséffán József: *A Munka Törvénykönyve és magyarázata*. Szegedi Rendezvényszervező Kft., Szeged, 2012. 84.

pedig magában hordozza azt a tényszerű megállapítást, hogy a közvetítő javaslata soha nem lehet a felekre nézve kötelező.

A mediátor eljárása tehát ebben az esetben arra korlátozódik, hogy a felek által meghatározott kereteken belül megfogalmazza saját javaslatát, amelyet a felek maguk között (de természetesen a mediátor közreműködésével) megvitatnak, de a vitát nem döntheti el. Amennyiben a felek valamely – legyen szó akár bármelyik fél által előterjesztett, akár a mediátor javaslatáról – javaslatot elfogadhatónak találják, a munkaügyi vita jellegéhez kapcsolódó formában (pl. kollektív bérvita esetén kollektív szerződésben, üzemi tanács és munkáltató közötti érdekvita esetében üzemi megállapodásban) azonos tartalommal, szakszerű formában megfogalmazza a megállapodást. Azaz sosem a javaslat maga kerül kihirdetésre, hanem annak érdemi tartalmát ültetik át a felek a jogszabályi rendelkezéseknek is megfelelő dokumentumba. Mindebből tehát látható a mediáció munkajogi sajátossága: a közvetítő gyakorlatilag egy ajánlást dolgoz ki az általa leghatékonyabbnak vélt megoldásról, azonban ez nem bír a felekre nézve kötelező erővel. A javaslatot önmagában is úgy kell megfogalmazni, hogy az további tárgyalási alapul szolgálhasson a feleknek, valamint a még rendezendő problémák és kérdések azonosítását, illetve a további alternatívák kidolgozását segítse.⁸³

4.3.4. Egyeztetés

Az egyeztetés egy olyan speciális eljárási forma, amely a korábbiakban tárgyalt mediáció, valamint az utolsó alternatív munkajogi vitarendezési forma, a döntőbíráskodás elemeit vegyíti. A könnyebb érthetőség kedvéért célszerű az intézmény ismertetését a mediációból levezetve megtenni. A közvetítés során tehát láthattuk, hogy a munkajogi szereplők között felmerült munkaügyi vita békés úton történő rendezéséhez a szembenálló felek jogosultak külső, független harmadik személy segítségét kérni. A mediátor közreműködik az állásponatok békés keretek között történő ütköztetésében, a kommunikáció megfelelő keretek között tartásában, valamint a megállapodás megkötését érdemben elősegítő kérdések szem előtt tartásában. Mindezen felül a felek által meghatározottak szerint javaslatot fogalmazhat meg az adott kérdés objektíve legmegfelelőbb eldöntése érdekében is.

E vitarendezési módszertől az egyeztetés két lényeges szempontban tér el: egyfelől a külső fél személyében, másfelől pedig a döntés kötelező ereje vonatkozásában.

Az egyeztetés – szemben a békéltetéssel és a közvetítéssel – minden esetben háromnál több személy részvételét igénylő alternatív vitarendezési eljárás. Míg az első két forma esetén elegendő, hogy a munkáltatói, illetve a munkavállalói érdekképviselési oldalról is mindössze egy-egy képviselő vegyen részt a független személyen túl, addig az egyeztetés minden esetben bizottsági formában, ún. **egyeztető bizottság** részvételével zajlik. E bizottságba az érintett felek azonos számban delegálnak tagokat (rendszerint három vagy öt tag), továbbá tagja egy, a vitától független és pártatlan elnök (pl. a MTVSZ egyik közvetítője) is. Az egyeztető bizottság eljárási szabályait maga alakítja ki, valamint az egyeztető bizottság

⁸³ Kártyás–Krémer i. m. 32.

eljárásával kapcsolatban felmerült indokolt költségek a munkáltatót terhelik.⁸⁴ Ez a testület a továbbiakban közösen (tehát immár nem az egyes felek, illetve a közvetítő külön-külön) közreműködve dolgozza ki a vita megoldásához szükségesnek ítélt alternatívákat, javaslatokat, amelyekről a későbbiekben a bizottság döntést köteles hozni.⁸⁵

E folyamatba a független félként részt vevő elnök alapvetően a mediációhoz hasonló módon, a felek között közvetítve, folyamatos párbeszéddel segíti elő a helyzet rendezését, a megállapodás megkötését. Az Mt. 292. § (1) bekezdése e körben ki is mondja, hogy „*az elnök köteles a két fél által delegált tagokkal folyamatosan konzultálni, a tagok álláspontját, az egyeztetés eredményét az egyeztetés befejezésekor írásban összefoglalni*”. Természetesen azonban ezen túl a megoldási javaslatok kidolgozásában is részt vesz (akár önálló javaslattal is élhet), továbbá leginkább szakmai jellegű kérdésekben nyújt segítséget, de saját maga értelemszerűen egyeztető bizottsági eljárás esetén sem rendelkezik döntési jogkörrel. Az elnök feladat- és hatásköre a fentiekben túl továbbá kiterjed arra is, hogy az Mt. hivatkozott rendelkezéseinek megfelelően az egyeztető bizottság eljárásának végén, akár annak eredménytelensége esetén is (értsd: nem sikerül a vitát megegyezéssel lezárni) köteles az egyeztetési folyamatot, illetve annak eredményeit írásban összefoglalni.

Egyeztető bizottság igénybevétele esetén is természetesen bármikor lehetősége van a feleknek arra, hogy amennyiben úgy ítélik meg, hogy a kidolgozott javaslatok számukra elfogadható kompromisszumokat fogalmaznak meg, egyező akarattal döntsenek arról, hogy megállapodást kötnek, s így lezárják a közöttük felmerült konfliktust. Ám abban az esetben, amennyiben világossá válik, hogy a felek az adott kérdésben nem tudnak megegyezni, és a felek erre vonatkozó nyilatkozatot tettek, az egyeztető bizottság hoz döntést. Az egyeztető bizottság döntéseit minden esetben szavazással hozza meg. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönti el a vitát. Ez biztosítja, hogy kizárólag objektív, célszerűségi és hatékonysági szempontok játszanak szerepet a végső szó kimondása során.

A másik érdemi elhatárolási szempontja az egyeztetésnek a mediációtól tehát az, hogy az egyeztető bizottság döntése megfelelő előfeltételek esetén kötelező erővel bír a vitában álló felekre nézve. Az Mt. 293. § (1) bekezdése a következők szerint rendelkezik: „*A munkáltató és az üzemi tanács vagy a szakszervezet előzetesen írásban megállapodhatnak, hogy a bizottság döntésének magukat alávetik. Ebben az esetben a bizottság határozata kötelező. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.*” A jogszabályszöveg jelentősége abban áll, hogy lehetővé teszi a felek részére, hogy előzetesen olyan tartalmú nyilatkozatot tegyenek, amelyben kijelentik, hogy a jogvita biztos feloldása érdekében az egyeztető bizottság által meghozott döntést, akár a döntés tartalmának előzetes ismerete nélkül is magukra nézve kötelező erejűnek ismerik el. Természetesen a fenti nyilatkozat megtételére akár közvetlenül a szavazás előtt is van lehetőség, amikor már lényeges részleteiben kidolgozott döntéstervezet áll a felek rendelkezésére.

Ez nagyfokú bizalmat igényel mindkét fél részéről, hiszen ezzel feltételezik, hogy az egyeztető bizottság munkája az elnök közreműködésével nemcsak eredményes, de egyben mindkét félre nézve kedvező döntést is fog szülni. A munkaviszonyra vonatkozó szabályokat

84 Kardkovács Kolos (szerk.): *A Munka Törvénykönyvének magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

85 Gyulavári 2013, i. m. 32.

rögzítő Mt. 13. §-a pedig e körbe sorolja az egyeztető bizottság fentiek szerinti kötelező határozatát is, így abból a felekre nézve akár bíróság előtt is érvényesíthető jogok és kötelezettségek származnak.

Mindezek alapján összefoglalható, hogy az egyeztető bizottság elnöke mint harmadik külső személy közreműködése során milyen feladat- és hatáskörökkel rendelkezik. Az elnök, a mediátorhoz hasonlóan maga is aktívan részt vesz a felek közötti konfliktus feloldásában, méghozzá elsődlegesen kommunikációs eszközökkel: felügyeli és koordinálja a felek közötti kommunikációt a mindkét fél számára előnyös döntés meghozatala érdekében. Jelen esetben azonban, mivel magának az egyeztető bizottságnak is az a fő feladata, hogy működése során folyamatosan javaslatokat dolgozzon ki, illetve a felek igényeinek megfelelően folyamatosan alakítsa azokat, az elnök is jogosult ezekhez érdemben hozzátenni, javaslatait a mediátorral szemben nem csak a felek erre irányuló kifejezett felhívása esetén teheti meg. Azonban a legfontosabb jogköre mégis az, hogy amennyiben a konfliktus tárgyában a döntés meghozatalára szavazással kerül sor, kvázi döntőbírói szerepbe kerül az elnök: amennyiben az egyeztető bizottság tagjai saját maguk nem tudják a döntést meghozni (értsd szavazategyenlőség van), az egyeztető bizottság elnöke saját meggyőződése és szakmai tapasztalata alapján szavazatával maga dönti el a munkaügyi vitát, saját maga választja ki a kidolgozott javaslatok közül a megfelelőt.

Az egyeztető bizottsággal kapcsolatban a munka törvénykönyve úgy is rendelkezik, hogy a kollektív szerződés vagy az üzemi megállapodás előírhatja állandó jellegű egyeztető bizottság létrehozását is. Ez a megoldás főként nagyvállalatoknál lehet érdekes, ahol akár több reprezentatív szakszervezet is működik, nagy a munkavállalói létszám, így folyamatosak az érdekharcolások a munkavállalói érdekképviselések és a munkáltató között. Ekkor ugyanis célszerű lehet egy kifejezetten egyeztetési célú bizottság fenntartása, amely a folyamatos konzultáció eszközével megelőzhet az esetleges jelentősebb súlyú érdektörekvéseket (pl. sztrájk) is. Ebben az esetben azonban az egyeztető bizottság elnöke már nem külső személy, hanem a felek által kijelölt, konszenzus hiányában pedig kisorsolt személy. A fenti alapvető szabályokon túl az Mt. 293. § (3) bekezdése az Mt. 6. § (2) bekezdésében megfogalmazott együttműködési kötelezettséggel összhangban rögzíti azt is, hogy *„a bizottság vagy a döntőbíró eljárásának tartama alatt a felek nem tanúsíthatnak olyan magatartást, amely a megállapodást vagy a döntés végrehajtását megghiúsítaná”*. Ezzel tehát a jogalkotó ugyanúgy a jóhiszemű, a tényleges megállapodás megkötésére irányuló magatartás tanúsítását várja el a munkaügyi vitában álló felektől.

4.3.5. Döntőbíráskodás

A döntőbíráskodás szintén egy közvetítésen alapuló, azonban azt továbbfejlesztő alternatív vitarendezési forma. Döntőbíráskodás során a feleknek változatlanul a megegyezésre kell törekedniük kommunikációjuk során, amelyet a közvetítéshez hasonlóan felügyel és koordinál a döntőbírónak kijelölt harmadik független és pártatlan személy. E törekvés olyannyira hangsúlyos, hogy döntőbíró igénybevétele esetén is három tárgyalási napig döntőbíró érdemben nem avatkozhat be a vitába, tilos ez idő alatt határozatot hoznia.⁸⁶ E mediációs

⁸⁶ Kártyás–Krémer i. m. 37.

alapoknál fogva a felek részére ugyanúgy nyitva áll a lehetőség arra, hogy a konfliktust saját megegyezésükkel döntsék el és zárják le. Így e körben a döntőbíró feladata megegyezik a mediátoréval, meghallgatja a feleket (illetve az esetlegesen igénybe vett szakértőket, tanácsadókat stb.), megismeri az ügy teljes iratanyagát, továbbá aktívan közreműködik a felek tárgyalásában, próbálja az álláspontokat közelíteni.⁸⁷

A döntőbíráskodásnak e pontban válik el egymástól a két típusa, azaz általánosságban elmondható, hogy a döntőbíráskodás során a döntőbíró elsődlegesen nagy vonalakban közvetítői szerepet tölt be, azonban maga a döntés vonatkozásában kell elhatárolnunk két típusát. Egyik formája a döntőbíró eljárásának az az esetkör, amelyben a külső személy a három tárgyalási nap leteltét követően a rendelkezésére álló információk, illetve saját szakmai tapasztalata alapján bármikor (valójában rendszerint már rögtön a negyedik tárgyalási napon) jogosult a vita ügyében diszkrecionális, tehát szabad belátásán alapuló döntést hozni. Mindenképpen ki kell emelni, hogy ez a döntés ugyanúgy kötelező a felekre nézve, mintha azt például az egyeztető bizottság a felek által magukra nézve kötelezőnek elismert döntésével hozta volna meg.

A döntőbíráskodás másik „irányzata” jóval korlátozottabb mozgásteret biztosít a döntőbíró részére. Természetesen ebben az eljárásban is az az elsődleges cél, hogy a felek saját megegyezésükkel zárják le a konfliktust, azonban a tárgyalás eredménytelensége esetén a felek felkérésükben kiköthetik azt, hogy a döntőbíró kizárólag a felek által kidolgozott végleges javaslatok, tervezetek közül jogosult választani, saját döntés kidolgozására nem terjed ki a felhatalmazása.⁸⁸ Ez tehát bizonyos keretek között az egyeztető bizottság eljárásával párhuzamba állítható megoldást jelent: az eljárás végére munkaügyi vitában szembenálló felek mindegyikének ki kell dolgoznia egy olyan részletes, a konfliktus által érintett valamennyi kérdésre és részletszabályra kiterjedő javaslatot, amely magán kell hogy hordozza az addigi egyeztetés és konzultáció valamennyi eredményét is. (Azaz a feleknek jól felfogott érdeke, hogy a másik fél érdekeit is figyelembe vegyék javaslatuk kidolgozása során, hiszen ennek hiányában a döntőbíró jó eséllyel a másik ajánlatot fogja választani.) A tárgyalási folyamat lezárultával mindkét fél a döntőbíró elé terjeszti javaslatát, akinek ezt követően ki kell választania a vita mindkét fél érdekeit szem előtt tartó, kompromisszumos rendezését jobban szolgáló tervezetet. Határozatában a döntőbíró semmilyen más kérdésről nem rendelkezhet, teljes egészében átveszi a „győztes” ajánlatot, abban változtatást nem eszközölhet. Így ebben a formában ez a döntés lesz kötelező a felekre.⁸⁹ Természetesen ahhoz, hogy e döntésből bíróság előtt is érvényesíthető jogok és kötelezettségek származhassanak, szükséges az is, hogy a döntésben foglalt rendelkezéseket a jogszabályi előírásoknak megfelelően átültessék a munkáltatónál hatályos kollektív szerződésbe, üzemi megállapodásba, illetve adott esetben egyéb, a munkaviszonyok tartalmát kollektíven befolyásoló (értsd: a munkavállalókra, illetve a munkáltatókra nézve egyoldalúan kötelezettségeket megállapító, illetve jogokat biztosító) belső szabályzatokba, valamint e változásokat szabályszerűen ki is hirdessék.

87 Kártyás–Krémer i. m. uo.

88 Kártyás–Krémer i. m. 38.

89 Kártyás–Krémer i. m. uo.

Habár a munkaügyi viták során igénybe vehető alternatív vitarendezési eljárásokkal kapcsolatban hangsúlyoztuk, hogy ezek megindulására kizárólag a felek egyező akaratából, tehát sohasem kényszer alapján kerül sor, mégis van kivétel a fenti szabály alól. Az Mt. rendelkezései szerint két esetben kötelező a döntőbíró igénybevétele, amennyiben a felek nem tudnak békés úton, egymás között megegyezni:

- Az üzemi tanács választásával és működésével kapcsolatos költségekben való döntés során. Mivel az üzemi tanács nem rendelkezik önálló jogi személyiséggel, illetve nem rendelkezik elkülönült szervezettel és saját vagyonnal a munkáltatón belül, a munkáltató köteles az üzemi tanács választásával és működésével kapcsolatban felmerült valamennyi indokolt költséget viselni. Azonban amennyiben a munkáltató vitatja az üzemi tanács tagjainak megválasztásával, illetve működésével kapcsolatosan felmerült költségigényeit, a költségek megtérítésével kapcsolatos döntés meghozatala kötelezően döntőbíró hatáskörébe tartozik [Mt. 236. § (4) bek.].
- Amennyiben az üzemi tanács és a munkáltató nem ért egyet a jóléti célú pénzeszközök felhasználása tekintetében (Mt. 263. §). Jóléti célú pénzeszköznek minősülhet például a munkavállalók szociális helyzetével, gyermeke születésével, hozzátartójának halálával összefüggő célokra rendelt munkáltatói segélyezési alap, lakásvásárlással, lakásépítéssel, lakhatással, a munkavállalók üdültetésével, nyugdíjas munkavállalók megsegítésére szolgáló célokkal, kulturális vagy sportrendezvények támogatásával összefüggő elkülönült pénzalap. Az együttdöntési jog feltétele a jóléti célú pénzeszközök léte, ha tehát a munkáltatónál van ilyen pénzalap, az üzemi tanács együttdöntési joga annak felhasználására a törvény erejénél fogva kiterjed.⁹⁰ Lényeges körülmény azonban, hogy a jogalkotó nem fűzi az érvénytelenség jogkövetkezményét a munkáltatói döntéshez, ha megsértené a közös döntésre vonatkozó előírást, azaz lényegében egy *lex imperfectáról*, azaz szankció nélküli szabályról van szó.

90 Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (http://tudastar.munka.hu/engine.aspx?page=showcontent&content=tudastar_mt_XX) (Letöltve: 2018. június 27.)

5. CSALÁDI MEDIÁCIÓ

5.1. A családi mediációról általában

A családi mediáció fejlődése Európa országaiban döntően hasonló lépésekben zajlott: először a családi konfliktusokban a mediáció alkalmazásának a lehetőségét elhivatott szakemberek fedezték fel és alkalmazták a gyakorlatban a viták kezelésére. „A következő lépésként a szakemberek egyesületekbe szerveződtek a módszer és a gyakorlat népszerűsítése érdekében. Ezután a nemzeti jogalkotások beemelték a mediációt (közvetítői eljárást) a törvényeikbe, mint egy használható módszert a családi, az életközösség megszokásával járó, és a válási konfliktusok elismert, bíróságon kívüli rendezésére. Végül a családi mediációt törvényileg részletesen szabályozták a polgári- és kereskedelmi ügyekben használható mediációs eljárás mellett.”⁹¹

A gyakorlat elemzése kapcsán szükséges megemlíteni, hogy bár a szakirodalom a családi mediációt elsősorban a váláshoz, a gyermekelhelyezéshez kapcsolja, a piaci alapon működő közvetítői eljárásokban a párkapcsolati konfliktusok nagy gyakorisággal jelennek meg a családi mediáció körében.

A családi konfliktusok kapcsán egy magyarországi felmérés eredményeként az alábbi főbb, problémát jelentő kérdések merülnek fel:

- anyagi problémákból fakadó konfliktusok;
- valamelyik családtag alkoholfogyasztása körüli viták;
- agresszív magatartás, családon belüli erőszak;
- különböző érték- és érdeellentétek;
- generációs ellentétek;
- válás/különválás során felmerülő konfliktushelyzetek;
- gyermekkel való kapcsolattartás kérdése;
- gyermekneveléssel kapcsolatos viták;
- családi és munkahelyi szerepek, feladatok összehangolása;
- hűtlenség-megcsalás-féltékenységek;
- a gyermek iskolai problémái.⁹²

91 Gyengéné Nagy Márta: *Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások*. PhD értekezés, Szeged, 2009. 37.

92 Pilinszki Attila – Szabó Tünde – Héra Gábor: *Családi konfliktusok és konfliktuskezelési stratégiák. Egy Nógrád megyei kutatás eredménye*. Elérhető: https://www.researchgate.net/profile/Attila_Pilinszki/publication/283938756_Csaladi_konfliktusok_es_konfliktuskezelesi_strategiak_Family_conflicts_and_conflict_management_strategies/links/564a32a208ae9cd9c826aa2d/Csaladi-konfliktusok-es-konfliktuskezelesi-strategiak-Family-conflicts-and-conflict-management-strategies.pdf

A családi mediáció egyik célja lehet, hogy a családtagok közötti kommunikációt helyreállítsa, a kialakult vitás helyzeteket rendezze. Szükséges azonban a családi mediációt megkülönböztetnünk a családterápiától. Ebben az alábbi táblázat nyújt segítséget.

Családterápia	Cél: a családi rendszerben beállt, diszfunkciót eredményező egyensúly megbilentése, új homeosztatisztikus egyensúly kialakítása.	Cél: index páciens problémájának új megvilágításba helyezése. Eszköz: átcímkezés.	Cél: családtagok közötti kapcsolatok rendezése az együttélés optimalizálása végett.	Cél: alapproblémák felszínre hozása, megértetése, együttműködés helyreállítása minden szinten.
Mediáció	Cél: a családi rendszerben meglévő diszfunkcióval való foglalkozás, a családtagok szükségleteinek megértése végett.	Cél: a probléma átcímzése a válás utáni, jövőbeli együttműködés lehetőségének kialakítása miatt.	Cél: a családtagok közötti kommunikáció helyrebillentése, a problémák kezelése és elszámoltatása.	Nem cél minden alapprobléma felszínre hozása és teljes felszámolása, nem cél minden területen az együttműködés helyreállítása.

1. táblázat. A családterápia és a családi mediáció összehasonlítása

Forrás: Kozékiné 2014, 81.⁹³

5.2. A családi mediáció hazai szabályozása

A családi konfliktusok közvetítői eljáráson keresztül történő rendezése alapjaiban nem különbözik a közvetítői törvényben meghatározott, polgári és kereskedelmi ügyekre vonatkozó általános szabályoktól. A felek az eljárásban önkéntesen vesznek részt, ahol a mediátor részrehajlás nélkül munkálkodik a vitás kérdés megoldásában, és a felek közötti egyezség létrejöttében. Vannak azonban a családi-párkapcsolati konfliktusoknak egyedi jellemzői is.

A mediációs eljárások közül a családi mediáció során ismerik a felek egymást személyesen a legközelebbiről: büntetőügyekben, egészségügyben, hatósági ügyekben gyakorlatilag idegenek közötti vita zajlik, míg a családi vitákban és konfliktusokban a résztvevők személyes érintettsége kiemelkedő. Így az eljárásban itt a leginkább jellemző az érzelmek szerepe a konfliktus feloldásában, megoldásában.

A családi mediáció eljárása két módon indulhat: vagy a vitában részes felek egyike (vagy minden fél) maga keresi meg a mediátort/közvetítőt, vagy ha már a vita a bírósági szakaszban van, akkor a bíróság rendeli el a felek számára a közvetítői eljárásban való részvételt.

93 Kozékiné Hammer Zsuzsa: A válási mediáció, avagy a párkapcsolat befejezését segítő humánus módszer bemutatása. *Alkalmazott Pszichológia*, 2014, 14(2). 81.

5.2.1. A kötelező mediáció bevezetése 2014-től

A 2014. március 15-től hatályos Ptk. Családjogi Könyve bevezeti a **kötelező közvetítés** fogalmát a szülői felügyeleti jog rendezése érdekében, amibe beletartozik a szülő–gyermek közötti kapcsolattartás és a határon átnyúló szülői felügyelettel kapcsolatos jogviták is.

Ez azt jelenti, hogy ezekben a perekben a bíró kötelezheti a feleket, hogy kölcsönösen együttműködve forduljanak közvetítőhöz, és vegyenek részt az első közvetítői megbeszélésen, ahol meghallgatják a közvetítő tájékoztatóját a közvetítői eljárás menetéről, céljáról. A közvetítői eljárás megindulása és lefolytatása ebben az esetben is a felek önkéntes döntésén múlik.

A közvetítésre kötelező, nem fellebbezhető végzésével a bíróság egyidejűleg felfüggeszti a per tárgyalását. A bírósági közvetítői eljárás után a perben – a felek közös kérelmére – a bíróság a közvetítői eljárásban kötött megállapodásukat – amennyiben az a jogszabályoknak megfelel – mint perbeli egyezséget jóváhagyja, és rendelkezik a peres illeték mérsékléséről. Amennyiben a felek bírósági közvetítés során nem tudnak megállapodni, vagy az eljárásban ténylegesen nem vesznek részt, a per folytatódik, és a vitás kérdésekben a bíróság dönt.

A „kötelező közvetítés” mint fogalom látszólag ellentétben áll a közvetítés önkéntes voltaival. A jogszabály ugyanakkor itt nem arra „kötelezi” a felet, hogy a mediációs eljárást egyfajta kényszer hatására lefolytassák, pusztán lehetőséget kíván biztosítani arra, hogy miután a felek (kötelezően) meghallgatták a mediátor tájékoztatását az eljárásról, annak szabályairól, menetéről, maguk dönthessenek arról, hogy az eljárásban részt vesznek-e.

A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény a következőket rögzíti a kötelező közvetítéssel kapcsolatban:

„38/C. § (1) Ha törvényben meghatározott jogkörében eljáró bíróság vagy hatóság a vitás feleket közvetítői eljárás igénybevételére kötelezi, e törvény rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni (a továbbiakban: kötelező közvetítői eljárás).

(2) Kötelező közvetítői eljárás esetén a bíróság, illetve a hatóság arra kötelezi a feleket, hogy vitájuk – részben vagy egészben – megállapodással történő lezárása céljából legalább egy közvetítővel együttműködjenek; ezen együttműködési kötelezettségük keretében a felek kötelesek

a) közösen közvetítőhöz fordulni (felkérés vagy kérelem) és

b) az első közvetítői megbeszélésen részt venni.”

A közvetítő az első közvetítői megbeszélés időpontját a felekkel egyeztetve úgy határozza meg, hogy a felek a kötelezésnek eleget tehessenek. Ha a kötelező közvetítői eljárás igénybevételének igazolására jogszabály határidőt határoz meg, az első közvetítői megbeszélés közvetítő által javasolt időpontjának a határidő lejártát legalább 15 nappal meg kell előznie.

Ha a bíróság közvetítői eljárásra kötelezte a feleket, akkor a fentiek teljesítését igazolniuk is kell, amely igazolást a közvetítő állítja ki az első tárgyaláson megjelent felek részére. Az **igazolás** a következőkről szólhat:

- igazolás a feleknek arról, hogy a közvetítői eljárás már megindult, de még nem fejeződött be,
- igazolása a feleknek arról, hogy az első közvetítői megbeszélésen részt vettek, vagy
- igazolás a félnek arról, hogy a fél jelezte részére a közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozó kötelezettségét, de a 38/C. § (2) bekezdésében foglaltak elmaradásának oka nem e félnek a közvetítővel való együttműködésének hiánya.

A kötelező közvetítői eljárás lefolytatására történő felkérést a közvetítő – kivéve, ha összeférhetetlenségi ok áll fenn, vagy a jogvita tárgya nem tartozik a szakterületébe – köteles elfogadni, ha a miniszternek erről szóló **alávetési nyilatkozatot** tesz. A nyilatkozat aláírásával a közvetítő a 2002. évi LV. törvény 38/G. § alapján kötelezettséget vállal arra, hogy a kötelező közvetítői eljárás lefolytatására történő felkéréseket – a törvényi kivételek fenn nem állása esetén – elfogadja.

5.3. A gyermek helye a családi mediációban

A gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához szükséges, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel. A válás vagy akár az azt megelőző konfliktusok, viták jelentős hatást gyakorolnak a gyermekek későbbi életére is.⁹⁴

Az Európa Tanács által elfogadott, a gyermekek jogainak gyakorlásáról szóló európai egyezmény kimondja, hogy: „A gyermeket érintő ügyek bírói útra terelésének megelőzése, a viták megelőzése és rendezése érdekében, a Részes Felek ösztönözzék a mediáció vagy más vitarendezési megoldás szabályozását és a Felek által megállapodott ügyekben való megegyezés ily módon történő elérését.” Az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága (ETMB) 1998. január 21-én adta ki az R(98)1. számú Ajánlását a családi jogi mediációról. Az Ajánlás Preambulumában rögzítette, hogy a különélés és a válás a család minden tagját érinti, különösen a gyermekeket. Az ajánlás alapelvei szinten rögzíti a mediáció önkéntességét, a mediátor pártatlanságát, függetlenségét, a titoktartási kötelezettséget, a gyermek mindegyik feletti érdekét.⁹⁵ Ezen utóbbi fogalom magyarázatra szorul a gyermekek és a mediáció kapcsolatának megértéséhez.

A „**gyermek mindenképp felett álló érdeke**” elv szerint a döntéshozatalra jogosult a gyermek joga, hogy ügyeiben méltányosan, humánusan, valamennyi tényező figyelembevételével, a többi gyermek, tanuló érdekeinek mérlegelésével, a rendelkezésre álló lehetőségek közül számára legkedvezőbbet választva döntsön.

94 Azok a serdülők, akiknek szülei elváltak, nagyobb valószínűséggel kezdik korán a szexuális életet. Jellemző rájuk a magas emocionális distressz, a kötelességmulasztás, valamint a tanulási nehézségek. Kozékiné Hammer Zsuzsa: A válási mediáció, avagy a párkapcsolat befejezését segítő humánus módszer bemutatása. Alkalmazott Pszichológia, 2014, 14(2). 88.

95 Lásd a témáról részletesebben: Szüdi János: A gyermek mindenképp felett álló érdeke. Okker Kiadó, 2004.

A válási mediáció lehetőséget teremt arra, hogy a folyamat során nagyobb figyelmet kapjon a gyermek, mint a bírósági eljárásban, érdekeit kiemelten kezeljék a vita rendezésekor. „A megegyezés fő célja az, hogy a gyermeket minél kisebb trauma érje, élete minél kevésbé változzon, és mindkét szülővel megmaradjon a lehető legjobb kapcsolata. Önmagában a közös megegyezés már ezt segíti, így a gyermeket kevésbé terheli meg, hogy a szülei vitatkoznak, konfliktusban vannak egymással.”⁹⁶

A családi és a párkapcsolatok témájához kapcsolódva, a teljesség igénye nélkül, az alábbi területeken nevezhetők meg mediációs tevékenységek, amelyek közel mindegyikében a gyermek is érintett fél:

- 1) válási mediáció;
- 2) öröklés mentén megjelenő vitás ügyekben alkalmazott mediáció;
- 3) vagyonmegosztás kérdésében alkalmazott mediáció;
- 4) gyermekelhelyezés, gyermekláthatás, kapcsolattartás, gyermektartás fizetése mentén alkalmazott mediáció;
- 5) gyermeknevelési kérdésekben alkalmazott mediáció;
- 6) távolabbi rokonságban álló családtagok közötti mediáció;
- 7) oktatási intézményben jelentkező problémák esetében alkalmazott mediáció.⁹⁷

A családi jogi mediáció esetén 18 év alattiak is részt vehetnek az eljárásban. Tipikus esetnek tekinthető, amikor a gyámhivatal előtt folytatott, a védelembe vételi eljárás során a gyermek és a szülő közötti konfliktus megoldására a gyámhivatal munkatársa a közvetítői eljárást javasolja. A gyermek számára a részvétel jogát nem csak a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet biztosíthatja, hisz nem biztos, hogy a mediációs eljárásra gyermekvédelmi okokból kerül sor. A közvetítői tevékenységről szóló törvény nem tartalmaz életkori határt, ezért ilyenkor – elméletileg – a 14. életévét be nem töltött kiskorú helyett törvényes képviselője jár el, a 14. életévét betöltött kiskorú pedig önállóan azzal, hogy nyilatkozatának érvényességéhez törvényes képviselőjének hozzájárulása szükséges, aki a korlátozottan cselekvőképes gyermeket az eljárásban képviselheti. Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy a családi konfliktusok nagy részében a szülő(k) is érintett(ek), ezért nem képviselheti(k) a gyermek érdekeit. A gyermekek részvételével végzett mediációs eljárásban indokolt a „segítő” bevezetése. A segítő egy olyan személy, akit a gyermek választ magának, akivel biztonságban érzi magát. Tanácsot ad, képviseli a gyermek érdekeit, adott esetben magát a gyermeket, de nem hozhat döntést a gyermek helyett, a megegyezés tartalmának kialakításában nem vehet részt. Segítő lehet például idősebb testvér, pedagógus, szomszéd, bárki, akit a gyermek ismer, és akiben megbízik.⁹⁸

96 <http://www.drbarnaandrea.hu/valas-mediacio-gyermekelhelyezes> (Barna Andrea)

97 Kozékiné Hammer Zsuzsa: A válási mediáció, avagy a párkapcsolat befejezését segítő humánus módszer bemutatása. *Alkalmazott Pszichológia*, 2014, 14(2). 89.

98 Béky Ágnes Enikő: A gyermekek szerepe a családi jogi mediációban, különös figyelemmel az ítélőképesség kérdésére. *Jogelméleti Szemle*, 2013/1. 15–30.

A hatályos Ptk. családjogi könyve a gyermek véleménynyilvánítási jogát a korábbiakhoz képest tágabb körben és módon biztosítja és erősíti azzal, hogy deklarálja: a gyermeknek törvényben meghatározott esetekben nemcsak véleménynyilvánítási, hanem együttdöntési joga van. A gyermek véleményét megfelelő súllyal kell figyelembe venni.⁹⁹

99 Ptk. 4:148. § [A gyermek bevonása a döntésekbe] A szülőknek tájékoztatniuk kell gyermeküket az őt érintő döntésekről, biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermekük a döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, törvényben meghatározott esetben szüleivel közösen dönthessen. A szülőknek a gyermek véleményét – korára, érettségére tekintettel – megfelelő súllyal figyelembe kell venniük.

6. AZ ALTERNATÍV VITARENDEZÉS ÚJ IRÁNYAI

A gazdasági és társadalmi viszonyok átalakulásával a konfliktusok, viták is átalakulnak. Az alábbi fejezetben kitérünk az online vitarendezés folyamatosan bővülő, fejlődő témakörére, valamint a közigazgatási és egészségügyi közvetítés egyes fontosabb szabályaira.

6.1. Az egészségügyi közvetítői eljárás

A közvetítői eljárások közül rendhagyó módon jogszabály elsőként az egészségügyi közvetítői tevékenységet rendezte 2000-ben. Ennek oka az lehet, hogy az egészségügyi jogvitákban hagyománya van a peren kívüli megállapodásoknak. Az egészségügyben ráadásul az orvosi műhibákkal összefüggő ügyekben nem könnyű döntést hozni, szakértők bevonására kerül sor, de a joggyakorlat nemzetközi szinten sem egységes.¹⁰⁰ Az egészségügyi közvetítői eljárás hatékony alternatívája a peres eljárásnak, és elősegíti a felek peren kívüli megállapodását. A felek jogait és kötelezettségeit az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. törvény szabályozza.

Az **egészségügyi közvetítői eljárás célja** az egészségügyi szolgáltató és a beteg között a szolgáltatás nyújtásával összefüggésben keletkezett jogvita peren kívüli egyezség-gel történő rendezésének elősegítése, a felek jogainak gyors és hatékony érvényesítése.

A közvetítői eljárás **lefolytatását kérheti** a beteg, a beteg halála esetén annak közeli hozzátartozója vagy örököse és a szolgáltató (a továbbiakban: felek). Más közvetítői eljárásokhoz képest egyedi vonás, hogy a vitával érintett fél halála esetén a közeli hozzátartozó is kérheti a közvetítést, holott valószínűleg az alapkonfliktusban nem a közvetítésben részes fél volt érintett, vagy nem kizárólag. Az eljárás lefolytatása iránti kérelmet a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamaránál kell előterjeszteni, amely 15 napon belül megküldi a kérelmet a másik félnek, aki 15 napon belül nyilatkozik arról, hogy hozzájárul-e a közvetítői eljárás lefolytatásához. Ha a felek az eljárás lefolytatásában megállapodtak, és az általános eljárási költséget megfizették, a kamara a feleket meghívja abból a célból, hogy a közvetítői eljárást lefolytató **egészségügyi közvetítői tanács** összetételében megállapodjanak.

¹⁰⁰ Kadner Graziano, Thomas: Közelebb visz-e a jogösszehasonlítás a megoldáshoz? Az orvosi műhibáért viselt felelősség észszerű határainak megállapítására tett kísérletek és azok tanulságai – határok nélkül. Forum (Acta Juridica et Politica Universitatis Szegediensis), 2012.105–118.

A tanács egyik tagját a jogász, másik tagját más felsőfokú végzettséggel rendelkező közvetítők közül jelölik ki a felek a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara névjegyzékéből. A **névjegyzékbe** kérelmére azt veszi fel a Kamara, aki jogi, orvosi vagy egyéb felsőfokú egészségügyi végzettséggel, továbbá szociológusi vagy klinikai szakpszichológusi végzettséggel rendelkezik, legalább 8 éves szakmai gyakorlata van, és a külön jogszabályban meghatározott közvetítői tanfolyamot elvégezte. Közvetítő csak az lehet, aki cselekvőképes, büntetlen előéletű, és nem áll foglalkozástól eltiltás hatálya alatt.

Az egészségügyi közvetítői eljárás különleges vonása egy bevont harmadik fél részvétele. A közvetítői eljárás megindulása esetén a szolgáltató értesíti az eljárásról azt a **biztosítót**, amellyel felelősségbiztosítást kötött (a továbbiakban: biztosító), és a biztosító nevére és székhelyéről tájékoztatja a kamarát. A tanács üléseire a biztosítót is meg kell hívni, és részére észrevételezési jogot kell biztosítani. A szolgáltató úgy is nyilatkozhat, hogy a közvetítői eljárásban a biztosítója részvételének mellőzését kéri. Az eljárásban megkötött egyezség a biztosítóval szemben csak akkor hatályos, ha azt a biztosító tudomásul vette, vagy részben tudomásul vette. Ez utóbbi esetben meg kell jelölni, hogy a biztosító milyen mértékben (összegben) veszi tudomásul a felek egyezségében foglaltakat. Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény a működési feltételként minden egészségügyi szolgáltató számára kötelezővé tette a felelősségbiztosítási szerződés megkötését, fenntartását a működési időszak alatt. A szabályozás célja az volt, hogy jog-és vagyonbiztonságot garantáljon az egészségügyi szolgáltatók és az állampolgárok számára egyaránt, az egészségügyi ellátás során bekövetkező káresemények esetén. Történt ez egyrészt azért, mert köztudomású, hogy az egészségügy egy rendkívül „veszélyes üzem”, ahol ilyen események sajnos gyakran előfordulnak, akár a legsúlyosabb kimenetellel (halálesetet okozva). Ez a megállapítás igaz a legjobban finanszírozott, legfejlettebb egészségügyi ellátórendszerrel rendelkező országok esetében is.¹⁰¹ Az egészségügyi szolgáltatás gyakorlásának általános feltételeiről, valamint a működési engedélyezési eljárásról szóló 96/2003. (VII. 15.) Korm. rendelet 8. § (4) bekezdésének d) pontja értelmében a működési engedély kérelméhez minden szolgáltatónak mellékelnie kell az egészségügyi szolgáltató e tevékenysége során okozott kár megtérítésére, illetve sérelemdíj megfizetésére vonatkozó hatályos felelősségbiztosítási kötvénye másolatát vagy a biztosítási ajánlatot és a befizetett díjról szóló igazolást.

Az egészségügyi közvetítői eljárás során a feleket meghatalmazás alapján nagykorú, cselekvőképes személy, egyesület, alapítvány, illetve jogi **képviselő** (ügyvéd vagy kamarai jogtanácsos) képviselheti. A beteg képviseletére az az egyesület, alapítvány jogosult, amely az alapító okiratában foglaltak szerint a betegjogok, az emberi jogok, illetve a betegek érdekvédelmének területén tevékenykedik. A szolgáltatót a szolgáltatókat tömörítő társadalmi, illetve érdekképviselői szervezet képviselheti. Az egészségügyi közvetítői eljárásnak a képviselet szintén egyedi vonása, hiszen míg más eljárásokban a személyes részvétel kötelező, legfeljebb segítő személy bevonására kerül sor, itt az eljárásban a felet minden eljárási cselekménynél képviselheti más.

¹⁰¹ Zákány Judit: Az egészségügyi szolgáltatók kötelező szakmai felelősségbiztosításának aktuális kérdéseiről. Debreceni Jogi Műhely, 2007/4. Elérhető: http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2007/az_egeszsegugyi_szolgaltatok_kotelezo_szakmai_felelossegbiztositasanak_aktualis_keerdeseirol/

Szintén sajátos vonás, hogy ha a felek eltérően nem állapodnak meg, a **költségek** előlegezése a szolgáltatót terheli, illetve a felek az eljárást megindító nyilatkozatuk aláírásával egyidejűleg előzetesen megállapodhatnak az eljárás során felmerülő költségek viselésének módjáról is. A közvetítői eljárás költségének elemei:

- az általános eljárási költség,
- a felek és képviselőik, illetve az eljárás más résztvevőinek költsége,
- a fél jogi képviselőjének óradíja és
- a közvetítőknak járó közvetítői díj, valamint
- a szakértői díj.

Bár a költségviselés kérdése a felek szabad megállapodásának tárgya, a jogszabály rögzít bizonyos feltételeket. Ha az eljárás során a szolgáltató kötelezettségvállalása tekintetében nem születik megegyezés, vagy a beteg az eljárás során eláll a közvetítői eljárástól, mindkét fél maga viseli a felmerült költségeit. A jogi képviselőket ilyen esetben óradíj nem illeti meg. A közvetítők közvetítői díja, a szakértői díj, illetve az eljárás más résztvevői költségének egyharmadát a beteg, kétharmadát pedig a szolgáltató viseli, az általános eljárási költség pedig fele-fele arányban oszlik meg a felek között. A büntetőeljáráshoz hasonló különleges szabály, hogy az eljárásban részt vevő személyek felmerült utazási költségét meg kell téríteni.

Az eljárás menete: a tanács a feleket részletesen meghallgatja, amelynek során a felek kifejtik érdekeik alapján kialakított álláspontjukat. A tanács köteles biztosítani, hogy a felek egyenlő elbánásban részesüljenek az eljárás során. A tanács az ülésen elhangzottak lényegét írásban rögzíti, és a felek kérésére, a tényállás tisztázása érdekében az ügyről tudomással bíró más személyeket is meghallgathat. A tanács a felek egyetértése esetén szakértőt vehet igénybe.

Az eljárás **kimenetele** – más közvetítői eljárásokhoz hasonlóan – többféle lehet:

- 1) A felek megállapodásával **egyezség** születik: a felek által megkötött egyezséget a tanács írásba foglalja, azt a tanács tagjai és a felek is aláírják.
- 2) A felek együttesen vagy a felek valamelyike a közvetítői eljárás **megszüntetését** kéri, illetve ha az első üléstől számított négy hónapon belül nem sikerül egyezséget létrehozni, a tanács az eljárást megszünteti.
- 3) A felek között az **egyezség nem jön létre**.

Ha a fél az egyezségben foglaltakat a teljesítési határidőn belül nem hajtja végre, a másik fél kérheti a bíróságtól az egyezség **végrehajtási záradékkal** történő ellátását.

A közvetítőket, valamint a szakértőket **titoktartási kötelezettség** terheli a közvetítői eljárás alatt, illetve az eljárás befejezését követően is. A közvetítői eljárás során keletkezett iratokat a kamara az eljárás befejezését követő 10 évig megőrzi.

6.2. A hatósági és közigazgatási közvetítői eljárásról röviden

Annak ellenére, hogy a jogszabályok már 2009. október 1-től lehetővé tették a közigazgatási ügyekben is a közvetítői eljárás lefolytatását, ez az eljárási fajta nem a legnépszerűbb a közvetítői tevékenységek körében.

A hatósági közvetítőkről szóló **185/2009 (IX. 10.) Korm. rendelet** 1. § értelmében a hatóság és az ügyfél, valamint az ellenérdekű ügyfelek közötti vita rendezése érdekében – ha jogszabály lehetővé teszi – a hatóság hatósági közvetítőt vehet igénybe.

Hatósági közvetítő az lehet, aki

- magyar állampolgár vagy külön törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény szerint eljárási képességgel rendelkező személy,
- felsőfokú végzettséggel vagy azzal egyenértékű elismert külföldi oklevéllel rendelkezik, és
- hatósági közvetítői vizsgát vagy közigazgatási szakvizsgát tett, vagy – a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény szerint – közigazgatási szakvizsgával egyenértékű képesítéssel, közigazgatási tanulmányok szakirányú szakképzettséggel vagy kormányzati tanulmányok szakirányú szakképzettséggel rendelkezik.

A fenti szabályozás sajátossága, hogy úgy is lehet valaki hatósági közvetítő, hogy a közvetítői tevékenységről szóló törvény szerinti képesítéssel nem rendelkezik. Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy bár a rendelet értelmében a hatósági közvetítő is klasszikus közvetítői feladatokat lát el, egészen más képzettségi szintet kér a jogszabály, mint más közvetítők esetében. A hatósági közvetítői vizsgát a fővárosi és megyei kormányhivatal vezető kormány megbízott szervezi, a vizsga tananyaga pedig a következő témakörökre terjed ki:

- 1) Magyarország alkotmányos berendezkedésének és működésének átfogó, részletes ismerete, az államszervezet – ideértve az önkormányzati rendszert is – tagozódása, az egyes állami szervek funkciója és működésük jellemzői, az államigazgatás szervezetrendszer és működése, az államigazgatás feladatai,
- 2) közigazgatási hatósági eljárásjogi ismeretek,
- 3) közvetítői alapismeretek.

Fentiekből következik az is, hogy a **hatósági közvetítő feladatai** jelentősen eltérnek a korábbiakban ismertetett közvetítői feladatoktól.

- 1) A hatósági közvetítő gondoskodik arról, hogy az érintettek hiteles, szakszerű és közérthető tájékoztatást kapjanak az eljárás céljáról, annak várható következményeiről, az esetleges kedvezőtlen változások (hatások) megelőzésére vagy mérséklésére irányuló intézkedésekről és az ügyükben irányadó jogszabályok rendelkezéseiről.
- 2) Közvetít a hatóság és az ügyfelek, illetve az ellenérdekű ügyfelek között annak érdekében, hogy az eljárás céljának eléréséhez kölcsönösen elfogadható megoldási módot találjanak.

- 3) A közvetítő összegyűjti és rendszerezett formában a hatóság rendelkezésére bocsátja az ügyfelektől beérkezett, az eljárás tárgyára vonatkozó észrevételeket.

A hatósági közvetítő a feladatainak teljesítése érdekében:

- részt vehet az ügyfél, a tanú, a szakértő meghallgatásán, a szemlén és a tárgyaláson, a jelenlévőkhöz kérdést intézhet,
- tájékoztató megbeszélést szervezhet, írásos anyagot készíthet az érintettek részére,
- egyeztetést kezdeményezhet az ellenérdekű ügyfelek, illetve a hatóság és az ügyfél között, az egyeztetésen közvetítőként részt vesz.

Fentiek tehát a közigazgatási hatóság ügyekre vonatkoztak, ettől szükséges megkülönböztetnünk a közigazgatási perben alkalmazott közvetítésre vonatkozó szabályokat.

A közigazgatási perrendtartásról szóló **2017. évi I. törvény** XI. fejezete szabályozza a közigazgatási perben az egyezség és a közvetítői eljárás szabályait. Az egyezség már a korábbi jogszabályokban is előfordult, ugyanakkor a bírósági közvetítés lehetősége új intézmény a közigazgatási perben.

Ha a felek és az érdekelték hozzájárulnak, a bíróság közvetítést rendel el a közigazgatási perben. A közvetítés során a felek és érdekelték bírósági közreműködéssel folytatott egyeztetés útján kísérik meg a jogvita rendezését. A polgári ügyekhez hasonlóan a bíróság az eljárást a közvetítés befejezéséig, de legfeljebb két hónapra felfüggeszti. A felfüggesztő végzés ellen fellebbezésnek csak olyan személy részéről van helye, aki a közvetítéshez nem járult hozzá.

A bírósági közvetítőre és tevékenységére a közvetítői tevékenységről szóló törvény rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell. A bírósági közvetítő az ügyet tárgyaló tanácsnak nem lehet tagja.

A közigazgatási közvetítői eljárás lehetséges kimenetelei:

- 1) a létrejött egyezséget írásba foglalja, és a közvetítő azt a perbíróságnak megküldi,
- 2) egyezségkötés hiányában vagy bármely fél kérelmére a közvetítő a perbíróságot a közvetítés eredménytelenségéről értesíti.

A perbíróság az egyezséget megvizsgálja, és – ha az megfelel a jogszabályoknak – ítélet hatályú végzésbe foglalja. Ha a közvetítés a jogvita egészére vonatkozó egyezség nélkül fejeződik be, a perbíróság az eljárást az általános szabályok szerint folytatja.

Az egyezség eltérő rendelkezése hiányában a felek a közvetítéssel felmerült költségüket maguk viselik.

6.3. Az online vitarendezés

A digitális világban a viták egyre jelentősebb része alakul ki elektronikusan létrejött kapcsolatok nyomán. Az e-kereskedelem terjedésével és a fogyasztói jogok erősödésével párhuzamosan kialakult az igény a „virtuális” vitarendezésre is, ahol nincsen szükség (vagy mód) a felek személyes jelenlétére, hanem a vita rendezhető a távollévők között, elektronikai eszközök felhasználásával is.

Az **online vitarendezés** egyszerű, hatékony, gyors és költségkímélő megoldást kínál az elektronikus kereskedelmi ügyletekből fakadó viták bírósági eljáráson kívüli rendezésére, elsősorban a fogyasztói jogviták terén.

Az online vitarendezés kapcsán a szabályozásnak két szintjét ismertetjük: az uniós és a magyar jogi előírásokat.¹⁰²

Az Európai Parlament és a Tanács a fogyasztói jogviták online rendezéséről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2009/22/EK irányelv módosításáról (fogyasztói online vitarendezési irányelv) szóló **524/2013/EU rendelet**ében határozza meg az online vitarendezésre vonatkozó főbb szabályokat.

Az **„online adásvételi vagy szolgáltatási szerződés”** meghatározása azon adásvételi és szolgáltatási szerződésekre terjed ki, amelyek értelmében a kereskedő vagy a kereskedő közvetítője egy weboldalon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül kínál megvételre valamilyen árut vagy szolgáltatást, és a fogyasztó az adott weboldalon vagy egyéb elektronikus eszközön keresztül rendeli meg az árukat vagy szolgáltatásokat. Ez a meghatározás azokra az esetekre is érvényes kell hogy legyen, amikor a fogyasztó valamilyen mobil elektronikus eszközön, például mobiltelefonon keresztül lép be a weboldalra vagy vesz igénybe egyéb információs társadalmi szolgáltatást.

A rendelet célja, hogy hozzájáruljon a belső piac és különösen annak digitális dimenziója megfelelő működéséhez a magas szintű fogyasztóvédelem megvalósítása révén azáltal, hogy **létrehoz egy európai online platformot**, amely elősegíti a fogyasztók és kereskedők közötti jogviták független, pártatlan, átlátható, eredményes, gyors és méltányos, bírósági eljáráson kívüli online rendezését. Az online vitarendezési platform **egyablakos ügyintézési pontként** működik azon fogyasztók és kereskedők számára, akik az e rendelet hatálya alá tartozó jogvitákat bírósági eljáráson kívül kívánják rendezni. Az online vitarendezési platform egy interaktív weboldal, amely elektronikus úton és díjmentesen elérhető az Európai Unió intézményeinek valamennyi hivatalos nyelvén.

¹⁰² Részletesebben lásd: Milassin László: Fogyasztóvédelem és az online vitamegoldó eljárás. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2. 95–104.

Az online vitarendezési platform a következő feladatokat látja el:

- a) elérhetővé teszi a panaszok bejelentésére szolgáló elektronikus űrlapot;
- b) tájékoztatja az ellenérdekű felet a panaszról;
- c) meghatározza, hogy melyik a hatáskörrel rendelkező alternatív vitarendezési fórum, illetve melyek a hatáskörrel rendelkező alternatív vitarendezési fórumok, és eljuttatja a panaszt ahhoz az alternatív vitarendezési fórumhoz, amelynek igénybevételéről a felek a 9. cikkel összhangban megállapodtak;
- d) díjmentesen biztosít egy elektronikus ügykezelő eszközt, amely lehetővé teszi az érintett felek és az alternatív vitarendezési fórum számára, hogy a vitarendezési eljárást az online vitarendezési platformon keresztül, online bonyolítsák le;
- e) biztosítja az érintett felek és az alternatív vitarendezési fórum számára a vitarendezéshez szükséges és az online vitarendezési platformon keresztül továbbított információk fordítását;
- f) a rendelet 10. cikk c) pontjában említett információknak az alternatív vitarendezési fórumok által történő továbbítására szolgáló elektronikus űrlapot biztosít;
- g) visszajelzési rendszert működtet, amely lehetővé teszi a felek számára, hogy az online vitarendezési platform működésével, illetve az adott vitát kezelő alternatív vitarendezési fórummal kapcsolatos véleményüket kifejtthessék;
- h) nyilvánosan hozzáférhetővé tesz bizonyos tájékoztató adatokat az online vitarendezés kapcsán.

[Rendelet 5. cikk (4) bekezdése alapján.]

Azoknak a kereskedőknek, akik vásárlóikkal online szerződést kötnek termék vagy szolgáltatás értékesítése kapcsán, 2016. január 9-től **honlapjuk egy könnyen elérhető pontján** kötelező jelleggel el kell helyezniük egy linket, amely az Európai Bizottság által fejlesztett és üzemeltetett online vitarendezési platformra mutat. Emellett azoknak a kereskedőknek, akik kötelezettséget vállalnak alternatív vitarendezési fórum igénybevételére a fogyasztói jogvitáik rendezéséhez, az általános szerződési feltételeikben is szerepeltetniük kell ezt az információt, illetve tájékoztatniuk kell fogyasztóikat a felületről és annak funkciójáról. Az online vitarendezési platform **2016. február 15-től elérhető** a fogyasztók számára.

A online vitarendező platform az alábbi linken érhető el: <https://ec.europa.eu/odr>

Az Európai Bizottság statisztikai adatai alapján a legtöbb panasz az alábbi ágazatok ügyeiben érkezik: ¹⁰³

- 1) Légitársaságok (12,59%)
- 2) Ruházati cikkek (11,07%)
- 3) Információs és kommunikációs termékek (7,15%)
- 4) Elektronikai termékek (5,03%)
- 5) Lakberendezési cikkek (3,79%)
- 6) Szabadidős termékek (3,42%)

¹⁰³ Az adatelérés időpontja: 2018. augusztus 10.

Az online vitarendezésnek **négy lépése** van:

- Panasz benyújtása
- A vitarendezési testület kiválasztása közös megegyezéssel
- Panaszkezelés a vitarendezési testület által
- Eredmény és a panasztételi eljárás lezárása

A **magyar fogyasztók** határon átnyúló, uniós webáruházzal fennálló vitáját Magyarországon egyedül a **Budapesti Békéltető Testület** dönti el ingyen és gyorsan, csakúgy, mint a külföldi fogyasztó ügyét (fogyasztói jogvita), ha magyar cégtől rendelt online. A Budapesti Békéltető Testület nemcsak a határon átnyúló fogyasztói jogvitákat dönti el, hanem kijelölt online tanácsadó pontként is segíti mind a fogyasztót, mind a céget, bármilyen kérdésük van. Így például abban, hogy működik az online békéltető honlap, hogyan kell ott a panaszt benyújtani vagy a bizonyítékokat feltölteni, de tanácsot ad arról is, mik a lehetőségek Magyarországon, ha probléma támadt egy internetes vásárlással. Könnyen lehet, hogy a békéltető testületi eljárás szabályait valaki nem érti: ebben az esetben is útba igazítja az érdeklődőt, és arról szintén információt nyújt, hova lehet még fordulni az ügy megoldásáért.¹⁰⁴

A fent említett 524/2013/EU rendelet hatálya közvetlenül kiterjed a Magyarországon székhellyel rendelkező pénzügyi szolgáltatóra, amennyiben közte és a fogyasztó között létrejött online szolgáltatási szerződéssel kapcsolatban pénzügyi fogyasztói jogvita merül fel. A fogyasztó a rendelet szerint online vitarendezési platformon keresztül online kezdeményezheti a jogvita bírósági eljáráson kívüli rendezését a közösen megválasztott vitarendezési fórumnál. Magyarországon a **pénzügyi fogyasztói jogviták** rendezésére a **Pénzügyi Békéltető Testület** jogosult.

104 A testület elérhetősége: onlinevita@bkik.hu, illetve további hasznos információk találhatóak a Békéltető Testületek honlapján: <http://bekeltet.hu/>

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

Felhasznált irodalom:

- 1) Barabás A. Tünde: *Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európába*. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004.
- 2) Béky Ágnes Enikő: A gyermekek szerepe a családi jogi mediációban, különös figyelemmel az ítélőképesség kérdésére. *Jogelméleti Szemle*, 2013/1. 15–30.
- 3) Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–III. – régi Be. – Kommentár a gyakorlat számára* (Utolsó frissítés: 2017. május 31.) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017. (Elektronikus változat, HVG-ORAC Jogkódex)
- 4) Bérces Viktor: A resztoratív igazságszolgáltatási koncepció érvényesülésnek lehetőségei büntetőügyekben – különös tekintettel a mediációra és annak haza szabályozására. *Iustum, Aequum, Salutare*, 2009/3.
- 5) Bisztriczki László – Kántás Péter: *A szabálysértési törvény magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017.
- 6) Boronkay Miklós – ifj. Wellmann György: A választottbíráskodás helyzete Magyarországon. *MTA Law Working Papers*, 2015/12.
- 7) Boulle, Laurence (2005): „A History of Alternative Dispute Resolution.” *ADR Bulletin*, Vol. 7: No. 7, Article 3.
- 8) Csemáné Váradi Erika – Gilányi Eszter: *Alternatív vitarendezés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2011.
- 9) Cséffán József: *A Munka Törvénykönyve és magyarázata*. Szegedi Rendezvényszervező Kft., Szeged, 2012.
- 10) de Bono, Edward: *A hat gondolkodó kalap*. Manager Kiadó Kft, Budapest, 2007.
- 11) de Bono, Edward: *Nem minden fekete vagy fehér. A kreatív gondolkodás természetrajza*. HVG Könyvek, Budapest, 2011.

- 12) Dézsi Andrea: A fogyasztói vitarendezés alternatív megoldásai az Európai Unióban. In *Debreceni Jogi Műhely*, 2009/1.
- 13) Dobos Ágota: Facilitáció a felnőttképzésben. *Felnőttképzési Szemle*, 2009. november. 71–77.
- 14) Fellegi Borbála: Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest, 2009.
- 15) Ferenczi Andrea: *A konfliktus, ami összeköt. A mediáció, mint a bizalomépítés eszköze*. PhD értekezés. Pécs, 2010.
- 16) Gajdos Martina – Prekup Dorina: Az alternatív vitarendezésben rejlő lehetőségek – különös tekintettel a Pénzügyi Békéltető Testület tevékenységére I. rész. *JogászVilág*, 2017.
- 17) Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós: *Kriminológia – szakkriminológia*. CompLex, Budapest, 2012.
- 18) Gulyás Géza: A mediáció mint a kisebb súlyú bűncselekmények kezelésének egyik lehetősége. *Ügyvédek Lapja*, 2/2005. 22–27.
- 19) Gyengéné Nagy Márta: *Mediáció az igazságszolgáltatásban. Családjogi specialitások*. PhD értekezés. Szeged, 2009.
- 20) Gyulavári Tamás (szerk.): *Munkajog*. Elte Eötvös Kiadó, Budapest, 2013.
- 21) Gyulavári Tamás: *A Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat működése*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., ÁFEOSZ-COOP Szövetség, 2017.
- 22) Herke Csongor: Mediáció, helyreállító igazságszolgáltatás és büntetőpolitika. *Belügyi Szemle*, 2003/11–21. 51–61.
- 23) Iványi Klára (szerk.): *A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon*. Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2008.
- 24) Kadner Graziano, Thomas: Közelebb visz-e a jogösszehasonlítás a megoldáshoz? Az orvosi műhibáért viselt felelősség ésszerű határainak megállapítására tett kísérletek és azok tanulságai – határok nélkül. *Forum (Acta Juridica et Politica Universitatis Szegediensis)*, 2012. 105–118.
- 25) Kardkovács Kolos (szerk.): *A Munka Törvénykönyvének magyarázata*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

-
- 26) Kártyás Gábor – Krémer András: Út a sikeres kollektív munkaügyi vitamegoldáshoz. Az egyeztetés, közvetítés, békéltetés és döntőbíráskodás lehetősége a Munkaügyi Tanácsadó és Vitarendező Szolgálat keretében. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Magyar Iparszövetség, OKISZ, 2017.
- 27) Kohlhoffer-Mizser Csilla: Mediáció a jogi személyek életében I. In: *Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VI. Óbudai Egyetem, Budapest, 2016. 197–210.*
- 28) Kovács István Vilmos: Alternatív vitarendezés a nemzetközi gyakorlatban. In: *Az alternatív vitarendezés társadalmi környezete – Kutatási zárótanulmány.* Elérhető: <https://ofi.hu/sites/default/files/attachments/zarotanulmany.pdf>
- 29) Kovács Szabolcs: *Az alternatív vitarendezés a kkv szektorban.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Magyar Iparszövetség, OKISZ, 2017.
- 30) Kozékiné Hammer Zsuzsa: A válási mediáció, avagy a párkapcsolat befejezését segítő humánus módszer bemutatása. *Alkalmazott Pszichológia*, 2014, 14(2), 79–101.
- 31) Kuji Eszter: A mediáció büntetőjogi szabályainak kialakítása hazánkban. *Ügyészek Lapja*, 2006/2. 17–31.
- 32) Ladó Mária – Tóth Ferenc: *A konzultáció és intézményei az Európai Unióban, tagállamaiban és Magyarországon.* „Közösen a jövő munkahelyeiért” alapítvány, Budapest, 2001.
- 33) Lajtár István: Mediáció a büntetőeljárásban. *Ügyészek Lapja*, 2007/5. 5–16.
- 34) Milassin László: Fogyasztóvédelem és az online vitamegoldó eljárás. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/2. 95–104.
- 35) Nagypál Szabolcs: A büntetőjogi közvetítés (mediáció) jogelmélete. In: *Iustum Aequum Salutare* VII. 2011/1. 15–36.
- 36) Póka Rita: A mediáció bevezetésével kapcsolatos javaslatok. Észrevételek az ÜL 3/2005. sz.-ban megjelent kerekasztal-beszélgetéshez, avagy újabb gondolatok a mediációról. *Ügyészek Lapja*, 2005/4.
- 37) Sáriné Simkó Ágnes (szerk.) *Mediáció. A közvetítői tevékenység.* HVG –ORAC Kft. 2006.
- 38) Shraddhakara Supakar: *Law of Procedure and Justice in Ancient India.* Deep & Deep Publication, New Delhi, 1986.

- 39) Szekeres Diána: Az alternatív konfliktuskezelés művészete: a mediáció történetének bemutatása, alkalmazása a büntetőjog vetületén. In: *Büntetőjogi Tanulmányok XII.*, Veszprém, 2011. 239–297.
- 40) Szekeres Diána: *Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben. PhD értekezés.* Pécs, 2013.
- 41) Szüdi János: *A gyermek mindennek felett álló érdeke.* OKKER Kiadó, 2004.
- 42) Roberts, Simon – Palmer: *Michael: Dispute Processes: ADR and the Primary Forms of Decision-Making.* Cambridge University Press. 1998.
- 43) Rúzs Molnár Krisztina: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira. *Acta Juridica et Politica*, Tomus LXVI. Fasc. 19. Szeged: SZTE ÁJK Tud. Biz., 2004.
- 44) Rúzs Molnár Krisztina: *Mediáció a munkajogban.* Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2007.
- 45) Trenyisán Máté: A kollektív munkaügyi viták és a vitarendezés mechanizmusai. In: Ferencz Jácint (szerk.): *A munkaügyi kapcsolatok joga Magyarországon.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 99–108.
- 46) Vigh József: A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében. *Jogelméleti Szemle.* Elérhető: <http://jesz.ajk.elte.hu/vigh14.html>
- 47) Wellmann Barna Bence: A munkaügyi kapcsolatok hazai szabályozása. In: Ferencz Jácint (szerk.): *A munkaügyi kapcsolatok joga Magyarországon.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2019. 29–36.
- 48) Zákány Judit: Az egészségügyi szolgáltatók kötelező szakmai felelősségbiztosításának aktuális kérdéseiről. *Debreceni Jogi Műhely*, 2007/4.

Ajánlott irodalom a téma további, részletesebb feldolgozásához:

- 1) Barcy Magdolna – Szamos Erzsébet: „*Mediare necesse est.*” Animula Kiadó, Budapest, 2002.
- 2) Gyekiczky Tamás: *A mediációról mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésnek lehetőségéről. Az Európai Unió mediációs irányelve a német és a magyar polgári eljárásjog tükrében. Jog összehasonlító tanulmány.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2010.
- 3) Horváth Éva: Nemzetközi választottbíráskodás. HVG-Orac, Budapest, 2010.
- 4) Kecskés László – Lukács Józsefné (szerk.): *Választottbírók könyve.* HVG-Orac, Budapest, 2012.
- 5) Okányi Zsolt: *Választottbíráskodás Magyarországon belföldi és nemzetközi ügyekben.* Alapszín, Budapest, 2009.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem kiadványa

Kiadó:

Nemzeti Közsolgálati Egyetem;
Közigazgatási Továbbképzési Intézet
www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes
Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Dorogi Katalin

Tördelőszerkesztő:

Friebert Máté

ISBN 978-963-498-244-9 (elektronikus)

A kiadvány a
KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001
azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó
köszolgáltat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt
keretében működtetett „Az állam gazdasági
szerepvállalásának hatásvizsgálata egyes ágazatokban”
elnevezésű Államtudományi Kutatóműhely keretében, a
Nemzeti Közzolgálati Egyetem felkérésére készült el és
jelent meg.

SZÉCHENYI

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE